6
D
41

AZ.
ale III

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
9
A
5
NAPOLI

VINDICIÆ
THEOLOGICAE

QVIBVS

Aduerſus nonnullos

IVRECONSVL-
TOS

DEFENDVNTVR

ET

In ſua poſſeſſione conſeruantur

THEOLOGI

Scribentes de materijs alterutro
Iure comprehenſis

AVTHORE
GEORGIO GOBAT SOC. IESV
THEOLOGO.

FRIBVRGI HELVETIORVM
Anno M. DC. LIV.
Permiſſu Superiorum.

Typis DAVIDIS IRRBISCH.

R.^{MO} & ILL.^{MO} PRINCIPI
AC
DOMINO
D. IODOCO
Lauſannenſi Epiſcopo & Comiti. S. R. I. Principi, nec non Eccleſiæ Collegiatæ Lucernenſis Præpoſito Infulato.

Domino meo Clementiſſimo.

SCIVERAS, R.^{me} & Ill.^{me} Princeps, Domine Clementiſſime, pridem antequam vſu quotidiano diſceres, veram eſſe illam Iſidori *a* gnomen: *In omni negotio hæ perſonæ quæruntur: Iudex, Accuſator, Reus.* Negotium Theologis eſt cum nonnullis ICtis; accuſant hi, Rei aguntur illi; Rei, inquam, criminis, quod Hadrianus Imperator *b pesſimum factum* nuncupat, ſcilicet *termini moti, exaratique. c.* Cauſæ, & controuerſiæ Iudex quæritur, vel Arbiter.

 Imo

Imo non quæritur, ſed habetur, ſi quidem Tua Rma & Illna Celſitudo aſſenſum, ICti illi conſenſum præſtiterint. Coram Te enim litem conteſtari, in Te vel judicem, vel certè arbitrum compromittere, me Procuratore parati ſunt Theologi, æquiſſimum à Te arbitrium, iuſtiſſimam ſententiam reportaturi. Quid namq; aliud ſperent à Te, qui duorum deinceps Epiſcoporum Conſtantienſium Commiſſarius, adeoque Oculus *d*, quique ſedis Apoſtolicæ ad Heluetios Internuntius tot cauſas forenſes, non Tuo ſenſu, ſed ſacrorum Canonum, Legúmque auctoritate (quod Meldenſe Concilium *e* fieri mandat) ductus integre, caſtè, ſanctè diremiſti? Idq; plerumq; viuorum, mortuorumq; Theologorum interpretationes, atque arbitria ſecutus. Quid aliud à Te, quem ob Theologiæ eminentem ſcientiam, rerum agendarum eximiam peritiam (vt de ſummarum virtutum vndequaq; coruſcantium ſplendore, parcens modeſtiæ Tuæ nil hoc loco dicam) S. D. N. Innocentius X. non modo non ambientem, ſed modeſtè repugnantem ad Eccleſiæ Lauſan-

nenſis

nenſis Inſulas euexit? Iudicabis, & pronuntiabis ex ipſo ſacræ Themidis genio, vtrum Theologi transgediantur terminos antiquorum, quos ſapientiſſimi, religioſiſſimíque Patres eorum poſuerunt *f*; Vtrum, quoties Canonem aliquem, legemue ex profeſſo ediſſerunt, committant in Canonem vetantem, ne quis mittat falcem in ſegetem, quæ alteri eſt commiſſa *g*; Vtrum poſſeſſionem, in qua turbantur ab aduerſarijs, vi, clàm, aut precario ſint ab ijs nacti *h*; Vtrum *ſine fundamento*, quod tertio quoque verbo obijciunt antagoniſtæ, ſoleant de quæſtionibus Iuris, & Iuſtitiæ ſcribere.

Agnoſces quoque, Ill^me Princeps, rationes, quibus illi ipſi Theologos auita poſſeſſione deijcere conantur, eſſe adeò infirmas, aut potius nullas, vt eos velut *temerarios litigatores* damnum litis, ex præſcripto legum *i* Theologis inferre juſſurus, hos fauore Interdicti *Retinendæ* liberrimè vti frui poſſe, quin imo in ipſa quoque Petitoria actione ſuccumbere ICtos illos pronuntiaturus, atque ita quæſtionem ſimul vtramque *k* terminaturus ſis.

Atque hæc cauſa vna eſt, ob quam Te R^{me} & Ill^{me} Præſul, hujus litis Iudicem ſimul, & Patronum delegi. Accedit alia potior, videlicet animi grati conteſtandi obligatio. Perſpecta eſt nobis, multiſque alijs Tua Principalis (etiam priuſquam Princeps creareris) in Collegium noſtrum Lucernenſe liberalitas, ac munificentia. Notus eſt omnibus, qui Te nouerunt, Tuus in vniuerſam Societatem noſtram affectus, adeo exuberans, vt ejus defendendæ, commendandæ, in amicorum beneuolentia conſtabiliendæ, in minus bene affectorum amorem, gratiámque adducendæ occaſionem nullam prætermittas. Quidni igitur ego, hujus Ordinis, a Tua Celſitudine adeo eximiè, palàm, publicéque culti, & amati minimus alumnus, publicum aliquod grati animi argumentum edam?

Quin, videtur hoc ipſum a me tacitè, atque jure depoſcere Illma hæc Reſpublica Friburgenſis, cujus in nos Magnificam liberalitatem vel muti deprædicant Gymnaſij, Collegij, Templi noſtri lapides. Incredibili amore, veneratio-

néque

neque Tuam R^{mam} & Ill^{mam} Cel^{nem} proſequuntur ſummi, imi hujus Catholicæ Reip. Ciues. Magnis honoribus, plurimis, iiſque inſignibus præſtantis beneuolentiæ ſignificationibus pro innata ſua, atque apud Exteros quoque deprædicata humanitate, Te affecerunt, & affeciſſe gaudent, quia in eorum animis nunquam obliterabitur memoria trium Apoſtolicarum (vt Exhortationes in diuerſis Templis Virginum Deo ſacratarum habitas prætercam) Concionum, quibus, confertiſſimam multitudinem, nouo in Germania exemplo, intra ſex hebdomadas aliis Tui muneris occupationibus diſtrictiſſimus ad virtutem concitaſti; Duodecim millium capitum, quæ non plus octo ſeptimanarum ſpatio, ſacro Chriſmate inunxiſti; Tot altarium, & Eccleſiarum, qnæ eodem temporis decurſu conſecraſti; Moleſtiarum, quas pleramque Diœceſin luſtrando exantlaſti; Indefeſſi laboris, Zeli ardentiſſimi, cujus tot ſpecimina paſſim edidiſti; Humanitatis, Comitatis, Suauitatis, quibus ipſorum etiam Acatholicorum animos vel ad Te traxiſti, vel mitigaſti;

Prûdentiæ, Sapientíæque, qua in rebus omnibus agundis vſus fuiſti. Horum, inquam, aliorumque a Tua Illma Cel^{ne} patratorum quia memores ſunt, erûntque, quoad viuent, lætantur, eſſe Tibi a ſe præſtita ea officia, quæ ad poſteritatis æmulationem præſtiterunt. Et quia hac re lætantur, fit, vt cupiant nomen Tuum longè, latéque celebrari. Quod licèt jam vtique fecerit fama, faciet tamen etiam iſte libellus, qui ſperat, ſe a Tuo nomine mutuaturum pennas, quibus non vnam, ſed plures Prouincias peruagetur.

De meo priuato erga Tuam Cel^{nem} debito nihil loquor. Hoc ſolum dico, aut nulli fuiſſe a me dicandum hoc opuſculum, aut Tibi. Quod ita perſpicuum eſt Tuæ Cel^{ni}, vt dubitare non poſſim, quin illud æquo animo in manus ſis admiſſurus, eo præſertim die, quo Tu Sanctiſſimi Patroni Tui Iodoci lucem ſolennem, ſumma, vt ſoles, pietate; amici verò, clienteſque Tui Natalem Tuum diem LXII^{um}. votis, ac fauſtis acclamationibus honoraturi ſunt. Horum ego ſtudia triduo, ne ſerus gratulator

aduenìam, occupans mitto hodie, ſummiſſiſſiméque offero animi mei, huiuſq; Collegij Tibi plané obnoxij teſſeram, Deum precatus, vt Te, R.me & Ill.me Princeps huic Tuæ Diœceſi, Minimæ SOC.ti Noſtræ, toti Heluetiæ, atque vniuerſæ Eccleſiæ quàm diutiſſimé ſaluum, & incolumem ſeruet. Ita vouent omnes boni, ita vouere debent omnes mali. Friburgi Nuithonum X. Decemb. A. M. DC. LIV.

Tuæ R.mæ & Ill.mæ Cel.nis

Indignus Capellanus
Georgius Gobat SOC. IESV.

a *relati cap. forus* de verb. ſignif. b. *leg.* D*iuus* Hadrian*us* ff. de termino moto. c. *leg. ſed & loci.* ff. finium regund. d. C*ap. adhæc.* de Offic. Archid. e. C*ap.* 1. *de* C*onſtitution* f. Prou*erb.* 22. g. C*ap. ſcriptum.* 6. q. 3. h. § *quorum* inſtit. de interdictis. i. §. *hæc autem* eod. de pœna temere litigantium. k. C*ap. ſignificauerunt* de teſtib. & atteſt.

APPROBATIO.

VIndicias Theologicas, quas P. Georgius Gobat Societatis noſtræ Theologus conſcripſit, ab aliquot eiuſdem Societatis Theologis lectas, probatáſque, Ego Georgius Spaiſer Societatis IESU per Germaniam Superiorem Præpoſitus Prouincialis, facta mihi poteſtate ab admodum R. P. Noſtro Generali Goſuuino Nickel, in lucem dari permitto, inque eius rei fidem Auctori chirographum hoc do, manu mea ſubſcriptum, atque officij mei ſigillo munitum. Neoburgi ad Danubium XII. Maij Anno M. DC. LIV.

Georgius Spaiſer.

Præfa-

Præſatio ad benignum Lectorem.

DESCENDO in arenam, nullius dum Theologi, quod ſciam, pedibus tritam, vix vnius, alteriuſue extremo articulo leuiter notatam. Hujus mei facti cauſâ intelliges, Lector, in prima Sectione harum Vindiciarum, quibus doceberis, quàm procul à ſcopo veritatis aberrent, qui cum Nicolao Garcia, Michaele Manrrique, atque alijs quibuſdam ICtis opinantur, & ſcribunt, Theologos omnes, aut propè omnes, eſſe vſque adeo rudes quà Ciuilium, quà etiam Canonicarum legum, regularum, axiomatum, vt occurentibus dubijs, quorum reſolutio petenda ſit ex aliquo principio alterutrius Iuris, non cujuſquam Theologi, ſed vnius, pluriúmue Iuriſperitorum fores neceſſariò pulſandæ ſint; quoties ſuboritur quæſtio concernens Iuſtitiæ officia, quæ quidem ſunt honeſté viuere, alterum non lædere, ſuum cuique tribuere l. *juſtitiæ* ff de juſtitia & jure, *propemodum hecatombe (ſi Dijs placet) Vlpiano litare oporteat. Ne quidem aſpero farre, ne dum pingui hoſtia litaſſe ei permultos Theologos, qui de ea materia ſecundiſſimo Numine ſcripſerunt,*

credes Lector, vbi hoc opuſculum euolueris.

Perſpicies inſuper, illos magnopere falli, & fallere, qui toti mundo perſuadere nituntur, Theologos, qui nulli, vt cum Caßiodoro in præfat. libr. diuin. lection. *loquar, Profeſſo doctori legum, aut Canonum operam nauarunt, ſolere de quæſtionibus alterutro Iure comprehenſis adeo imperitè loqui, & ſcribere, eorum vt autoritas minimo loco habenda ſit; reſolutiones non niſi cum juſta formidine deceptionis admitti queant a fori interni, externique judicibus, & pœnitentibus, ipſis. Oſtendam quippe, atque demonſtrabo, fieri poſſe, & reipſa poſterioribus hiſce ſæculis creberrimè factum eſſe, vt de illis ipſis argumentis aptißimè, ſapientißimè, & quidem ſummo jure diſſeruerint, atque ſcripſerint Theologi, qui Lycæa ICtorum nunquam frequentarunt, nulli Anteceſſori (vt Legum Profeſſores vocat Iuſtinianus* in proœmio ff. *) didactrum vllum, Minerual vllum, aut pependerunt vnquam, aut debuerunt. Ac proinde erunt hujus opuſculi duæ Cardinales quæſtiones. Prima, an, & quo jure Theologi diſſerant, ac ſcribant de materijs Corpori alterutrius Iuris inſertis; Altera, an, & quàm magni faciendum ſit eorum de his argumentis judicium. Reliqua ad has duas quæſtiones referuntur.*

VINDICIARVM THEOLOGICARVM

Aduerſus nonnullos IVRECONSVLTOS

SECTIO I.

Occaſio, ſtatus, partitio huius diſſertationis.

VENIT abhinc biennium, in meas manus Pars vtraque Reſolutarum Quæſtionum Moralium, & Vicarialium Doctoris Michaëlis Ferro Manrrique Iureconſulti, quas dum euoluerem, præter alia doctè, ſapientérque ab eo tradita, reperi frequentes ſugillationes, atque reprehenſiones illorum Theologorum, qui cùm ſcholas Iureconſultorum nunqnam frequentarint, audeant tamen ſcribere de materijs illis moralibus, & practicis, quarum tituli extent in alterutro Iure. 1.

Et quidem hoc nomine ſigillatim carpit Dominicum Sotum, Petrum de Ledeſma, Ioannem Malderum, Ludouicum Molinam, Tho- 2.

Thomam Sanchez, Ioannem de Salas, Leonardum Leſſium, Ferdinandum Rebellium, Valerium Reginaldum, Ferdinandum de Caſtro Palao; præcipue vero, & acriter Antoninum Dianam, per ipſius latera petens omnes Theologos Morales.

3. Præter haſce ſugillationes deprehendi, hunc Doctorem eſſe hujus omnino opinionis, quòd Theologi, qui *Lapides diſcipulatus in ſcholis Iuriſperitorum neglexerunt*, vt ipſe loquitur *part. 2. q. 93. n. 7.* non poſſint prædictas materias intelligere, nec de ijs cum fundamento loqui, aut ſcribere. Verba ejus aperta hanc in rem proferam ſuo loco.

4. Et poterant quidem hæ reprehenſiones, judiciáque ſilentio præteriri, ſi eſſent vnius duntaxat Doctoris Manrrique, vt pote qui nec poſſit Solus, nec etiam velit multum Theologis nocere. Verùm, quia teſtatur hic Doctor, tum alios plures ſui, ordinis, motos fortaſſe auctoritate Aluari Pelagij ICti *de planct. Eccleſ. l. 2. c. 20. vers. Triceſimum* pronunciantis: *recurrat quilibet pro caſibus ad Iuriſperitos, non ad Theologos, quia tractant fabrilia fabri*, tum nominatim Nicolaum Garciam eadem ſecum ſentire; & ſcio ego viuere, vixiſſéque ICtos eadem opinione imbutos, ac præterea eſſe nonnullos, qui exiſtimant, aut certè dictitant, Theologiam vel nihil, vel omnino parum conducere ad reſoluendas quæſtiones

Canoni-

Canonicas, & legales in foro contentioſo agitari ſolitas; ac denique video, quàm hæc aliena ſint à vero, quámque detrimentoſa bono publico, ſicuti deducam paulò poſt, exiſtimaui operæ pretium me facturum, ſi ejuſmodi judicia confutarem hoc opuſculo, quod paucorum quidem menſium decurſu conſcriptum, nunc primum, alijs rebus interuenientibus, in lucem do.

Erit autem illius hic ordo. Sectione II. Oſtendam tum quàm periculoſa ſint horum ICtorum aſſerta, tum quo jure ſuſceperim hanc ſcribendi prouinciam. III. & IV. Enumerabo varia puncta, quæ illi ICti de Theologis aſſerunt, ab his requirunt, in his carpunt. V. Ex illis aſſertis, requiſitis, & reprehenſionibus deducam complura Corollaria à communi, veráque perſuaſione prudentium, atque à bono publico abhorrentia. VI. Theologiæ Moralis à Iuriſprudentia differentiam, adeóque obiecta & definitiones proponam. VII. & VIII. Quæram, vtrum Theologi falcem in alienam meſſem mittant, quando vel regulas, pronunciatáque Iuris vſurpant, vel voce, aut ſcripto pertractant materias alterutro Iure comprehenſas. IX. De Theologiæ antiquitate diſſerã, atque oſtendam, quàm veteri jure de ijs materijs tractent Theologi. X. Quomodo ijs patrocinetur jus præſcriptionis. XI. & XII. Quæ cau-

5.

ſa eos adegerit, vt in ſcholis ſuis dictent, explicent libris quoque ſcriptis, tam multa, quæ videantur eſſe propria ICtis XIII. Quæram, vtrum ad id, vt Theologi aptè, ſolidéque de prædictis materijs diſſerant voce, vel ſcripto, neceſſe ſit frequentaſſe auditoria ICtorum XIIII. Proponam, atque diſſoluam rationes, quæ ICtis, Theologorum inſtitutum impugnantibus patrocinari poſſe videntur. XV. Declarabo, quanti faciendum ſit judicium Theologorum circa quæſtiones Iuridicas. XVI. Conſequenter inquiram, vtrùm in Epiſcopos, eorumque Vicarios Generales eligendi ſint Theologi præ Canoniſtis. XVII. Quid cenſendum de cæteris, quæ ex ICtis contra Theologos referam ſect. III. & IV. Poſtremo demonſtrabo, ab ipſiſmet ICtis non rarò manum mitti in meſſem Theologicam.

6. Porro Vindicias inſcripſi præſentem diſputationem, partim eo ſenſu, quo hoc vocabulum, teſte Cœlio Rhodigino *l. 17. c. 29. lection. antiq.* ſignificat aſſertionem; aſſero enim Theologos in poſſeſſionem, ſeu defendo in poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione juris, diſſerendi, ſcribendique de materijs plurimis vtroque Iure comprehenſis, dandique reſponſa, 7. quibus meritò ſtetur in foro vtroque; Partim alio ſenſu, quo multi arbitrantur, ſicuti Vindex generatim Defenſorem, non

dun-

duntaxat vltorem ſignificat perſæpe Tullio, ita etiam nomine Vindiciarum defenſionem generatim indicari.

SECTIO II.

Quàm noxias de Theologis opiniones habeant Aduerſarij; & quo jure ſuſcepta hæc-ſcribendi prouincia.

SI omnium animis forent inſita ea, quæ ICti à nobis impugnandi ſentiunt, dicunt, ſcribunt de Theologis pertractantibus materias vtriuſque fori, tum reuera id conſequeretur, vt nullo loco apud Iudices fori Eccleſiaſtici, aut Ciuilis, nullo apud Theologos præſentis ætatis, nullo apud Iuriſprudentiæ Profeſſores, nullo apud Aduocatos, nullo apud ipſos Confeſſarios, nullo apud quemquam Priuatum forent ea, quæ de Legibus, Iure, & Iuſtitia, Beneficijs Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, Votis, Indulgentijs ac Iubilæo, Cenſuris, Matrimonio, atque alijs ferè omnibus materijs Iure Pontificio, vel Cæſareo comprehenſis in lucem cum ſumma Sapientiſſimorum, doctiſſimorúmque virorum approbatione ediderunt Doctor ipſe Angelicus, Sotus vterque, Ledeſma, Molina, Diana, & alia magna nomina, quæ ſuperius expreſſi, longeque plures 8.

alij. Arbitrãtur quippe ICti illi, neminem (excepto S. Thoma, quem excipiunt ob cauſam non cauſam, vt videbimus n. 214.) de ijs materijs rectè judicare, pronunciaréque poſſe, qui materias legales, & Canonicas non didicerit in Scholis ICtorum; qui non habeat praxin, & experientiam fori externi, qui non conſuluerit practicos, & prudentes ICtos ſicuti patebit ex eorum verbis in decurſu recitandis.

9. In quantam verò perniciem publicam cederet, ſi tantorum virorum monumenta, judiciáque ſuſpecta haberentur, ac vili penderentur, nemo eſt qui non videat; ſiquidem id dicimus malum publicum, quod omnibus, vel pleriſque nocet. argum. *l. de pupillo §. nunciationem ff. de operis noui nunciat.* Noceret autem omnibus, vel pleriſque, ſi ab omnibus, aut pleriſque nullo loco haberentur, quæ tanti viri, de quæſtionibus indicatis conſcripſerunt.

10. Ne igitur in plurium animis cum præſenti periculo, ac diſcrimine boni communis inſideant ea, quæ prædicti ICti omnibus perſuaſa eſſe cupiunt, neceſſum omnino uidetur eſſe, eorum perſuaſionem, atque judicium publico ſcripto refellere, tuerique autoritatem plurimorum Doctorum, de re communi, atque litteraria tam præclarè meritorum, qui ſeipſos defendere

re vel non poſſunt, quia mortui, vel nolũt, quòd fortè putent, vt de nõnemine ſcio, ſilentio, atque contemptu ſatis ſupérque refutari tam improbabiles opiniones.

Nec timeo, ne quis Theologorum, quorum cauſam agendam ſuſcepi, mihi cum illo Hebræo Exod. 2. obijciat: *Quis conſtituit te Iudicem ſuper nos?* Vindicem, inquam, defenſoremque noſtrum? cùm nec procurator nec aduocatus audiendus ſit, qui rogatus non ſit, vel juſſus. *argum. l. ſi pupilli ff. de negotijs geſtis.* 12.

Etenim facile occurro huic obiectioni, vt pote qui ſciam, hanc de aduocato, & procuratore doctrinam fallere in perſona, neceſſitudine conjuncta, quæ etiam ſine mandato auditur pro Reo. *l. ſed & hæ ff de procurat.* & *l. maritus* C. *eod.* Bartol. *ibid.* Abbas *in c. conſtitutis eod.* & Ioachimus Mynſingerus *inſtit. de his per quos agere poſſumus §. procurator vers. permiſeris.* 13.

Sunt autem Doctores, pro quibus depugno, mihi conjunctiſſimi ea neceſſitudine, quæ eſt inter Magiſtrum, ac diſcipulum, atque adeo quæ inter Patrem & filium, de qua eſt textus citatæ legis: *ſed & hæ.* Nam præceptor eſt alter parens *l. ex diui* C. *locato.* Et infrà *n.* 201. 14.

Non etiam vereor, ne quis ingerat mihi illud Gaij ICti *Nemo litis alienæ idoneus* 15.

defenſor ſine ſatisdatione intelligitur. text. *l. qui proprio ff. de procurator.*

16. In primis enim hæc lis, & cauſa non eſt planè aliena, ſed mea; ſiquidem palàm eſt, eam eſſe propriam cauſam, *cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet.* text. *l.* 1. *§. in propria cauſa ff. quando appellandum ſit.* Commodum autem, & incommodum hujus cauſæ ad me, & proprio quidem nomine pertinet, vt pote qui factitarim, & per Dei gratiam factitare cogitem ea ipſa, quæ in cæteris Theologis reprehendunt hi Doctores.

17. Deinde ſi de ſatisdatione agitur, ſatisdabo vel pignore, addicendo Vulcano hanc Apologiam, ſi cauſa cecidero; vel ſidejuſſoribus omnibus illis, quibus hæc cauſa mecum eſt communis.

18. Non denique cauendum mihi eſt, ne quis me vel arrogantiæ, vel præſidentiæ inſimulet, quod arma capeſſere auſim in aduerſarios, qui fuerunt viri bellatores ab
19. adoleſcentia ſua 1. *reg.* 17. Si quidem ij, quantumuis docti, & graues Doctores in oppugnando Theologorum Moralium inſtituto, adeo ſe non præſtant Hectores, vt nec Achille, nec Vlyſſe vllo ſit opus ad eorum petitiones eludendas, ſicuti liquebit, cùm proferam eorum rationes.

Cæte-

Cæterum quia ad manum non habeo quemquã, præter Manrrique, qui ICtorum cauſam aduerſus Thgos agat, & ipſe pro ſe nullum nominatim præter Nicolaum Garciam laudat, teſtans interim, plures alios eadem ſecum ſentire, quorum etiam animi ſenſum valde enucleatè exprimit, eam ob rem illius ſolius verba veluti interpretis, teſtis, atque approbatoris admetiar, haud abſque cauſa attributurus pluribus, pleraque ex ijs, quæ in eo ſolo legi, & quidem ferè in ſola ſecunda Parte reſolutarum quæſtionum Moralium, & Vicarialium, quam proinde volo intelligi eſſe allegatam, quoties ſine expreſſione Partis citabo Quæſtionem. 20.

Quamuis autem ſæpe dicturus ſim, hoc aut illud à ICtis contra Thgos aſſeri, nolo tamen vllo modo id intelligi de omnibus, cum abſque temeritate non poſſim id velle, ſed tantùm de quibuſdam, quorum ſcilicet ex ſenſu ſcripſit D. Manrrique. 21.

SECTIO III.

Quid de Theologis aſſerant, quid in ijs requirant, & deſiderent Iureconſulti.

ASſerunt de Theologis, I. eos temere, ac præcipitanter pronunciare, aliquas 22.

ſententias eſſe probabiles, quæ tamen ſint rectæ rationi, & publico bono contrariæ. Nam poſtquam Manrrique argumento non pluſquàm probabili refutauit *q.* 41. opinionem Dianæ *part.* 1. *tr.* 2. *miſcell. reſol.* 30. poſt Sanchez, Suarez, Zerolam, Mirandam, Barboſam & alios plures, etiam Iuriſperitos rati, bullâ Gregorij XIII. excommunicante illos, qui prætextu licentiæ ingrediuntur monaſteria Monialium, non comprehendi eos, qui illa ingrediuntur, non prætexendo talem licentiam, eſto ingrediantur ſine licentia, & ob ma-
23. lum finem, infert *n.* 9. hæc verba [Ex hac oſtenſa veritate poſſumus increpare Dianam, & alios, quod ſtatim opinionem componunt, qua lex, præceptum, & obligatio juſtitiæ, ſeu conſcientiæ relaxatur, vt nihil ſit certum, nihil ſecurum] Et pau-
24. cis interiectis ſubdit: [Expertus ego ſum, quanta mala inuexerint in republica Chriſtiana, & obſtacula Prælatorum tot opiniones, quibus ferè nulla lex poterit in conſcientia obligare.]

25. Aſſerunt de Thgis II. eos in materia Iuris ſolere ſine fundamento loqui. Nam *q.* 91. *n.* 7. ſic loquitur idem Doctor: [Rectè Nicolaus Garcia de Beneficijs *p.* 4. *c.* 1. *n.* 35. ſcripſit, quòd Thgi in materia Iuris loquantur, vt ſolent, *ſine fundamento*] quæ

ver-

verba repetit *q.* 98. *q.* 103. *&* *q.* 121. *n.* 9.] Vide quæ referam *n.* 48.

Aſſerunt de Thgis III. non eſſe mirum, quòd in materijs Iuris labantur. Hoc autem toties nominatim *q.* 81. *n.* 8. *q.* 83. *n.* 4. *q.* 84. *n.* 6. *q.* 85. *n.* 9. & alibi repetit, & ingerit Manrrique, vt facilè appareat, eum, ejúſque Aſſeclas judicare, quòd Thgi parùm, aut nihil ſolidè intelligant in Iure ſeu Ciuili, ſeu etiam Canonico, ſed ad vtrumque adferant veſpertilionum oculos. 26.

Aſſerunt de Thgis IV. quidquid Thgus de materijs Canonicis ſcribit, à Iuris regulis, & DD. delibare. Ita Manrrique *q.* 102. *n.* 5. & *q.* 121. *n.* 7. *Quidquid ij.* (doctiſſimi Theologi) *ſciunt de Iure & iuſtitia, à qua conſcientiæ delicta iudicantur, hoc omne à Iuris* (Canonici aut Ciuilis) *& iuſtitiæ regulis delibant, & ita ſuos libros ſub illo titulo de iuſtitia & iure componunt.* 27.

Aſſerunt, Garcia alijque plures de Thgis V. illos quantumuis doctiſſimos, non eſſe in rebus moralibus vtriuſque fori, in quibus de juſtitia, & jure agitur, præferendos ICtis *cit. n.* 7. 28.

Aſſerit de Thgis Manrrique VI. illos nihil poſſe de im̃unitate Eccleſiaſtica, & Eccleſiarũ in medium proferre, niſi deſumant ex Iure Canonico, vel Ciuili, ſic enim ait *q.* 121. *n.* 7. [Materia de im̃unitate Eccleſiaſtica, 29.

& Eccleſiarum eſt purè Canonica, & Legalis & in illa ſine Canone, & ſine lege vnum pedem non poteſt ambulare Theologus; & ſi ambulat, in terra aliena ambulat, & procedit.]

30. Aſſerit Manrrique de Thg^is^ VII. illos in ipſis materijs Theologicis à ſe Iuriſperito conuinci de falſitate, & argumentandi inſcitia. Verba ejus lege *q.* 46. 75. 81. 82. 85. 109. 113. 114.

31. Aſſerit de Thg^is^ IIX. & typis edit *q.* 121. *n.* 8. hæc verba; [Summiſtæ & Thg^i^ hujus temporis Iuriſprudentiam ſuffocare conantur, dum in illa, & materijs ejus, ſe tanquam Patres, & Magiſtri interponunt, librorum ſummas, & multitudinem imprimendo.]

32. Aſſerit de Thg^is^ IX. quòd introducant, imò probent & ſuadeant fraudes in foro conſcientiæ. Ita pronunciat *q.* 107. de Leſſio, Diana & alijs Thg^is^ dicentibus, illum haud delinquere aduerſus juſtitiam, qui pretioſiſſimas gemmas perquam vili, currente tamen pretio loci, emit ab ejuſdem loci gemmarijs, ignorantibus illarum gemmarum valorem, atque æſtimationem majorem, alibi communem.

33. Aſſerit de Thg^is^ X. & ſcribit *q.* 109. *n.* 8. [Hic eſt defectus Summarum aliquorum

Mo-

Modernorum, quòd ferè nullus eſt, in jure verſatus, & in rebus moralibus, quæ ab illo jure dependent, minùs juridicè, & ſolidè pedes ponunt; & Summas tot, & tantas componunt, vt ſummam, ac numerum quaſi non habeant.]

Aſſerit de Thgis XI. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per ſaltum fieri Doctores Iuris. Verba referam *n.* 37. 34.

Aſſerit de Thgis XII. & nominatim de Molina, Azorio, Leſſio, Reginaldo, Rebellio, Diana, Beia, Salas, quòd non comprehenderint illas de juſtitia quæſtiones, de quibus ipſe diſſerit *q.* 87. 88. 89. *&* 90. quas tamen qui non comprehendit, è duro robore exciſum eſſe neceſſe eſt. 35.

Alia, quæ de Thgis non ſine ſugillatione aſſerit, referam, dum referam, quænam in ijs requirat, & carpat ipſe cum ſuis.

Requirunt verò à Thgis I. vt vel omittant tractationem materiarum in Corpore Iuris Canonici, Ciuiliſue contentarum, vel adeant publica Gymnaſia ICtorum Hinc Doctoris Manrrique lamentum *q.* 93. *n.* 7. Pœnitet, quòd Diana *part.* 1. *tr.* 8. *res.* 52. (ſecutus Molinam & Reginaldum, quos nominat ipſe Manrrique, & quos ſequuntur alij plures cum Trullenck in Decalogum *to.* 2. *l.* 7. *c.* 20. *dub.* 2. *n.* 10.) in 36.

praxi conſuluerit, mercem aliquam in bonitate notabiliter excellentem poſſe vltra
37. taxam vendi. [Tractent fabrilia fabri non enim rationabile eſt, quòd non expertus, nec in Iuriſprudentia educatus, nec in ipſius Gymnaſijs diſcipulus factus, & lapides diſcipulatus neglexit, velit per ſeipſum Magiſterij culmen per ſaltum attingere, ſine Theorica, & ſine practica. Igitur per oſtium (Scholæ Iuridicæ) intrare o-
38. portet in ouile ouium] Similiter *q.* 121. *n.* 8. in Dianam, & per Dianam in alios Thgos inuehitur his verbis: [Vnde acriter de illo opprobrio(quòd ſcilicet Diana *part.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 3. miretur, in illa quæſtione, an delinquens prope Eccleſiam ſub ſpe confugiendi ad eam, gaudeat ejus immunitate, Gambacurtam relinquere Theologos doctiſſimos, & ſequi veſtigia ICtorum) Dianam reprehendo, eo maximè quòd ante Religionis ingreſſum Iuriſperitus non fuerit] Eſt quidem in exemplari: *Iuriſperitus fuerit*, ſed eſſe errorem typi patet ex ſententia de neglectis lapidibus diſcipulatus Iuridici, deſcripta paulo antè.

39. Eodem ſenſu de Thgis materias Canonicas, aut Ciuiles explicantibus profert hoc ſuum, aliorúmque plurium ICtorum judicium: *quos dum ICti videmus, intra nos dicimus:*

dicimus: vnde ergo iſti litteras Canonicas, & Legales ſciunt, cùm in ſcholis non didicerint? Quid ergo mirum quòd loquantur, vt ſolent, ſine fundamento? cit. q. 121. n. 9.

Requirunt à Thg^is II. vt quando ipſis intra vel extra confeſſionem proponitur caſus ad materiam reſtitutionis, cenſurarũ, vel mutui pertinens, priuſquam eum reſolruant, conſulant aliquem Iuriſperitum, & quidem practicum. Hinc quia Diana *part. 1. tract. 3. miſcel. res. 2.* poſt Leſſium, Filliucium, Cenedum docet, eſſe probabile, pœnitentem, qui dedit Confeſſario, vt reſtitueret vero Domino, ſatisfeciſſe integre ſuæ obligationi reſtituendi, eſto Confeſſarius illi Domino non tradiderit id, quod à prædicto pœnitente acceperat, idcirco eundem Dianam decorat hoc elogio *q. 73. n. 10. Diana non bene ſtuduit ſuam ſententiam; ſtuduiſſet autem ſi illam cum Iuriſperitis practicis & Sapientibus communem effeciſſet.* 40.

Et *q.* 86. poſtquã contra Dianam, Rebelliũ, & Bonacinam ipſum, qui fuit Iuris vtriuſque Doctor eruditiſſimus, docuit, ſi quis ſciat valorem monetæ breui diminuendum, non poſſe illam alicui mutuare cum pacto, vt eam ſibi reſtituat juxta valorem, quem dicta pecunia habebit tempore, quo reſtituendum erit mutuum, concludit *n.* 13. [Reſtat itaque ex hac quæſtione quo- 41.

modo Iuriſperitus practicus, & expertus
42. ad illam ſit conſulendus.]Et *q*.84. tradit, illam quæſtionem, an ſcilicet excommunicatio ferenda obliget ad mortale, eſſe puré Canonicam, & ad ipſius intelligentiam requiri praxin, & experientiam fori externi; eo quòd ex illa judicium conſcientiæ deſumendum ſit. *Vnde non mirum, quod non expertus, nec Iuriſperitus fallatur.*

43. Inſuper *q.* 111. pronunciat, Dianam debuiſſe cum Iuriſperitis practicis, & doctis conferre, priuſquam poſt Pitignianum reſolueret, & doceret, ad nullam reſtitutionem teneri illum teſtem, qui falſum teſtimonium dixit, poſtquam reus innocens jam erat ſatis ſuperque conuictus alijs falſis teſtimonijs.

44. Requirit à Thgis III. generatim, vt in quibuſcumque occurrentibus dubijs rerum moralium pulſent fores ICtorum Hinc q. 91. n. 7. hoc generale judicium depromit: [Thgi debent ſe conformare Iuris regulis in caſibus conſcientiæ rerum moralium, quarum Iuriſprudentia & mater & parens eſt; ideo ad eos juridicè (etiam in foro interno) reſpondendos, Iuriſ-
45. peritus aptior conſulendus eſt.] Puto autem eum non loqui de omnibus omnino dubijs moralibus; quis enim hoc cogitet de ejuſmodi Doctore? ſed de omnibus

&

& ſolis, quæ ratione objecti poſſent in ſorum contentioſum deduci.

SECTIO IV.

Quid in Theologis carpant ICti

CArpunt in Thgis I. omnia illa, quæ ſeu verè, ſeu falſò aſſerit Manrrique ab ijs factitari, ſicuti retuli ſect. præced. *n.* 22. & ſeqq. 46.

Carpunt in Thgis II. quòd non faciant, quæ ipſi ab ijs requirunt locis ſect. præced. *n.* 36. & ſeqq. relatis.

Carpit in Thgis III. Manrrique, quòd diſputent de caſibus ad ſimoniam ſpectantibus. Vnde *q.* 74. de Diana *part.* 1. *tr.* 2. *miſcel. reſol.* 27. poſt Gabriel. Caiet. Sotum, Valentiam Tannerum docente, eſſe probabile, quòd quo caſu licet temporale pro ſpirituali ſine Simonia accipere, liceat quoque de eo paciſci, pronunciat. *n.* 6. [Quia hæc quæſtio mihi parùm digeſta viſa fuit, ideo indigeſtum ejus his lineis coctum reddere propoſui. Iuſtum ergo eſſet, quòd Thgi has materias Iuriſperitis relinquerent, *ne ab ipſis, vt nunc, iuſtè carperentur.*] 47.

Carpit idem Manrrique in Thgis IV. quòd ij ferant ſententiam de illa quæſtione: An qui habet beneficium Eccleſiaſticum, ſed non eſt ordinatus in ſacris, poſſit 48.

per

per ſe negotiari. Quare de Molina, & alijs Thgis ad ipſius guſtum non reſpondentibus fert ſuam ſolennem, probroſámque cenſuram [Conſtat in his quæſtionibus verum eſſe dictum Nicolai Garciæ, quòd Thgi in materia Iuris loquuntur, vt ſolent, *ſine fundamento*]

49. Carpit in Thgis V. quòd reſoluant illud dubium: An qui mutuas pecunias dat ad biennium, poſſit aliquid petere prò obligatione non repetendi priùs eas pecunias; de quo dubio cum Molina, Leſſio, Laymanno, Salas, Turriano, P. Ledeſma & alijs Thgis agit Diana *part.* 1. *tr.* 8. *ſeu de contract. reſ.* 48. & occaſione hujus ait *q.*

50. *91. n. 7.* ipſe Manrrique [video namque Thgos materias Canonicas, & legales diſputare, & libris amplis imprimere, quaſi Iuriſperiti; ideo quia manum in meſſem alienam mittunt, multa docent emendanda. Sed non video Iuriſperitos materias Theologicas diſputare, ideo ab illo defectu (docendi emendanda) liberantur; fabri igitur fabrilia tractent. *Vnde Nicolaus Garcia rectè ſcripſit, quòd Thgi in materia iuris loquuntur, vt ſolent, ſine fundamento.*]

51. Carpit Thgos VI. quòd illam controuerſiam dirimant, de qua Diana *cit. tr.* 8. *reſ.* 63. P. Nauarra, Bonacina, Leſſius, Salas, Malderus, Aragonius & alij Thgi, an

vide-

videlicet, ſi debeam tibi 100. aureos ſoluendos intra annum, committam vſuram dando jam ſtatim dimidium, cum pacto, vt per biennium exſpectes alterum dimidium. Ideóque occaſione hujus controuerſiæ ita ſcribit *q. 98. n. 10.* *Thg^os intra ſuos limites ſacræ & ſublimis Theologiæ toto pectore veneramur, illis in dictis limitibus primos accubitus deferendo, ſicut extra illos limites in materia iuris, & rebus moralibus vtriuſque fori eoſdem primos accubitus Iuriſperitis offerimus, & præſtamus;* Et pauló poſt docet, quòd ſi Thg^i aliquam quæſtionem Iuris diſcutiant, alienum lumen vſurpent. 52.

Carpit Molinam, Malderum, Leſſium, Medinam, Rebellium, Dianam *p. 1. tr. 8. res. 72.* & alios Thg^os VII. quòd typis mandent ſuum judicium de illa lite: An clericus in ſacris conſtitutus poſſit negotiari per alium. Quare *q. 102. n. 5.* non poteſt facere, quin Thg^is dicam hiſce verbis dicat: [Cùm hæc quæſtio purè Canonica, & ex regulis Canonicis inferenda ſit obligatio, quoad peccatum in foro conſcientiæ, cur Thg^us in illam manum mittit? Si Iuriſperitus aliquam quæſtionem de Trinitate ſeu Incarnatione &c. diſputaret, nonne repulſam mereretur accipere? Ergo etiam ipſam Thg^um mereri dicendum eſt, nam ipſe quidquid de iſtis mate- 53. 54.

rijs

rijs ſcribit, à noſtris regulis & DD. delibat. Idem ergo delibare poterat de regulis, & DD. Theologicis, cùm ergo hoc non agat, ſed ſuis Magiſtris relinquat, hoc ipſum agere & relinquere debuerunt Thgi DD. cùm ſcriptum ſit: *tractent fabrilia fabri*] Applicat autem hoc ſuum ſolenne epiphonema ſingulariter Tabienæ, Molinæ, Leſſio, alijſque eruditiſſimis Theologis.

55. Carpit in Thgis VIII. quòd ventilent illam quæſtionem de qua poſt Vaſq. Suarez, Salas, Malderum, Lorcam, Crucium, & alios Diana *p.* 1. *tr.* 10. *reſ.* 6. An nimirum liceat ſuper aliqua lege recens promulgata ſupplicationem porrigere, & interea ſuſpendere obſeruationem illius legis; & cùm ſententiam Dianæ refutaſſet *q.* 122. ſic concludit *n.* 12. [Manet igitur hæc quæſtio ſalubriter explicata ab vno Iuriſperitorum, quorum propria hæc eſt materia, non autem Thgorum qui mutuatas Iuris regulas aſſumunt. Quis ergo mutuatarius in re mutuata mutuanti potior erit? nam hic dat, ille accipit, *hic gratificat*, & actionem habet, ille gratificatur, & poſſeſſionem reſtitutionis, & Solutionis inuitus ſuffert.]

56. Carpit Thgos IX. indirectè, quòd expediant illum caſum: An Religioſus, qui

ex

ex licentia Superioris poteſt libere de aliquibus pecunijs diſponere, peccet contra votum paupertatis, eas inſumendo in ludos illicitos, aut turpes actiones, & an qui eas accipiunt ab illo, teneantur reſtituere; quo de caſu præter Molinam, Leſſium, Sanchez & alios apud P. Dicaſtillo *de iuſtit. & iur. l. 2. tr. 18. dub. 6.* tractat ipſe Dicaſtillo, & Diana *p. 3. tr. 2. reſ. 98.* Hinc occaſione illius dubij, à Villalobos ad genium Manrriqueanum non reſoluti, prorumpit in acrem ædepol cenſuram illam: *Hic eſt defectus Summarum aliquorum moder-* 57.
norum, quòd ferè nullus eſt in iure verſatus. Et præmiſerat immediatè antè; *Villalobos ſi Iuriſperitus fuiſſet, magis iuridicè locutus fuiſſet*] Cauſa verò cur de Villalobos ferat hanc ſententiam, eſt, quia putat fuiſſe à Villalobos ignoratum illud Iuris pronunciatum: *A diuerſis non fit illatio*, cùm tamen iſtud principium in re ipſa norint Philoſophiæ, nedum Theologiæ Tirones; & fuerit lippis ipſis, tonſoribúſque notum ante Iuſtiniani, Vlpiani, adde Platonis, adde Draconis ortum, cùm ſit principium lumine naturæ notum; Omnes 58.
enim ſciunt, abſurdam eſſe hanc conſequentiam: Quidam ICti exiſtimant, Thgos eſſe ita hebetes, vt iuris principia ipſo lumine naturæ nota non intelligant,

 niſi

niſi lapides diſcipulatus ponant in ſcholis ICtorum; ergo etiam Thgi idipſum exiſtimant. Vel: ergo Thgi opinantur, ICtos eſſe ita rudes, vt niſi in ſcholis Theologicis ſcamna triuerint, nequeant intelligere illud Theologiæ principium: *Deus eſt ſuper omnia diligendus: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

59. Carpit Thgos X. quòd non erubeſcant ſine lege loqui. *q.* 109. *n.* 8. & *q.* 104. *n.* 2. *q.* 86. Item, quod non erubeſcant in materijs alterutrius Iuris loqui non citando vllum ICtum, ſed citando ſolummodo modernos Thgos *cit. n.* 8. *& cit. n.* 2.

60. Carpit Thgos XI. quòd diſputent, de qua culpa in foro conſcientiæ teneatur depoſitarius. *Aduerto*, inquit ipſe, *q.* 194. *n.* 2. *quòd Diana nullum textum, nec Doctorem ex noſtris* (ICtis) *recitauerit, cùm ipſi ſint Magiſtri, & videndi in hac materia, non verò Thgi*

61. Et tamen Diana eam quæſtionem tractans *p.* 1. *tr.* 8. *reſ.* 74. nominat Sotum, Molinam, Leſſium, Rebellium, Azorium aliόſque Thgos Iuris ſcientiſſimos. Atq; inſuper reſolutio, quam dat Diana, & Thgi ab eo laudati, pendet à lumine naturæ, ita vt antequam vel Codex, vel Digeſtum vetus, aut nouum, vel leges XII. Tabularum, vel Decretalis *Cap. bona fides de depoſito* conderentur, omnes Sapientes ſciuerint,

quan-

quando depoſitarius accipit mercedem pro conſeruatione depoſiti, teneri in vtroque foro majorem diligentiam illi conſeruando impendere, quàm ſi gratis cuſtodiret, ſeu aſſeruaret illud depoſitum.

Similiter, vt jam monui ſuprà *n.53.* ægre fert, à Molina, Leſſio, atque alijs diſputari, an in ſacris conſtitutus poſſit negotiari per alium; & non poſſe negotiari probat ipſe contra hos DD. hoc ſolo argumento, quòd vbi eſt eadem ratio, legis extendatur diſpoſitio. Quaſi verò hoc nõ tam Iuris, quã Iuriſtarum effatum ignoret quiſquam, etiam infimi ſubſellij Theologus? Et non æquè bene, aut fortè melius, ac vllus ICtus illud explicarit Thgorum vnus, ſcilicet Suarez *l. 6. de legibus c. 3. per totum.* 62. 63.

Carpit Thgos XII. quòd diſſerant de illa quæſtione: An excommunicatio ferenda obliget ad mortale. Verba retuli ſuprà *n. 42.* Et generatim eoſdem carpit, quòd nimis multos libros de rebus moralibus componant. Reprehenſionem vide ſuprà *n. 33.* 64.

SECTIO V.

Colliguntur ex aſſertis aduerſariorum corollaria aliena à vero.

EX ijs, quæ Garciam, Manrrique, & 65.

eorum aſſeclas ſentire perſpeximus, deduco nonnulla Thgis probroſa, bono communi aduerſantia, judicio Sapientiſſimorum quorumque repugnantia corollaria.

Sequitur enim ex dictis illorum Doctorum I. Thgos in meſſem alienam inuolare, ſi reſoluant aliquam quæſtionem vel de vſura. Suprà *n.* 49. vel de ſimonia. Suprà *n.* 47. vel de negotiatione Clericis interdicta. Suprà *n.* 53. vel de cenſuris. Suprà *n.* 42. vel de legibus. Suprà *n.* 55. vel de immunitate Eccleſiaſtica, Suprà *n.* 29.

66. Sequitur itidem ex dictis eorumdem II. Thgos extra rhombum ſaltare, ſi quamcunque quæſtionem, ad materiam Iuſtitiæ ſpectantem expediant. Patet ex apertis verbis *n.* 44. deſcriptis.

67. Sequitur præterea ex ijſdem dictis ICtorum III. Thgos illos eſſe peculatus reos, qui quamcumque materiam in Corpore Iuris Ciuilis, vel Canonici contentam, ſi quidem ea reſpiciat obiectum fori externi, explicant ex inſtituto. Patet ex verbis illis, quibus dicunt tum 1. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per ſaltum fieri Doctores Iuris. Suprà *n.* 37. Tum 2. non poſſe Thgos ſcire litteras Canonicas, & Ciuiles, cùm eas non didicerint in ſcholis. Suprà *n.* 39. Tum 3. Thgos debere ſe in caſibus conſcientiæ

ſcientiæ

ſcientiæ rerum moralium conformare Iuris regulis, quarum Iuriſprudentia parens, & mater ſit. Suprà *n.* 44. Tum 4. videre ſe, quòd Thgi materias legales, & Canonicas diſputent, & libris amplis imprimant, & quia (hoc faciendo) manum in alienam meſſem mittunt, multa doceant emendanda. Suprà *n.* 50. Tum 5. in omni materia Iuris, & morali vtriuſque fori primos accubitus deberi ICtis, eſſéque merè vſurpatum officium, ſi Thgi dubia aliqua alterutrius Iuris reſoluant. Suprà *n.* 52. Tum 6. non eſſe mirum, quòd Thgi in materijs Iuris (vt pote alienis ab ipſorum foro) errent. Suprà *n.* 25. Tum 7. eos in materia Iuris ſolere loqui ſine fundamento. Suprà *n.* 24. Intelligit autem Manrrique 68.
in omnibus locis allegatis, deſignátque omnes omnino Thgos (excepto S. Thoma, quem excepit ob rationem non veram, vt videbimus *n.* 214.) qui non frequentauerunt ſcholas publicas ICtorum vt patet vel ex verbis relatis, *n.* 36. aut qui ſaltem non cõſuluerunt viuos Iuriſperitos. Suprà *n.* 40.

Sequitur hinc vlterius ex dictis aduerſariorum I V. a Thgis iniquè occupari 69.
officium ICtorum, ſi vel in ſcholis ſuis dictent, vel libris impreſſis excudant dubia de legibus, priuilegijs, diſpenſatione, hæreſi, poſſeſſione, præſcriptione, dominio,

 ſur-

furto, homicidio, adulterio, detractione, contractibus, teſtamentis, judicijs, bello, rixa, duello, Horis Canonicis, beneficijs Eccleſiaſticis, Decimis, juramento, periurio, voto, ſtatu religioſo, obſeruatione feſtorum, & jejuniorum, blaſphemià, hæreſi, ſacrilegijs, veneficijs, idololatria, ſimonia, libertate, & immunitate perſonarum, aut rerum Eccleſiaſticarum, atque adeo de præceptis Decalogi, præceptis Eccleſiæ, peccatis capitalibus luxuriæ, iræ, & ferè gulæ. Item de Sacramentorum forma, materia, miniſtri, & ſuſcipientis conditionibus, ſeu requiſitis; de patrinis Baptiſmi, & Confirmationis; de Confeſſione annua, Communione Paſchali, caſuum reſeruatione, Confeſſarij approbatione, & juriſdictione; ſigillo Confeſſionis; Sacrificij loco, tempore, cærimonijs, paramentis; jeiunio Communioni præmittendo; Rubricis Miſſalis, ac Breuiarij; Ordinandorum, Ordinantium, Ordinationúmque qualitatibus, ac circumſtantijs; ſponſalibus, & horum circumſtantijs, ac conditionibus; Matrimonij impedimentis dirimentibus, vel impedientibus, effectu, indiſſolubilitate, diuortio; Cenſuris, irregularitate, Indulgentijs, Iubilæo, &
70. ſexcentis alijs particularibus. Ratio hujus corollarij eſt, quia Thgi, Iudicibus adver-

verſarijs, tunc occupant officium ICtorum, atque in meſſem alienam immittunt falcem, quando pertractant dubia vtriuſque fori, ſeu materiarum Canonicarum, & legalium. Suprà *n.* 50. *&* 53. Atqui dubia de jam expreſſis materijs, ſunt dubia vtriuſque fori, ſcilicet conſcientiæ, & externi; quia Iudex Eccleſiaſticus, aut ſæcularis punire poteſt illos, qui circa haſce materias delinquunt, vtpote qui delinquant contra leges Canonicas, aut Ciuiles; Canonicas, inquam, ſiue quæ in Corpore Iuris Canonici, ſiue quæ in ſacris Concilijs, & bullis extrauagantibus Pontificum, Cardinaliúmque declarationibus continentur; hæc enim omnia legum Canonicarum nomine veniunt, & intelligi vult Manrrique.

Sequitur autem, & ſubinfertur ex hoc 71.
ipſo Corollario V. Thgos extra orbitam euagari, ſi vel ſuis auditoribus in ſcholis dictent, vel prælo committant quæſtiones etiam de internis actibus, in obiecta priore Corollario expreſſa tendentibus. Ra- 72.
tio eſt, quia actus interior ſpecificatur ab exteriore. S. Th. *1. 2. q. 1. a. 3. ad 3.* Ergo cùm ſit lege Manliana vetitum Theologis, ne attingant actus exteriores, tendentes in prædicta obiecta, ſimiliter ijs vetitum eſt, ne attingant actus interiores circa talia obiecta occupatos; re enim vera non poſ-

ſunt actus interiores intelligi, aut explicari, niſi per exteriores, vtpote à quibus, vt dixi, ſpecificantur. Quare ex his duobus corollarijs

73. Sequitur, & ſubinfertur VI. Thgos in Iuriſtarum officium inuolare, ſi in ſuis ſcholis, aut libris differant, ac diſputent de alijs materijs practicis, quàm de cõſciẽtia, peccatis in genere, non deſcendendo ad illa, quæ verſantur circa materias enumeratas corollario IV.; Spe & deſperatione; charitate Dei, & proximi; ſcandalo, imprudentia, quibuſdam actibus oppoſitis fortitudini, aut temperantiæ; ſuperbia, inuidia, acedia; merè interna, inſenſibilique diſpoſitione neceſſaria ad Sacramentorum ſuſceptionem, adminiſtrationémque; conditionibus orationis arbitrariæ.

74. Sequitur quoque ex dictis, omnes omnium ætatum Thgos (excepto ſolo S. Thoma) fuiſſe, eſſe, fore ingenio tam pingui, vt quamuis ſtudioſiſſimè legant, expendántque tum omnes Inſtitutiones, ac Paratitla Iuris vtriuſque, tum ipſum vtrumque Ius, tum clariſſimos, & facillimos ICtorum commentarios, haud tamen poſſe quidquam ſolidi in alterutro Iure proficere: nam Manrrique requirit ab ingenioſiſſimo Diana, & çonſequenter ab omnibus, vt non negligant lapides diſcipu-

latus

latus in ſcholis Iuridicis, & vt conſulant viuos ICtos.

Sequitur inſuper ex dictis aduerſariorum VII. autoritatem, & reſponſa Thgorũ circa materias corollario IV. enumeratas, parui eſſe facienda, nec ſatis prouidè agere, qui ijs acquieſcunt. Ratio hujus perniciosiſſimi corollarij eſt aperta; illorum enim reſponſis improuidè, atque inconſultò acquieſcitur, circa eas materias, qui & ſolent ſine fundamento de ijs materijs loqui, & eas tam malè comprehendunt, aut potiús non comprehendunt, vt nemo mirari debeat, ſi circa eas errent. Sicuti enim ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus *cap. ſemper malus de reg. iuris in 6.* ita qui ſolet circa aliquam materiam errare, ideo quòd eam non comprehendat, ſemper præſumitur errare; Atqui Thgi omnes ſolent ſine fundamento loqui, de prædictis materijs, teſte Garcia, & Manrrique *n.* 24. eáſque non comprehendunt teſte eodem *n.* 35. imò nec comprehendere, aut intelligere poſſunt teſte eodem *n.* 39. 75. 76.

Sequitur proinde VIII. in Epiſcopos, & eorum Vicarios eligi debere neceſſariò Canoniſtas, eo quòd Epiſcopi, eorúmque Vicarij debeant finire tot lites de materijs Iuri Pontificio inſertis; quas materias nemo intelligere, adeóque nemo pro 77.

tribunali explicare queat, niſi ſcamna ſcholarum Canonicarum diu, multúmque preſſerit antè. Hoc autem Corollarium repugnat praxi totius Germaniæ, adeóque Europæ.

78. Sequitur iterum ex dictis aduerſariorum IX. quoties Thgi vtuntur regulis Iuris, & Iuriſtarum axiomatis, eos non modò vti armis alienis, ſed ijs ita imperite, ac periculoſe vti, meritò vt quiſque prudens timeat, ne ab ijs lædatur in ſua conſcientia. Sequela patet tum ex eo, quod Manrrique ſuprà *n.* 27. & 55. ſine vlla diſtinctione regulas juris, & Iuriſtarum axiomata aſſerat ſolis Iuriſtis; tum ex eo, quòd idem Manrrique ijſdem Thgis attribuat tam multos, magnos, conſuetóſque errores circa materiam juris. Suprà *n.* 25. & intelligentiam regularum ijs deneget, hoc ipſo quòd materias juridicas ab ijs aut re ipſa intelligi, aut poſſe intelligi inficietur. Suprà. *n.* 39. vnde

79. Sequitur rurſum ex hiſce omnibus dictis, & corollarijs aduerſæ partis, omnes, qui ritè fungi volunt officio Confeſſarij, aut debere operam dare Iuriſprudentiæ, in aliquo Gymnaſio publico, aut in dubijs circa materias ſuprà *n.* 69. indicatas, debere conſilium petere non à Thgis etiam doctiſſimis, ſed à ICtis, & quidem à practi-

cis.

cis. Sequela, etſi communi prudentium judicio, praxique contraria, non indiget tamen operoſa probatione; quiſque e- 80.
nim tenetur ea ſcire, quæ ſunt ſui officij, hîc enim vel maximè obtinet illa regulà Gaij: Imperitia culpæ annumeratur *l. imperitia ff. de reg. iur.* Eſt autem officium Confeſſarij judicare prudenter de prope innumeris caſibus, quotidie occurentibus circa materias nominatas *n.* 69. De quibus caſibus quia non poteſt prudenter judicare, niſi qui vel lapides diſcipulatus in ſcholis ICtorum non neglexit, vel practicos ICtos conſulit, vt ex dictis aduerſariorum vidimus toties ſuperiùs, ſequitur irrefragabiliter, verum eſſe noſtrum hoc corollarium, ſi vera ſunt, quæ ex D. Manrique retulimus 3. & 4. *ſect.*

Sequitur penultimò, regulas Theolo- 81.
giæ Profeſſoribus in Societate IESV præſcriptas eliminari debere, cum omnibus ſcholis Theologiæ Moralis: Regulæ enim illæ mandant, à noſtris Profeſſoribus doceri illa ipſa, quæ non vult Manrique. Et reipſa doceri teſtis eſt orbis totus, cum aliјs Profeſſoribus, & Doctoribus factitantibus id ipſum quod Societas.

Sequitur poſtremò ex vniuerſis aſſertis, 82.
requiſitis, & reprehenſionibus ſuperioribus diſcutienda eſſe ea, quæ indicaui *n.* 5.

SECTIO VI.

Theologiæ Moralis definitio, obiectum, differentia à Iure Canonico.

83. REctè quidem monet Tullius *l. 1. de Officijs*, omnem, quæ de re aliqua ſuſcipitur, inſtitutionem, à definitione proficiſci debere; neſcio tamen, quî factum ſit, vt nullus eorum, quod ſciam, qui Theologias Morales typis mandârunt, ipſius Theologiæ Moralis definitionem, aut deſcriptionem attulerit; quam quidem præterire hîc non poſſum. Etenim præcipua lis, quæ inter Theologos, & ICtos de inuaſione meſſis alienæ agitanda eſt, dirimi nequit, niſi ſciatur, quod ſit Theologiæ Moralis, quod Iuriſprudentiæ obiectum; ſui quippe objecti terminis, ceu ager limitibus, continetur, & conſtrin-
84. gitur quælibet diſciplina. Quia verò definitio naturam rei explicat. Ariſtoteles 2. *poſter. c.* 5. In natura autem Theologiæ Moralis continetur, ſeu inuoluitur ejus obiectum; nam habitus ſpecificantur ab obiectis. S.Thom. 1.2. *q.* 54. *a.*2. *ad* 2. ab omnibus receptus, fit, vt qui habet definitionem Theologiæ Moralis, habeat quoque perſpectum ejus obiectum, & qui aptè obiectum aſſignare vult, defi-
85. nitionem quoque adferre debeat. Sicu-

ti

ti autem Recentiores Theologi poſt Vaſquez 1. *p. diſp.* 4. *c.* 1. Theologiam generatim definiunt, eſſe ſcientiam, quæ ex principijs reuelatis, & creditis infert Concluſionem per euidentem conſequentiam, ita etiam

Dico I. Theologiam Moralem eſſe ſcientiam, quæ ex principijs reuelatis, & creditis, per euidentem conſequentiam infert Concluſionem de actibus humanis, prout ad finem vltimum dirigi poſſunt. 86.

Generalis ratio hujus deſcriptionis eſt, quia Theologia Moralis eſt ipſa vera, & propriè dictaTheologia, quatenus ea eſt ſecundũ receptam ſententiam S. Thomæ 1. *p. q.* 1. *a.* 4. practica, vt ſic enim *agit de actibus humanis, ſecundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam* Dei *cognitionẽ, in qua æterna beatitudo conſiſtit*, inquit S. Doctor, & ejus interpretes communiter. Ergo admiſſâ illâ primâ deſcriptione, admittenda eſt hæc ſecunda. 87.

Nec obeſt, quod Theologi Morales multa inferant ex principijs non creditis fide, diuinâ, ſed tantùm probabilibus; hoc enim eſt commune omnibus etiam ſtrictè dictis ſcientijs, quæ de ſuo obiecto, ejuſque accidentibus plurima nonniſi probabilia differunt, vt videre eſt vel in ipſa Phyſicâ, atque in Theologia Speculatiua. 88.

Tra-

89. Tradunt autem illa, & cognoſcunt Phyſici, Thg^{i} ſpeculatiui &c. non propriè & directè per ipſos habitus Theologiæ, Phyſicæ &c. ſcientificos, ſed per alium habitum non ſcientificum, ad ipſos ſcientificos non propriè, ſed reductiuè ſpectantem; ſicuti reliquos inter rectè obſeruat Hieronymus Faſolus in 1. *part.* S. *Thom. q.* 12. *dub.* 6. *n.* 36.

90. Dico II. Obiectum Materiale Th$g^{iæ}$ Moralis eſſe Actus humanos. Etenim obiectum Materiale alicujus ſcientiæ eſt id nudè ſpectatum, quod ſcientia conſiderat. Tannerus *tom.* 1. *in* 1. *part. diſp.* 1. *q.* 3. *dub.* 1. *n.* 2. ex communi Philoſophorum & Thg^{orum}. At formale obiectum ejuſdem Theologiæ ſunt ipſimet Actus humani, quatenus ad finem vltimum per principia diuinitus reuelata dirigi, rectificarique poſſunt. Ferè ſicut ex communiore opinione Modernorum Logicorum, obiectum Logicæ artificialis ſunt mentis operationes, quatenus per principia ſeu regulas Logicas ad rectam diſſertationem dirigi poſſunt.

91. Porrò actus humanos rectificat, & ad ſupremum, vltimúmque finem dirigit Theologia Moralis, tum virtualiter, determinando nimirum, vtrum hic, aut ille actus ſit à Deo imperatus, vetitus, ſuaſus,

permiſ-

permiſſus explicitè, implicitéue; Tum formaliter, tradendo, explicandoúe præcepta exercendi actus conuenienter ad finem vltimum aſſequendum, aut vitandi actus ab illo fine auertentes; quandoquidem contrariorum eſt eadem ſcientia, ſeu diſciplina. Ariſtoteles 1. *Topic. c.* 8.

Quò autem hanc virtualem, & formalem directionem melius, exactiuſque efficiat Theologia, vtitur ſæpiſſime miniſterio aliarum diſciplinarum, tanquam ancillarum, vt Phyſicæ, Ethicæ, Iuriſprudentiæ. S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 5. *ad* 2. referendus *n.* 118. 92.

Dico III. Obiectum Iuriſprudentiæ Canonicæ eſſe Actus humanos, quatenus per leges Canonicas dirigi poſſunt, ac debent, ad debitum ordinem, in ſtatu, foroque Eccleſiaſtico procurandum, fouendumque. 93.

Cùm enim Ius Canonicum nil aliud ſit, quàm jus poſitiuum, quod à ſummis Pontificibus Eccleſiæ Catholicæ traditum, conſtitutum, vel approbatum fuit. Gregor. Tholoſanus *partitionum l.* 1. *tit.* 2. c. 2. Cúmque illud ipſum jus Canonicum, directè, ac per ſe inſtitutum ſit ad externam gubernationem ſpiritualem. Suarez *in proœmio* de legibus, & Tannerus *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 10. licet etiam conditum ſit ad animæ puritatem promouen- 94.

uendam. Suar. *l. c.* Tannerus *l. c.* Vallenſis in paratitlis Decretalium *in proœmio §. 6. n.* 4. Tholoſanus *l. c cap.* 18. patet allatam objecti, ſeu ſubjecti aſſignationem eſſe veram.

95. Infer hinc I. Illam definitionem Iuriſprudentiæ Ciuilis, quam adfert Iuſtinianus tum *l. iuſtitia ff. de iuſtitia & iure*, tum *§. iuriſprudentia inſtit. eodem*, vbi ait: Iuriſprudentia eſt diuinarum, humanarúmque rerum notitia, juſti, atque injuſti ſcientia, æquè conuenire juriſprudentiæ Canonicæ, neutrius tamen reſpectu eſſe dogmaticam, ſed, vt ſolent eſſe ICtorum, periculoſam, & ruinæ vicinam. *l. omnis definitio ff. de reg. iur.*

96. Infer II. Theologiam Moralem à Iuriſprudentia differre ratione tum objecti materialis, vt jamjam magis declarabo, tum obiecti formalis, ac finis immediati, ſicuti patet ex dictis *n.* 90. & 94.

97. Infer III. Obiectum Theologiæ Moralis eſſe, patereque longè latius, quàm vtriuſque Iuriſprudentiæ ſimul ſumptæ; tum quia omnes actus humani ſupernaturales pertinent ad obiectum materiale prædictæ Theologiæ, nam omnia reuelabilia comprehenduntur ſub ſacra doctrina, tanquam ſub vna ſcientiâ. S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 3. adeóque habitus Thgicus ſecundum ſuam eſ-

eſſentiam, ſeu naturam eſt aptus attingere omnia, quæ de Deo, rebúſque diuinis ſciri poſſunt. S. Th. *q.14. de verit. a. 8. ad 16.* Scotus *q. 3. prolog.* Tum quia Theologia Moralis extendit ſe ad actus humanos merè internos, ad quos tamen non exporrigitur juriſprudentia, ſiquidem leges humanæ actus merè internos præcipere non poſſunt. S. Th. *1. 2. q. 91. a. 4.* cùm de occultis non judicet Prætor, aut Papa *c. 1. §. porro vt* Eccleſ. *beneſ. ſine dim conſ.* & cogitationis pœnam nemo patiatur. text. *l. cogitationis ff. de pœnis.* 98.

Infer IV. Omnes actus Iuriſprudentiæ aliquo modo ſpectare ad obiectũ Theologiæ Moralis. Indicat hoc corollarium Filliucius *in præfatione ſuarum Quæſtionum Moralium*, dum ea etiam, quæ Summiſtæ tradere ſolent, (ſolent autem obujas quaſque juris deciſiones) cadere ait ſub Theologiæ Moralis conſiderationem. Quod quidem de actibus circa Myſteria fidei, & circa res lumine naturæ notas oſtendam *ſect.* 8. De actibus verò pendentibus ex ſolo jure humano inde ſaltem probatur, quod cùm Theologia Moralis inuoluat ſupremam, atque infallibilem regulam judicandi de actionibus omnibus humanis, ſcilicet reuelationem diuinam; & omnes actiones liberas dirigat, quoad poteſt, ad 99. 100.

finem vltimum, reuera ex officio judicat de illis omnibus, & ſicubi leges aut Canones errorem quendam continent, ſicuti nonnulli in Decreto Gratiani, eos ex præſcripto veræ Theologiæ, in diuina reuelatione fundatæ corrigit. Sotus infrà *n.* 131.
101. Tannerus *l. cit. dub.* 5. *n.* 10. Et forte hoc ſenſu ſcripſit Suar. *in procem. de legibus ſub. fin.* eſſe communem Thgorum conſenſum, quod lex tam ſecundum communem rationem ſuam, quàm prout ad omnes ſuas ſpecies deſcendit, ad ſacræ doctrinæ conſiderationem ſpectet.

102. Infer V. Theologiam Moralem eſſe Iuriſprudentiâ etiam Canonicâ præſtantiorem multis rationibus, & modis; nimirum & ratione obiecti, quod ſcilicet Thgia habet longè nobilius, ampliuſque, quàm Iuriſprudentia; & ratione certitudinis; cùm Iuriſprudentia nullum aſſenſum habeat infallibilem, niſi quiſit aut ipſius fidei diuinæ, aut Thgiæ; dum ſcilicet Canonum peritus, aſſentitur propoſitioni alicui fidei, quam reperit, e.g. in tit. *de Summa Trinitate*; aſſentitur, inquam, vel præciſè ideo, quòd credat, illam eſſe à Deo reuelatam; vel idcirco, quod eam deducat ex vna reuelatâ, & alterâ euidente; quod quidem eſt proprium officium Thgi. Denique ratione finis Thgiam Moralem eſſe Cano-

Canonum ſcientiâ ſuperiorem, patet ex dictis *n.* 90.

Quare de Theologia quoque Morali in 103.
telligendum eſt, quod docet S. Th. *1. p. q. 1. a.* 5. probátque, ſcilicet Sacram doctrinam eſſe digniorem cæteris ſcientijs. Vnde rectè tradit ICtus Ioannes Franciſcus 104.
Ponzinibus *in tract. de lamijs n.* 4. Theologiam eſſe ſuperiorem, & magis dignam Iuriſprudentiâ. & S. Clemens Alexandrinus referendus *n.* 117. ac Nauarrus *de pænit diſt.* 6. *c.* 1. *§. caueat. n.* 12. eſſe principem omnium facultatum.

SECTIO VII.

Vtrum Theologi falcem mittant in meſſem alienam, quando vſurpant Iuris pronuntiata, & Regulas?

MIttunt omnino judicibus aduerſarijs 105.
vt patet ex relatis *n* 27. & 55. Qui licet ſuum judicium non probent rationibus, videtur tamen ſingulariter de vſu regularum juridicarum probari poſſe, tum argumentis proponendis *Section.* 14. tum nominatim iſto, quod regulæ Iuris ſint breue quoddam compendium ipſorum Iurium; etenim regula eſt, quæ rem 106.
quæ eſt breuiter enarrat. text. *l.* 1. *ff. de reg. iur.* Et per regulam breuis rerum narratio

 tra-

traditur. *ibid.* rerum, inquam, in Iure definitarum. Iac. Ræuardus, Io. Ferrar. Montanus, & alij *in cit. l.* 1. Ergo ſicut Thgi inuolarent in meſſem alienam, ſi vſurparent ipſas deciſiones Iuris, ita etiam inuolant in
107. eam, quando vtuntur regulis Iuris, nam æquipollentium eadem ex ratio. *l. fin. ff. mandati.*

108. Adde quod omnis definitio (ſeu regula, vt interpretantur plerique teſte Montano *in legem mox citandam*) in Iure periculoſa ſit. *l. omnis definitio ff. de reg. Iur.*; & proinde rectè intelligi non poſſit, niſi ab ijs, qui ipſum Ius probe intelligunt. Ergo rem aleæ plenam aggrediuntur Thgi, dum ſæpe vtuntur regulis Iuris.

109. Nihilominus negandum eſt, a Thgis falcem in alienum agrum mitti tunc, cum ad ſuas concluſiones, præſertim Morales probandas, aſſumunt, vel pronunciata, vel regulas Canonici aut Ciuilis Iuris. Etenim illorum pronunciatorum, & regularum alia ſunt certa, alia ſolum probabilia; certa, inquam, certitudine vel ſupernaturali, vel naturali; probabilia probabilitate fundata in principio aut ſupernaturali, aut naturali, adeoq; etiam in mero jure, voluntate, autoritate humanis. Atqui Theologi non mittunt manum in meſſem alienam, cujuſcunque indicatorum

torum generum pronunciata, vel regulas aſſumendo ad ſuas concluſiones probandas.

Non, ſi aſſumant pronunciata, & regulas certas certitudine ſupernaturali, vt ſũt illæ: Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit. *reg.* 4. *in* 5. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. *reg.* 4. *in* 6. Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit. *reg.* 30. *ff de reg. iur* Ratio eſt, quia ejuſmodi effata, & regulæ ſunt loci propriè Theologici. Vaſq. *in* 1. *partem diſp.* 12. *c.* 1. *&* 2. poſt S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. 110.

Non deinde, quando aſſumunt effata ex principijs fidei, ſeu ſupernaturalibus ſolum probabiliter deriuata, vt eſt illud: Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare videtur. *Cap. nonne de præſumpt.* Tunc enim etiam argumentantur ex proprijs. Tannerus *to.* 1. *diſp.* 1. *q.* 5. *dub.* 1. *n.* 5; & patebit ex dicendis *ſect. ſeq.* 111.

Non etiam quando vtuntur effatis certis certitudine naturali, atque euidente, vt ſunt illa; Nemo poteſt ad impoſſibile obligari. *reg.* 6. *de reg. iur. in* 6. Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. *l. culpa ff. eod.* nam tunc etiam Th$\bar{g}$i procedunt ex proprijs. Valentia. *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.* 1. *punct.* 5. §. 1.; Saltem miniſterialiter proprijs. Caiet. 1. *part, q.* 1. *a.* 8. *ad* 2; omnes 112.

 nes

nes quippe ſcientiæ ancillantur Thgiæ. *Infra n.* 118.

113. Adde, quod æquè ſuper Thgos, ac ſuper ICtos ſignatum ſit lumen vultus diuini; & ſuper illos æquè, ac ſuper hos faciat Deus oriri ſolem, manifeſtãtem veritates demonſtrabiles; ergo rem propriam, aut, ſi mauis, communem, non verò alienam vſurpat Thgus, dum vtitur pronunciatis alterutrius, vel vtriuſque Iuris per ſe claris, aut ex principio aliquo neceſſario euidẽter deductis. Confirmatur authoritate S. Thomę, cujus verba referam paulò poſt.

114. Non, ſi aſſumant pronunciata juridica, quorum honeſtas, rectitudo, aut veritas practica, vel ſpeculatiua ex principio naturali non niſi probabiliter deducitur, vt ſunt illa; Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus. *reg.* 8 *in* 6. Fauorabiliores Rei potius, quàm actores habentur. *reg* 125. *ff. de reg. iur.* Ex præteritis præſumitur circa futura. c. *ſcribam de præſumpt.* Ratio eſt eadem, quæ pro doctrina præcedentis reſpõſionis. Equidem licèt nec Digeſta, nec Codex Theodoſianus, aut Iuſtinianeus, nec Decretales lucem vnquam aſpexiſſent, attamen Thgis in mentem veniſſent plurima ex ijs, quæ hi libri tradunt, ſuppeditant, decernunt ſapientiſſimè.

115. Nec obeſt, quod Thgi deſcribant ipſa formalia verba Canonum, legum, regularum. Sicuti enim ſcire leges, non eſt ea-

rum verba tenere, ſed vim & poteſtatem. *l. ſcire. ff. de legibus*, ita mutuare à Iuriſperitis regulas, non eſt, ab eis accipere verba regularum, ſed quò dicãtur mutuare, requiritur, vt etiam ſenſum, & poteſtatem, ſeu vim, & energiam accipiant; quæ cum non accipiant, fit, vt non committant in textum. *cap. ſcriptum*. 6. *q*. 3. vetantem Iudici, ne falcem mittat in ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa.

116. Non prætereà, ſi confirment ſuas aſſertiones, placitis Canonum, legumue pendentibus ex mero jure humano; vt ſi quis Thgus iniquam necem Sacerdotis, eſſe mortale crimen inde etiam probet, quod *cap. ſi quis ſuadente* 17. *q*.4. ipſi quoque percuſſioni Clerici annexa ſit major excommunicatio, reſeruata Pontifici. Ratio, cur 117. Theologus in hac, & ſimilibus ſecundarijs probationibus vſurpandis, non vtatur armis planè alienis, eſt, quia Thgia reliquarum ſcientiarum Domina, ac Regina eſt. S. Clemens Alexandr. *l*. 1. *ſtromat*. vbi Theologiam vocat *Sapientiam*, *& diuinarum, humanarúmque rerum*, *& cauſarum ipſarum ſcientiam*, *Philoſophiæque ipſius Dominam*; ergo dum ex reliquarum ſciẽtiarum, ipſiuſq; Iuriſprudentiæ armamẽtarijs deſumit tela, nõ inuadit rem planè alienam. Quod optimè obſeruauit S. Thomas, 118.

dum 1. *part. q.* 1. *a.* 5. *ad* 2. ita ſcripſit: *Hæc Scientia* (Sacra doctrina) *non accipit ſua principia ab alijs ſcientijs, ſed immediate à* DEO *per reuelationem. Et ideo non accipit ab alijs ſcientijs tanquam ſuperioribus, ſed vtitur eis tanquam inferioribus, & ancillis; ſicut architectonicæ vtuntur ſubminiſtrantibus, vt Ciuilis Militari. Et hoc ipſum, quod ſic vtitur eis, non eſt propter defectum, & inſufficientiam eius, ſed propter defectum intellectus noſtri, qui ex his, quæ per naturalem rationem, ex qua procedunt aliæ ſcientiæ, cognoſcuntur, facilius manuducitur in ea, quæ ſunt ſupra rationem, quæ*
119. *in hac ſcientia traduntur.* Hactenus S. Thomas, cujus verba de principijs, per immediatam reuelationem acceptis, intellige de primarijs.

120. Poſtremo neque tunc rei peculatûs agendi ſunt Theologi, quando vtuntur vel SS. PP. vel ICtorum reſponſis, in Corpore Iuris Pontificij, & Cæſarei relatis, vt quiſque ex hactenus dictis facilè deducet.

121. Ad rationem primam pro aduerſarijs allatam *n.* 106. reſpondeo, ipſas quoque deciſiones Iuris vtriuſque poſſe, & verò debere Thgis inſeruire, eo modo, quo ex S. Th. paulò antè retuli; & melius intelligetur *Sect. ſeq.*

122. Ad alteram rationem dico, alia pronun-

nunciatorum, regularumque Iuridicorum eſſe valde clara, vt pro ijs intelligendis non ſit opus vllo Oedipo, vel metuendum vllum periculum ſeductionis; alia perobſcura, de quorum ſenſu litigant ipſi Iuriſperiti. Et quia Theologus legendo conſideratè vnum, alterumue celebrem Iuriſperitum, cum rationibus in vtramque partem, haud ita difficulter dijudicat, an vtraque pars habeat aliquid ſaltem extrinſecæ probabilitatis, periculoſam aleam non jacit, licèt tale aliquod obſcurum, vel anceps effatum vſurpet in eo ſenſu, in quo videt explicari a quibuſdam magni nominis Iuriſperitis, nec damnari à Thgis, qui ſunt cenſores omnium doctrinarum juridicarum. Supra *n.* 100.
Adde, quod aliud ſit, præciſè vſurpare 123.
pronunciata, aliud judicare, vtrum ſint veroſimiliora oppoſitis. Verùm dicta in hac aſſertione intelligentur melius in decurſu.

SECTIO VIII.

An Theologi manum mittant in meſſem alienam, quando explicant, & reſoluunt quæſtiones de materijs Iuris.

DOctor Manrrique poſt Garciam, vt 124.
probaui *n.* 67. non ſemel ſignificat,

Thg^os^ extra rhombum Theologicum ſaltare, quoties ex inſtituto explicant aliquam materiam, in corpore Iuris Ciuilis, aut Canonici contentam, dummodo illa materia reſpiciat obiectum fori externi, ſeu ſit ejuſmodi, vt feratur in actionem externam, per leges humanas vetitam, præceptam, permiſſam. Rationes proponam, ac diſſoluam. *Sect.* 14. quibus nihil obſtantibus

125. Dico I. Omnes materias ſpeculatiuas, quas ad Fidem Chriſtianam ſpectantes continet vtrumque Ius, ſicuti multas continet, poſſe ac debere à Thg^is^ ex officio explicari. Melch. Canus *loc. Theolog. l.* 8. *c.* 7. *concl.* 1. Tannerus *to.* 1. *diſp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 9. & fatetur implicitè Manrrique, dum verbis *n.* 54. relatis agnoſcit, quæſtiones de Summa Trinitate, de qua tamen proprij tituli, & copioſæ doctrinæ extant, proponuntúrque *in principio primi, ac ſexti Dæcretal*; itemque *Codicis Iuſtinianei*, eſſe proprias fori Theologici. Et ratio eſt, quia hujuſmodi materiæ ſunt proprijſſimè obiecta Theologiæ. *Supra n.* 90. ideoque videmus talium explicationem omitti a

126. IC^tis^. Hinc quoque cernimus, Dianam, Palaum, alioſque Theologos eſſe, ac fuiſſe Conſultores ſacri Officij, in quo agitur de rebus ad fidem pertinentibus; meritóque

tóque dolet Canus *l. c.* fuiſſe ſua ætate in Hiſpania ICtos Theologis prælatos, in negotio cognitionis Fidei.

Dico II. Etiam omnes materiæ practicæ, quæ ad Fidem ſpectant, & in Iure continentur, a Theologis ex proprio munere explicandæ ſunt. Ratio eſt eadem, quæ pro priori reſponſione, & confirmatur; quia principia, quibus inducti ſunt Pontifices, ad decidendas ejuſmodi quæſtiones, ſunt ipſiuſmet Theologiæ principia, videl. ſacra Scriptura, Traditiones, vel Concilia Oecumenica; ergo omni jure pertinent ad forum Thgicum; vt ſunt ea, quæ de Sacramentorum, Sacrificijque eſſentia, effectu, ſubiecto, miniſtro, in Concilijs, ac Corpore Iuris ex diuino mandato ſtatuuntur. Eam ob rem, ſi ICti inſti- 127.
tuant de prædictis materijs practicis, & præſertim ſpeculatiuis multum diſſerere, pluráque dicere, quàm exprimant verba Canonum, meritò in illos retorquebitur illud intercalare apophtegma Manrriqueanum: *Tractent fabrilia fabri.* Et vtique errarent, ſi aliter, quam Thgi, illos Canones explicarent. *Infra n.* 130. 128.

Dico III. Etſi vtraque præcedens conclusio vnicè intelligitur de illis materijs, quæ euidenter deducuntur ex principijs Fidej, ſeu reuelatione diuina mediata, vel 129.

immediata, non tamen reprehendẽdi ſunt Thgi, ſi ex inſtituto diſſerant de quæſtionibus illis, quarum reſolutio in Iure Canonico contenta, in alterutram partem non niſi probabiliter inferri poteſt ex principijs reuelatis, vt ſunt plurima, quæ circa materiam, formam, intentionem, ſubjectum, vſum Sacramentorum Thgi probabiliter colligunt ex certis definitionibus traditis à Concilijs Lateranenſi,
130. Florentino, Tridentino &c. Ratio eſt, quia præditi habitu ſcientifico circa aliquod objectum, ſolent circa idem objectum acquirere habitum opinatiuum. Supra *n.* 89. Imò quia proprium officium Thgorum eſt, illa principia Fidei examinare, & eorum veritatem contra oppugnatores probare, ac defendere. *S. Th. 1. part. q. 1. a. 8. in C.* tenentur Thgi, lõgè magis, quam Canoniſtæ, in veram intelligentiam eorund. incumbere; ac proinde meritò præſumitur, ſaltem æquè benè a Theologis, quam Canoniſtis penetrari verum ſenſum prædictorum principiorum, & conſequenter æquè bene ſciri, quid probabiliter de ijs, & ex illis dici, inferrique
131. poſſit. Quare non immeritò dicit Sotus *in proœm. ſuorum libror. de iuſt. & iur* quandoquidem Iura Canonica ex viſceribus Theologiæ, adeóque ex principijs fidei pro-

prodierint, Th^{gi} eſſe, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere.

Dico IV. Quæ circa mores in jure Ca- 132.
nonico, aut Ciuili ſtatuuntur conformiter legi naturali, eorum explicatio pertinet ad Theologos potiùs, quàm Canoniſtas. Canus *l. cit. concl.* 2., inde probans, quod quemadmodum Muſicus ab Arithmetico ſuarum concluſionum rationem ſumit, eo quod hæ concluſiones à principijs Arithmeticę oriantur, ita & ſi qua dogmata in moribus Ius Pontificium ex Philoſophia colligit, ea tanquam à proprijs accepta Theologus agnoſcet, meliuſque interpretabitur] Vnde inuehitur Canus 133.
in Hoſtiens. Alex. & alios ICtos ratos, quando agitur de peccato mortali in materia vſurarum, aut Simoniæ, eſſe potius ICtos quam Theologos audiendos. Id- 134.
ipſum ſenſit Sotus cum *loc. cit.* ſcripſit, eſſe Theologi, Iura Ciuilia examinare ex principijs Philoſophiæ, eo quod ea prodierint ex media morum Philoſophia; Ea- 135.
dem fuit mens Angelici Doctoris, dum *quodlib.* 9. *q.* 6. *a.* 15. *Corp.* docuit, illam quæſtionem: *Vtrum peccent mortaliter, qui abſque diſpenſatione poſſident plures Præbendas ſine cura animarum*, pertinere ad Theologos, in quãtum dependet ex jure diuino, vel naturali, & ad Iuriſtas, in quantum de-

136. dependet ex jure poſitiuo. Et certè, cum Theologiæ Doctores ſint quaſi principales artifices, qui inquirunt, & docent, qualiter alij debeant ſalutem animarum procurare. S. Th. *quodl.* 1. *q.* 7. *a.* 14. C. illa autem procuratio ſalutis maximé conſiſtat in explicatione, & vſu legum, ex Iure diuino vel naturali, certo, vel probabiliter deductarum, dicendum eſt, expoſitionem ejuſmodi legum, eſto contineantur in Iure ciuili, vel Canonico, poſſe à Theologis jure proprio, vel certe communi cum Iuriſtis exponi.

137. Atque vtinam id ſtrenue factitaſſent, jam quatuor abhinc ſæculis, fortè non fuiſſet Aluarus Pelagius *de planct. Eccleſ. l.* 2. *c.* 20. *vers viceſimum quartum* ſcripturus: Vix credo, maximè in Hiſpania, quod de cētum Epiſcopis ſit vnus, qui non ſit Simoniacus, in Ordinibus, & Beneficijs conferendis.]

138. Hactenus dicta confirmantur tum veritate ſequentis concluſionis, tum inde, quod Greg. Tholoſanus relatus *n.* 94. jus Canonicum definiat eſſe jus poſitium; ſicuti etiam deſcribitur implicitè jus Ciuile *l. ius autem ff. de iuſt. & iur.* Atqui ea, quæ vel euidenter, vel probabiliter deducuntur ex lumine naturæ, ſunt juris naturalis potiùs, quàm Poſitiui; ergo eorum elucidatio non pertinet ad ſolos Iuriſtas.

Dico

Dico V. Rem alienam à ſuo officio non tractant Thgi dum voce, vel ſcripto explicant etiam illas ſacras, aut profanas leges, quæ pendent ex mero arbitrio legiſlatorum, ut ſunt E. G. leges de numero, & quibuſdam qualitatibus teſtium, de ſolẽnitate teſtamentorum, de conditionibus vſucapionis, ſeu præſcriptionis, de pænis Eccleſiaſticis, & Ciuilibus &c. Sic vtique ſentiunt Sotus *de iuſtit. l. 3. q. 6. concl.* 10. Canus *de loc. Theol. l.* 8. *c.* 6. Suarez *in proœm. de legibus*. Probatur in primis ſpeciatim de explicatione ſacrorum Canonum; illorum quippe maximam partem condiderunt Thgi; ergo habent, habueruntue jus, illos interpretandi, explicandique. Antecedens, & Conſequens hujus argumenti declarabo infrà *n.* 179. & 180. 139. 140.

Probatur deinde concluſio copulatim de explicatione legum Pontificiarum, Cæſarearúmque; tum quia actus per ejusmodi leges imperati, interdictiue pertinent etiam ad obiectum Theologiæ; Supra *n.* 99. tum quia cúm verba ſeu ſcripta, ſeu vocalia ſint ſigna conceptuum internorum. Ariſtot. 1. *periherm. c.* 1. & ita quidem vt eorum omnis vſus in ſignificando ſit. S. Auguſt. *l.* 2. *doctr. Chriſt. c.* 2. obtineántq; inter homines principatum ſignificandi, 141. 142.

quæ-

quæcunque animo concipiuntur. S. Aug. *loc. cit. c.* 3. poteſt vtique voce, vel ſcripto illas leges explicare is, qui eas ex obligatione ſcit, atque intelligit; nec quidquam alienum à ratione aget, ſi pro re nata, & cum vtile fuerit, aut neceſſarium, eas actu ipſo explicet. Atqui Thgi ex obligatione ſciunt, intelligúntque ejuſmodi leges; ergo poſſunt voce, & ſcripto eas explicare; adeóque rem alienam à ſuo officio non tractant, dum eas explanāt. Subſumpti veritas vt liquidò conſtet, proferam in medium Theologiæ antiquitatem inter Chriſtianos, atque ejuſdem cum Iuris ſcientia conjunctionem.

SECTIO IX.

De antiquitate Theologiæ, atque ejuſdem nexu cum Iuriſperitia.

143. NOtandum eſt I. fuiſſe ſemper in Eccleſia Chriſti viros, Theologiæ ſcientia præditos. Patet 1. ex *cap.* 4. *ad Epheſ. verſ.* 11. vbi S. Paulus teſtatur, Deum dediſſe *quoſdam paſtores, & Doctores*, per Dres in-
144. telligēs illos, non tātùm qui fidei articulos explicent, ſed etiam qui eos defendant contra proteruos, vt patet tum ex eo, quòd illos Doctores dicat eſſe conſtitutos, non modò *ad conſummationem ſanctorum*, ad quam

quam vtique ſufficit clara, exactáque explicatio fidei articulorum, diuinæque ſcripturæ, ſed etiam: *in ædificationem corporis Chriſti, ne, vt* pauló poſt ſubiungit, *circumferamur omni vento doctrinæ*; tum etiam ex eo, quód idem Apoſtolus ad 145.
Titum ſcribens *c.* 1. *vers.* 7. dicat, Epiſcopum oportere *amplecti eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Atqui myſticum corpus 146.
Chriſti, ſeu Eccleſiam ita ædificare, id eſt ſtabilire doctrina, vt fideles non facilè ab errorum Magiſtris peruertantur; arguere quoque, & erroris conuincere hæreticos, alióſque de rebus fidei malè ſentientes, eſt propriè officium Theologi; quandoquidem Thgia, prout ab habitu fidei differt, eſt ſcientia demonſtrandi vim habens. S. Dionys. *epiſt ad Tit.* quæ ſcilicet ex principijs reuelatis, alias, atque alias concluſiones deducit, eáſque deducendo *fidem gignit, nutrit, defendit, roborat,* vt de ea tradit, loquitúrque S. Auguſt. *l.* 14. *de Trin. c.* 1.

Patet II. inde, quód Eccleſia Chriſti nunquam defecerit in neceſſarijs, juxta il- 147.
lam promiſſionem ejuſdem Saluatoris: *Vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Matt. 28. Atqui Thgia

eſt Eccleſiæ Chriſti neceſſaria S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 1. & Commentatores; imo omnium ſcientiarum ſummè neceſſaria. Trident. *ſeſſ.* 5. *cap.* 1. *de ref.* Taceo tot monumenta Theologicæ eruditionis, ab Apoſtolis ipſis, eorum diſcipulis, alijſque deinceps per ſingulas ætates poſteritati conſignata; adeò vt licèt nonum Sæculum à Bellarmino vocetur valde obſcurum, ſuis tamen etiam illud Thgis, ipſóque adeo Leone VI. Imperatore illuſtre fuerit.

148. Notandum II. Licet Theologia non ſit, nec fuerit vnquam ſingulis fidelibus immediatè neceſſaria ad ſalutem. Gregorius de Valentia *tom.* 1 *diſp.* 1. *q.* 1. *p.* 2. ex communi, fuit tamen, éſtque neceſſaria Paſtoribus animarum. Deducitur ex verbis Apoſtoli *ad Epheſ.* ſuprà relatis, vbi ſatis inſinuat, eos, quos vocat Paſtores, debere eſſe Doctores, vt apertè docent Hieron. in hunc locum Pauli, Auguſt. *Epiſt.* 59. ad Paulinum, tractans hunc locum Pau-

149. li, Chryſoſtomus *in cit. epiſt. Pauli. Qui paſtor eſt, debet eſſe & Magiſter; nec in Eccleſijs, quamuis ſanctus ſit, Paſtoris ſibi munus aſſumere, niſi poſſit docere, quos paſcit.* inquit S. Hieron. *l. c.* Plura hanc in rem dicam. *Sect.* 16.

150. Notandum III. Theologiam, ſeu Sacram doctrinam, vt perpetuò vocat S. Th.

1. *p.*

1. *p. q.* 1. *a.* 1. *& ſeqq.* triplici præcipuè modo fuiſſe jam antiquitus in Eccleſia traditam.

Primum modum expreſſit S. Gregor. 151.
Nazianzenus *Orat. in laud. Athanaſ.* ante medium hiſce verbis: *Fuit quoddam tempus, cùm res noſtræ florerent, atque præclarè ſe haberent, cùm nimirum ſuperflua hæc, & verborum lepôre, atque arte fucata tractandæ Theologiæ ratio ad Diuinas caulas ne aditum quidem habebat &c. Sed ſimplex oratio, atque doctrina, pietas exiſtimabatur.* Hiſce verbis teſta- 152.
tur S. Doctor, Thgos primitiuæ Eccleſiæ, quales fuere vtique Apoſtoli, conſueuiſſe controuerſias, dubiáque fidei paucis verbis, ſententijs, rationibúſque expedire, quia ſcil. Chriſtiani facilè credebant ſuis Doctoribus; at poſtmodum introducta fuit ratio, oratorio dicendi genere diſſerendi de fidei Chriſtianæ litigioſis dogmatibus.

Quæ diſſerendi ratio conſtituit alte- 153.
rum modum tradendæ Thgiæ, vſurpatum præcipuè ab ipſomet S. Gregorio Nazianzeno, Chryſoſtomo, Baſilio, Hilario, Auguſtino ac multis alijs Patribus, qui fidei Chriſtianæ myſteria explicarunt, defenderúntque perpetuis orationibus, atque lacinioſo dicendi genere, quod etiam fecit Hieronymus præſertim aduerſus Vigilantium.

154. Tertius modus Theologiam tractandi introductus eſt à Petro Lombardo ſententiarum Magiſtro, ſub annum Chriſti 1110. conſiſtens videl. in methodo ſuccincta, Dialecticáque, ſine vllis verborum lenocinijs, atque à S. Tho. ad ſummam perfectionem perductus.

155. Notandum IV. Licèt, vti dixi, & fuſiùs oſtendam *ſect.* 16. Epiſcopos, animarúmque Paſtores, oportuerit eſſe Thgos, & proinde potuerint conformiter cap. *Cum ſit ars. de ætat. præf.* alios ipſam Theologiam docere, vno ex tribus modis indicatis, quia tamen alijs erant diſtenti occupationibus, erectæ ſunt varijs locis ſcholæ Thgicæ, in quibus ea, quæ ad Religionis Chriſtianæ, fidei, morúmque integritatem faciebant, proponerentur auditoribus, ad animarum curam adſpiran-
156. tibus. Et quidem in Orientali Eccleſia, atque adeo Alexandriæ primo jam ſæculo poſt Chriſtum natum, aut certè ineunte ſecundo ſæculo ejuſmodi publicam ſcholam fuiſſe erectam colligo ex verbis Euſebij *lib.* 5. *hiſtor. c.* 10. apud Baronium *to.* 2. *annal. ad annum Chriſti* 185. vbi ſic loquitur: [Eodem tempore (Commodi Imperatoris) Pantænus, vir omni humaniore litteratura præſtantiſſimus, inſtitutioni Chriſtianorum illic (Allexandriæ)

præ-

præficitur; quo quidem in loco, conſuetudine ab antiquis temporibus ducta, Sacrarum litterarum ſchola habebatur; quæ eſt ad noſtram vſque ætatem continuata &c.] Vbi vides, ab Euſebio aſſeri, ſcholam Sacrarum litterarum eſſe jam ab antiquis temporibus inſtitutam, proindéque primo ſæculo, vel ineunte ſecundo, nam Pantænus viuebat anno Chriſti 180.

Pantæno in munere docendi Alexandriæ ſucceſſerunt ejus diſcipuli Clemens 157.
Alexandrinus, Origenes, alijque viri præſtantiſſimi. Qui quidem Clemens *ſtromatum l.* 1. alijs quoque Theologis, in diuerſis Orientis vrbibus, ſe operam nauaſſe teſtatur, intérque eos fuiſſe etiam Dionyſium Corinthi, Theophilos Cæſaræ, & Antiochiæ Epiſcopos conijcit Baronius *loc. cit.*
Sed & Niſibi in Syria Diuinam legem per 158.
Magiſtros publicos, ſicuti apud alios Grammaticam, & Rhetoricam, ordine, ac regulariter traditam fuiſſe, autor eſt Iunilius Africanus Epiſcopus apud Baronium *to.* 7. *ad annum Chriſti* 535. & apud eundem Caſſiodorus, qui florebat eodem anno.

In occidentali verò Eccleſia ſerò admo- 159.
dum cœpta eſt doceri publicè Thgia, vt proinde idem Caſſiodorus cum Agapeto

Papa egerit, vt collatis expenſis in vrbe Romana *profeſſos Doctores ſcholæ acciperent Chriſtianæ*; tales, inquam, profeſſos Doctores, quales Alexandriæ, & Niſibi tum
160. erant. Sed ob continuata bella nequiuit tunc perfici id, quod optabat Caſſiodorus. Perfectum tamen fuiſſe tum Romæ, tum Lutetiæ Pariſiorum, tum in omnibus poſtmodum Europæ prouincijs videmus, & gaudemus, mirantes cum Baronio, fuiſſe tam diu dilatũ illud ſaluberrimũ inſtitutũ.

161. Tametſi verò ſerò admodum, vt dixi, ſint in Occidentali Eccleſia conſtituti publici profeſſores ſacræ doctrinæ, dubium tamen nullum eſt, quin ſemper in ea quoque extiterint magni Thgi, qui priuatim alios docerent, ſicuti Gregorius Nazianzenus Conſtantinopoli Hieronymum, Theophilus Cæſaræ, & alius Theophilus Antiochiæ Clementem docuere, vtique priuatim, ſacras litteras, ita & fecerint alij atque alij Thgi in Eccleſia Occidentali, quos inter haud abſque ratione computes ipſum Caſſiodorum.

162. Notandum V. ſtatutum fuiſſe in Lateranenſi Concilio ſub Innoc. III. vt Metropolis Eccleſia Theologum habeat, qui Sacerdotes, & alios in ſacra pagina doceat, & his præſertim informet, *quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur*. Ita refertur

tur *c. quia §. fin. de Magiſtris*; quo reſpexiſſe videtur S. Th. dum *quodlib.* 1. *q.* 7. *a.* 14. ſcripſit, Thgorum officium eſſe, docere alios, qualiter debeant ſalutem animarum procurare. Et verò videtur, Theologum, de quo loquitur Concilium, fuiſſe proximis ſæculis illum ipſum, qui hodie in Eccleſijs Cathedralibus, ac nonnullis etiam Collegiatis, obtinet præter Canonicatum, officium Scholaſtici, vt etiam deduco ex Concilio Baſil. *ſeſſ.* 31. 163.
164.
Qui quidem Scholaſtici ex conſtitutione ejuſdem Concilij Baſil: & valde ſeria Tridentini *ſeſſ.* 5. *c.* 1. *& ſeſſ.* 23. *c.* 18. renouantis decreta priorum Pontificum, Conciliorúmque, deberent eſſe ejuſmodi, *vt per ſeipſos id munus explicare poßint, alioqui facta prouiſio nulla ſit, & inualida*, vt ſtatuitur *cit. c.* 1. ſintque proinde *Doctores vel Magiſtri, aut Licentiati in ſacra pagina, aut in iure Canonico*, vt habetur *in cit. c.* 18.

Notand. VI. in allegato ſuperiùs Concil. Lateran. vt etiam refertur *cap. inter cætera. §. præcipimus de offic. iudic. ordin.* decretum eſſe, vt tam in cathedralibus, quàm in alijs Conuentualibus Eccleſijs viri idonei ordinentur, quos Epiſcopi poſſint Coadiutores, & Cooperatores habere, non ſolum in prædicationis officio verùm etiam in audiendis Confeſſionibus, 165.

& pænitentijs injungendis, *& cæteris quæ*
166. *ad ſalutem pertinent animarum.* Hos autem Coadiutores fuiſſe Thgos, patet, tum ex officijs, quæ hic enumerantur, tum inde, quod ſubrogatum habeat naturam, & conditiones illius, cui ſubrogatur, Abbas *in cap. eccleſia 2. vt lite pendente*, Suar. *l.* 6. *de voto c.* 20. Portell. *de dub. regul.* Verb. *indulgentia in addit. n.* 7. Atqui Epiſcopi, quibus ſubrogantur hi Coadiutores, debent eſſe Theologi. *Infra ſect.* 16.
167. Notandum VII. Iam à temporibus Apoſtolorum fuiſſe in more poſitum, vt ad Epiſcopos deferrentur cauſæ ſubditorum, etiam merè politicæ, ſicuti fuſè demonſtrat Cardin. Baronius *to.* 1. *annal. ad annumChriſti* 57.&apertè liquet tum exS. Clemente *conſtit. l.* 2. *c.* 45. tum ex Ambroſio *epiſt.* 49. *ad Marcell.* atque Auguſtino *lib. de oper. Monach. c.* 20. item *in pſal.* 118. *& ep.* 147., quibus locis teſtantur hi duo Patres, ſe cognitione, & terminatione ciuilium quoque cauſarum multum occupari, idque ex Apoſtoli Pauli præcepto;
168. quia ſcil. tum hi duo, tum alij plures Patres exiſtimant, fuiſſe ab Apoſtolo Paulo 1. *ad Corint. c.* 6. imperatum Corinthijs, vt *ſæcularia iudicia ſi haberent, contemptibiles* (& potiori jure honoratos, & ſapientes, vt mox innuit Apoſtolus, trandùntque in-

interpretes) *qui ſunt in* Eccleſia, *illos conſtituerent ad iudicandum.* Hinc Auguſtinus 169.
ſecundo loco allegatus ſic loquitur: *Maligni homines efflagitant, aut certè infirmos premunt, vt cauſas ſuas ad nos referre compellant; quibus dicere non audemus: dic homo: quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis* Eccleſiaſticos *Apoſtolus cognitores.*

Præterea author eſt S. Greg. Nyſſenus 170.
in vit. S. Gregor. Thaumaturgi, fuiſſe ſolitas cauſas omnes ejus arbitrio committi; & Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis *epiſt.* 57. refert, tam frequentes cauſas, controuerſiáſque ciuiles fuiſſe ex more delatas ad Epiſcopos, vt hi non eſſent pares ijs omnib. expediendis. Porrò quam juſtè, & 171.
caſtè hæc negotia tractârint pluribus ſæculis Epiſcopi, vel inde liquet, quod Theodoſius Major, ſicuti refertur *c. quicunque, &* *c. omnes* 11. *q.* 1. ſanxerit, *vt omnes cauſæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur,* Epiſco*porum ſententijs terminatæ perpetuo ſtabilitatis iure firmentur.* Hanc eandem ſanctionem ferè 400. annis poſt repetijt, confirmauitque Carolus M. relatus. *capit.* Volu*mus, eod.*

Nec putandum eſt, ſolos Epiſcopos 172.
exercuiſſe prædicta iudicia, verùm etiam ad ea adhibitos fuiſſe ab ipſis Preſ-

byteros, & Diaconos: *Adſint*, inquit, Clemens Rom. *conſtit. l. 2. c. 51. iudicio Presbyteri, & Diaconi integre iudicaturi, veluti* DEI *homines cum iuſtitia.*

173. Ex his omnibus manifeſtè infero I. debuiſſe jam à temporibus Apoſtolorum, Thgos eſſe peritos legum Eccleſiaſticarum, & Ciuilium; idque ex tribus principijs hic indicatis.

174. Primum principium eſt, quod Thgi ratione ſui muneris ſint, fuerintque Doctores eorum, qui ſalutem animarum procurare debent. *Sup. n.* 162. ergo tenentur Theologi ſcire ea, quæ hiſce miniſtris, ſci-
175. tu neceſſaria ſunt; etenim *puerile, & circulatorum ludo ſimile eſt, docere quod ignores.* S. Hieronymus *in prolog. Biblic.* Atqui hiſce miniſtris ſcitu neceſſarij ſunt ſacri Canones. *cap. nulli. diſtinct.* 38. ſcitu quoque neceſſariæ leges ciuiles, ſaltem ſi perfectorum Confeſſariorum nomen tueri velint. Nauarrus *infra n.* 239.

176. Alterum principium eſt, quod Thgi ſint Coadjutores, & Cooperatores Epiſcoporum. *Sup. n.* 166. Atqui debent hoſce juuare, etiam in actionib. requirentibus ſcientiam legum, tam profanarum quàm ſacrarum. *Sup. n.* 172.

177. Tertium principium, quia Thgi debuerunt olim, & debent hodiéque eſſe judices

ces cauſarum Eccleſiaſticarum, & ciuilium. *Sup. n.* 167; ergo tenebantur olim, & nunc quoque tenentur ſcire ſacras, & profanas leges; jure quippe diuino, ac naturali quiſque tenetur ea ſcire, atque intelligere, quæ vel circa alios exercendi, vel alios docendi munus habet, juxta illud Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, ego te repellam, ne fungaris Sacerdotio*; & Malach. 178.
2. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius*; quod etiam refertur *c. ſi rector.* 43. *diſt.* & *iudiciaria poteſtas hoc poſtulat, vt quod debet quis iudicare, diſcernat.* text. *c.* 1. *diſt.* 6. *§. caueat*, His addo

179. Quartum principium nam illius eſt interpretari, atque adeò ſcire Canones qui eos condidit. Gloſſ. communiter recepta *in cap. cùm veniſſent. de iudicijs*, cum juribus ab ea citatis, juxta illud vulgare:

Optimus interpres verborum quiſque ſuorũ eſt. Et vt vndè jus prodijt, inde & interpretatio, procedat. text. elegans *in cap. inter alia. de ſent. excom.* Atqui Thgi condiderunt longè plurimos è Sacris Canonibus. Nam Apoſtoli, quorum Canones Pœnitentiales hodiéque ſuperſunt, fuêre Theologi. Locum quoque inter Thgos nemo negabit Patribus illis, quorum ſententias, tam in Concilijs Prouincialibus recitatas, quàm proprijs libris mandatas

ſuo Decreto inſeruit Gratianus; ſicuti hodiéque Synodos Prouinciales, & Diœceſanas, in quibus renouari ſolent tot antiqui Canones, conſtituunt maximam partem periti, aut non expertes Thgiæ.

180. Ac poſtremò quantam orbis Chriſtianus vniuerſus rationem Thgorum habuerit in Tridentino Concilio, in quo tot priſca decreta circa *bonorum morum reductionem, Clerique & populi Chriſtiani reformationem* confirmata, recénſque condita ſũt,(& ob quæ etiam erat indicta Sacra Synodus, vt liquet ex fine bullæ Concilio præfixæ, itémque ex ſeſſ. 1. & 2.) colliges ex ſequentibus; tum quòd ipſum Concilium ſuam intentionem commendarit ijs, *præſertim qui ſacrarum litterarum peritiam habebant* vt videre eſt in *ſeſſ.* 2; Tum quòd Pontifices ad id celeberrimum Concilium miſerint ſeptem Thgos, at ſolùm quatuor ICtos Tum quòd inter illos XXXII. quos à Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Portugalliæ; inter X. Procuratores, quos à diuerſis Epiſcopis eò ablegatos teſtatur Catalogus in calce Concilij deſcriptus; inter illos XXII. qui ſub Rubrica Thgorum Sæcularium, & Doctorum Iuris Canonici nominantur; inter illos LXXIV. quos ex diuerſis Religioſis Ordinibus eidem ſynodo interfuiſſe indicatur, quorúmque

que ad XXX. illuc à Cardinalibus, Patriarchis, Epiſcopis adducti perhibentur, non reperio (ſecutus Catalogum Colonienſem *a.* 1620.) niſi quinque decoratos illic titulo Iuriſperitorum, pleroſque verò inſignitos nomenclatura Theologorum quorum numerum auxere tum VIII. Generales diuerſarum Religionum, tum nonnulli ex Abbatibus ibidem nominatis, tum plerique (ſi non omnes) ex illis XXXII. Epiſcopis, atque Archiepiſcopis, qui è Monaſterijs aſſumpti fuiſſe dicuntur, tum ex reliquis Prælatis haud pauci. Quinam verò horum omnium habuerint vocem ſolùm Conſultiuam qui Deciſiuam ſeu ex priuilegio, ſeu de jure diſces ex Bellarmino *lib.* 1. *de Concil. c.* 15. & ex commemoratis meritò inferes, fuiſſe in ſuperioribus quoque Concilijs Generalibus maximam rationem habitam Thgiæ peritorum, argum. communis doctrinæ, quòd Papa in dubio præſumatur ſuorum Prædeceſſorum veſtigia ſequi. *c. verum de iureiur.*

Dices: Ex decem Thgis vix vnum reperire eſt, qui libros Decretalium, & Pandectarum aliquãdo viderit, aut aperuerit; è viginti verò vix vnum, qui notabile quid in eis legerit, è centum denique vix aliquem, qui ijs comprehenſa teneat 181.

intellectu, memoriáque; ergo vel Thgi non tenentur, ratione ſui muneris, ſcire leges Canonicas & Ciuiles, vt aſſertum fuit ſuperiùs, vel certe cæci cæcis ducatum præſtant Matt. 15. & *diſt.* 37. *c. ideo*, ac proinde in foueam æternæ damnationis cadunt.

182. Reſpondeo I. Neceſſe non eſt, verba ipſarum legum mente tenere; ſatis eſt vim, & poteſtatem *l. ſcire. ff. de leg.* II. Neceſſe etiam non eſt, omnium ſenſum tenere, partim quia plurimæ ſunt antiquatæ, partim quia plurimæ in raro vſu, partim quia eſt id moraliter omnibus, phyſicè pleriſque, aut etiam omnibus impoſſibile; cum tamen impoſſibilium nulla ſit obligatio. III. Itaque ſufficit, neceſſariúmque eſt, illorum ſcientiam habere, quorum vſus alicui incumbit; atque eo ingenio, judicióque præditum eſſe, & ea fundamenta in Iure jeciſſe, vt in occurrentibus caſibus poſſit ſcire, vbi quærenda, & quomodo intelligenda ſit illorum reſo-
183. lutio. Et ſic interpretari poſſumus, quod in ſimili dicitur *cap. niſi cum pridem §. pro defectu.* de renunciatione: Etſi *deſideranda ſit eminens ſcientia in* Paſtore, *in eo tamen eſt*
184. *competens toleranda.* Quia verò plurimis Theologis hac ætate, quæ fert longè plures, quàm priora ſæcula, vix vllus vſus Canonum,

nonum, legúmque niſi vulgarium incumbit; alijs nonnullus, attamen è Theologorum libris juridica continentibus, præter ea, quæ in ſcholis didicerunt, ſeſe docere poſſunt; alijs denique ſatis creber, vt ſunt Thgiæ Moralis Profeſſores, Iudices, ſeu Aſſeſſores Conſiſtoriales, & hi abſque dubio tum ipſas leges, & Canones, tum optimos legum Canonúmque interpretes, quos inter non pauci ſunt Thgi, haud oſcitanter legunt, eam ob rem patet, quid ad objectionem factam reſponderi queat.

Infero II. Theologos non ſolùm debuiſſe eſſe peritos Canonum, & legum, ſed præſumendum, fuiſſe reipſa peritos; tum quia *in dubio præſumitur id factum, quod de iure erat faciendum.* Dd. ex *l. quædam mulier ff. de rei vindicatione*; tum quia tam culpabilis ignorantia non eſt de tot, tantiſque viris præſumenda juxta *l. merito ff. pro ſocio.* Et verò Theologiæ principes, ac Patres fuiſſe legum quoque Ciuilium peritos, diſces vel ex Prædicamento Clariſſimi viri D. Caſpari Manzij, in quo Iuſtitiarijs, atque adeo peritis Iuris jure accenſet SS. Dionyſium Areopagitam, Athanaſium, Gregorios Thaumaturgum & Nazianzenum, Chryſoſtomum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, 185. 186.

Böe-

Boëtium, Caſſiodorum, Gregoriũ Magnum, Sidonium, Bernardinum Senenſem; quorum pleroſque eſſe Theologiæ noſtræ anteſignanos, nemo eſt, qui ignoret; omnes fuiſſe Theologos teſtantur eorum monumenta.

187. Infero III. Veram eſſe concluſionem etiam poſtremam *ſect. præced.* ſcil. Theologos rem alienam a ſuo officio non tractare, quando voce, vel ſcripto diſputant de legibus poſitiuis humanis; etenim validè confirmata eſt hîc minor propoſitio ratiocinationis allatæ ibidem.

188. Et ſanè laudandi ſunt potiûs, quàm carpendi illi, qui ſecuti exemplum Salomonis *Sap.* 7. ſine inuidia communicant, ſuam ſcientiam, ſapientiámque, non imitantes illum, qui pecuniam domini ſui defodit in terram, ſed ea negotiantes. Matt. 25.

189. Et hactenus quidem oſtendimus, fuiſſe ſemper fas Thgis, ex profeſſo diſputare tam è cathedra, quàm libris ſcriptis, de materijs vtroque Iure comprehenſis, nunc probandum eſt, id peculiari titulo licere modernis Theologis, contra quos potiſſimum nonnulli ICti fremunt, & vel ſtylum, vel linguam promunt. Titulus autem ille eſt legitimæ præſcriptionis de qua ſect. ſeq.

SE.

SECTIO X.

Oſtenditur, Theologos Recentiores ſaltem titulo præſcriptionis acquiſiuiſſe jus ſcribendi de materijs Canonicis, & Ciuilibus.

SI probauerimus, Neotericis Theologis materias Iuris vtriuſque pertra- 190.
ctantibus patrocinari jus præſcriptionis, hoc ipſo probabimus, tantùm abeſſe, vt injuriam faciant Iureconſultis, eas exequendo libris ſcriptis juxta *l. nullus videtur ff. de reg. iur.*, vt potius ICti ſint in eos injurij, cum prædicti juris vſu libero ipſis interdicunt, aut interdictum volunt; nam & *generaliter iniuria dicitur id, quod non iure fit*; princ. *tit. inſtit. de iniurijs*; & 191.
præterea omnibus conſtat ex vtroque Iure, titulo vſucapionis, & præſcriptionis comparari verum jus, dominiúmque rerum etiam alienarum. Hoc titulo gaudere Thgos in præſente controuerſia, demonſtro oſtendendo, omnes conditiones ad legitimæ præſcriptionis titulum requiſitas adeſſe in hoc negotio. Teſtatur vero 192.
Syluester *verb præſcriptio n. 1. à Doctoribus* quatuor requiri. 1. Poſſeſſionem. 2. Titulum probabiliter præſumptum. 3. Bonam fidem. 4. Continuationem poſſeſſionis cum bona fide per tempus lege conſtitu-

 tum.

tum. Addunt alij, de quibus infra, ad præſcribenda jura incorporalia exigi, patientiam aduerſarij. Sed & eruditâ ſapientiâ Clariſſimus D. Arnoldus Rath in ſuo planè abſolutiſſimo *tract. de Vſucapion. c. 1. aſſert. 17.* ex communi, veráque ICtorum ſententia addit, & *c.* 4. doctiſſimè explicat ad vſucapionem requiri, vt quod vſucapitur, non ſit prohibitum poſſideri. Verum hanc conditionem nil obeſſe Thgis, patet tum ex ſe, tum ex dicendis *num.* 207.

193. Dico itaque I. Thgi ſunt, atque fuerunt in poſſeſſione, vel quaſi, tractandi ex profeſſo de materijs, etiam ſolo jure humano conſtantibus, & corpori alterutrius Iuris

194. incluſis. Probatur inde, quod poſſeſſio, vel quaſi, rerum incorporalium nihil ſit aliud, quàm *vſus quidam tanquam habentis ius cum patientia aduerſarij.* Bartolus *in l.* 3. *§. vnde vi. n.* 3. *ff. de vi & vi armat.* conſentientibus Abb. Alex. Ripa, & alijs apud Couaruuiam *in reg. poſſeſſor. part.* 2. *princ.*

195. *n.* 8. Atqui apud Theologos viguit, & viget, reſpectu prædictarum materiarum tractandarum, vſus, & quidem tanquam apud habentes jus, vt confitentur, & queruntur aduerſarij verbis relatis *ſect.* 3.

196. *Confeſſio autem propria facit plenam probationem, in præiudicium confitentis. l. vnic.* **Cod.**

Cod. de confeßis. Ferrar. *in pract. crim. in forma libelli de cauſ. vendition n. 7.* citans alios. Et quamuis non faterentur aduerſarij, attamen factum ipſum loqueretur.

Porro ad patientiam aduerſarij, vel aduerſariorum quod attinet, ſufficienter illa probatur inde, quòd reperire ſit plures ICtos, qui vel non iniquo, vel etiam æquiſſimo animo ferant illum vſum Theologorum. Nec opus eſt, vt omnes id æquo animo ferant, cum non habeant jus ſuccenſendi Thgis, vt ex dictis patet, & ex dicendis patebit; Atqui *non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. c. non præſtat. de reg. iur. in 6*; Sed potius omnes Iureconſulti cum S. Moyſe dicere deberent: *Quis tribuat, vt omnis populus prophetet? Num. 11. vers. 23.* Requireretur quidem patientia plerorumque, vel omnium, ſi Theologi vellent deturbare ICtos poſſeſſione & jure pertractandi indicatas materias, nam & *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. reg. 29. in 6. & in re communi potior eſt conditio prohibentis. reg. 56. eod.* Verum nullus Thgus id unquam ſomniauit.

197.

198.

199.

200.

Dico II. Poſſeſſio, in qua ſunt recentiores Thgi, inſtructa eſt titulo ſufficiente in hanc rem, titulo, inquam, *pro hærede*, de quo Leſſius *l. 2. de iuſt. c. 6. dubit. 7. n. 22.*

& D.Rath.*l.c. cap.* 3. fuſè doctéque ſuo more. Etenim moderni Theologi a ſuis Dd. viuis, & pridem jam Cælo donatis, acceperunt illum vſum, vt mox oſtendam;
201. hos autem Doctores loco patrum meritò habent, ſiquidem *Magiſtri ſunt patres*. Bartolus *in l. omnes ff. de iuſt. & iur.n.*12. Menochius *de arbitr. cas. vlt.* deſumentes ex. *l. liberto ff. de obſeq. à liber.* & ex Gloſſ. *ib.* pluribuſque illuſtrat Menochius *ibid.* ex Petro Crinito *l.* 24. *de honeſt. diſcipl. c.* 1. Vnde Seuerus Imperator. *l. ex diui. Cod. locato* 4. Vlpianum abſolutè vocat ſuum parentem.

202. Accedit generalis titulus *pro ſuo*, quo quis rem poſſidet vt ſuam juxta *l.* 1. *ff. pro ſuo*; & D. Rath. *l. c. cap.* 3. *aſſert.* 4. *& ſeqq.* Atqui jus tractandi illas materias, de quibus litem mouent aduerſarij, poſſederunt hactenus, teſtibus aduerſarijs, Thgi vt ſuum, non cupiendo tamen vllo modo ex-
203. cludere Iureconſultos. Quod ſi hos titulos neges hic habere locum, dicam, nullo eſſe opus, quia poſſeſſio immemorialis, de qua paulo poſt, eſt vicem tituli. Couarruuias *in reg. poſſeſſor. p.* 2. §. 3. *n.* 9. D. Rath. *de vſu cap. c.* 3. *aſſert.* 34.

204. Dico III. Vſum prædictum inchoarunt, & continuarunt Theologi fide quam optima, ſeu exigas optimam ſolum Theologi-

logicè, ſeu ex comuni Couarruuiæ *loc. cit.* *§. 7. n. 5.* optimam etiam ciuiliter, ſeu juridicè. Etenim quod attinet bonam fidem 205.
Theologicè, præſumitur ea ad præſcribendum, niſi probetur contrarium. Gloſſ. *in cap. Sanctorum, & in c. ſi diligenti, & in. c. fin. de præſcription.* Couarruuias *in epitome part. 2. c. 7. n. 4.* præſertim in viris tam 206.
grauibus, & pijs, cum *non debeat faciliter dari præſumptio delicti. l. merito ff. pro ſocio*; & neceſſitas, de qua paulò poſt, ſæpe bonam fidem gignat juxta *c. quod non eſt. de reg. iur. in 5.*

Quod verò concernit bonam fidem ciuiliter & juridicè cum ea nihil ſit aliud, 207.
quàm non ignorantia, ſeu ſcientia juris, illam ſcientiam habuerunt Thg^i, hoc ipſo, quod non debuerint ſcire, jus ſibi reſiſtere; re enim vera nullum jus tantis viris vnquam interdixit, explicatione, lucubrationéque materiarum, quas ſuis ſcriptis illuſtrarunt; cum potius ex ſect. præcedent. conſtet, eos jure quam optimo id præſtare poſſe; potuiſſéque.

Dico IV. Thg^i ſuam quaſi poſſeſſionem 208.
continuarunt tempore legibus præſcripto, quandoquidem non ſolùm longo, longiſſimoúe tempore, ſed à multis jam ſæculis, atque ab immemoriali tempore fuerunt in quaſi poſſeſſione prædicta. Ete- 209.

nim illa eſt immemorialis temporis poſſeſſio, cujus initij memoria non extat in contrarium. Fuſè Couarruuias *cit.* §. 3. *n.* 6. 7. 8. Molina *tr.* 2. *diſp.* 76. Gaill. *lib.* 2. *obſeruat.* 66. *n.* 7. nullum autem initium ſcitur noſtræ poſſeſſionis, cum neſciatur, quo anno, quis primus inter Theologos ex profeſſo reſoluerit ſcripto vnam, vel plures, paucas, vel multas quæſtiones de rebus, & actionibus imperatis, vel vetitis ſola lege humana. Quin potius certum eſt, multis abhinc ſæculis id factitatum continuò ad noſtra vſque tempora, vt breuiter oſtendo, interim haud neſcius, non debere attendere nos, ſolummodò quid factum ſit, ſed potiùs quid ſit faciendum. text. *in cap. cum cauſam de poſtulatione Prælatorum.*

210. In primis itaque (Hugone de S. Victore, & alijs antiquioribus Magiſtro præteritis) ipſe Magiſter Sententiarum non vnam, ſed plures ejuſmodi quæſtiones propoſuit, & expoſuit, tum alibi, tum maximè *in* 4. *diſt.* 37. & *ſeqq.* vbi probat, explicat, defendit impedimenta Matrimonij inducta jure Canonico; vt *diſt.* 37. agens de impedimento Ordinis, & Criminis; *diſt.* 40. de impedimento propinquitatis carnalis; *diſt.* 41. de impedimento affinitatis; *diſt.* 42. prolixè de impedimento cognationis ſpiritualis. In-

Inſtitutum Magiſtri ſecuti ſunt non im-meritò (nam primum in vnoquoq; genere eſt exemplar reliquorum) tum alij vt Guilielmus Pariſiens. *in tract. de legibus, de collatione, & pluralitate beneficiorum &c.* Alexander Hallens. *in ſumma*, Vincentius Beluacens. *in ſpeculo Morali*, ſi tamen iſtius ille eſt autor; tum trium ſcholarum principes S. Bonauentura, & Scotus in libros Sententiarum, & maximè Angelicus Doctor, qui partim *in 4. Sententiarum*, partim *in 1. 2. & 2. 2. & 3. part. ac Quodlibetis* innumeras id genus quæſtiones dedi-tiſſima opera, ex profeſſo, fuſè, &, vt ſolet, doctiſſimè ventilauit, diſputauit, reſoluit. Aliquot earum centurias deprehendet, qui indicata monumenta, aliáque Angelici Doctoris excuſſerit. 211.

Nec diffitetur Manrrique, ſed occurrit *q. 91. n. 7.* hiſce verbis: *Licet autem S. Th. plura ſcribat, de materijs iuris 2. 2. à q. 47. ad 171. quia tamen quidquid ipſe docuit, vel ſcripſit, ipſi diuinitus infuſum fuit, vt in Feſto eius legit Eccleſia, in alienam meſſem, manum non miſit. ſicut alij Theologi.* 212.

Verum hæc ratio, & reſponſio non ſubſiſtit. I. quia ſi materiæ, quas in illis quæſtionibus tractauit S. Thomas, pertinent ad ſolos ICtos, cum Manrrique non velit S. Thomam, nec poſſit accenſere 213.

ſolet, *in litum*; quia ſcientiam infundere, vel indere, aliud longe eſt, quam præciſè tradere; verbum enim tradendi multo generalius eſt, quam indendi, vel infundendi. Vide eundem S. D^rem^ 3. *part. q.* 9. *a.* 3. & 4. vigeſies vtentem verbis: *indere*: *infundere*, & ne ſemel quidem verbo: *tradere*, cum diſſerit de ſcientia infuſa Chriſti.

Et vero non fuiſſe S. Thomæ, quantumuis planè Angelico Doctori omnia diuinitus infuſa, quæ ſcripſit, aut docuit, clarum eſt, tum inde, quod. 1. 2. *q.* 81. *a.* 3. *Corp.* ſcripſerit: *Secundum fidem Catholicam firmiter eſt tenendum quod omnes homines, præter ſolum Chriſtum, ex Adamo deriuati, peccatum originale ex Adam contrahant*; reuera enim non eſt ſecundum fidem Catholicam id tenendum de B^ma^ Virgine, vt patet ex bullis Sixti IV. Pauli V. & Trident. *ſeſſ.* 5. *decreto de peccato Originali*; tum inde, quod ipſe S. Th. nonnunquam retractet, quæ docuit, & ſcripſit; vt nominatim 2. 2. *q.* 150. *a.* 2. rectiſſimè tradit, ebrietatem eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, cum tamen id negarit *q.* 7. *de malo a.* 4. & agnoſcit apertè Caietanus *in cit. artic.* 2. *ſub finem* S. Thomam hac in re mutaſſe ſententiam; & *in* 3. *p. q.* 9. *a.* 4. *Corp.* in terminis reuocat, quod alibi ſcripſerat, dum negauerat, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſi- 215.

tam. Atqui quod diuinitus infuſum eſt, retractatione dignum non eſt. Infra *n.* 219.

216. Confirmatur allata reſponſio in primis inde, quod author vitæ S. Bonauenturæ *c. 7.* etiam teſtetur, ejus doctrinam non ſolùm ſummis ſtudijs partam, ſed acceptam diuinitus fuiſſe, & tamen nemo illam vocat, vel diuinitus infuſam vel infallibilem.

217. Confirmatur ſecundo inde, quod ipſemet S. Thomas 1. *p. q.* 5. *a.* 8. *ad* 2. diſertè pronuntiet, authoritatem Doctorum Eccleſiæ (ſeorſim ſumptorum) tantum eſſe probabile argumentum; probatque his Auguſtini verbis: *ſolis ſcripturarum libris, qui Canonici vocantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum eorum Authorem ſcribendo erraſſe firmiſsimè credam, alios autem ita lego, vt quantumlibet ſanctitate, & doctrina polleant, non ideo verum putem, quod ipſi ſcripſerunt.* Et quis illam doctrinam infallibilem aſſerat, quæ ſæpe fundatur in Authoritate Ariſtotelis circa principium naturaliter non euidens, ſed ſæpe tantum probabile? Atqui doctrina S. Thomæ frequenter eſt talis, vt ſciunt, qui vel pauculos articulos in eo legerunt, Ergo &c.

218. Accedit, quod cum tam multi pijſſimi, religioſiſſimique doctores etiamnum diſſentiant à placitis S. Thomæ, æquè Theologi-

logicis, ac Philoſophicis; & ipſimet Thomiſtæ nonnunquam, vt de Franc. Victoria Thomiſtarum ſuperioris ſæculi Coryphæo teſtatur Melchior Canus *loc. Theologic. l. 12. in proœm.* vbi etiam addit Canus, Victoriam meritum fuiſſe majorem laudem (ob modeſtam reuerentiam, qua id agebat) diſſentiendo cum S. Thoma, quam conſentiendo; Cùm præterea nemo vnus (niſi voti, juramenti. &c. religio aliud exigat;) ſit, qui ſe peccati damnet, ſi in quæſtionibus vtrinque probabilibus amplectatur eam partem, quæ ſibi vero ſimilior videtur, eſto ſciat, D. Thomam apertè tenuiſſe oppoſitam, palàm eſt, neminem mortalium exiſtimare quidquid ſcripſit, vel docuit S. Thomas, fuiſſe diuinitus infuſum; tametſi enim 219.
nonnulli cum Aragonio *in 3. part. q. 1. a. 3.* & Vaſq. 1. 2. *diſp.* 90. *c.* 4. & 3. *part. diſp.* 61. *c.* 4. exiſtiment, poſſe fieri, vt DEVS habitum erroneum, aut etiam actum erroneum, ſeu errorem infundat menti alicujus, non modo tamen oppoſita ſententia eſt communior, ac verior, vt videre eſt apud Ægidium Coninck *de actib. ſupernatur. diſp.* 10. *dub.* 2. ac Tannerum *to.* 3. *d.* 1. *q.* 1. *n.* 151. ſed etiam certum, id hactenus non fuiſſe à DEO factum, præſertim reſpectu Eccleſiæ Doctorum. Si igitur quiſ- 220.

quam putaret, omnia, quæ ſcripſit, & docuit S. Th. fuiſſe ipſi diuinitus infuſa, conſequenter crederet, ſe docturum falſum, docendo quidpiam contrarium D. Thomæ. Et ſic ipſe Manrrique debebit fateri, ſe non ſemel diſſenſiſſe a vero, quandoquidem non ſemel diſſenſit à S. Thoma, vt patebit ex dicendis *Sect.* 18. Verum quia Manrrique non fuit Theologus, vt videbimus ibidem, ideo non eſt mirùm, quod in hac, & alijs materijs Theologicis deceptus fuerit: *Tractent fabrilia fabri.*

221. Hactenus dicta de S. Thoma, quem ſubmiſiſſimè veneror, ſunto, ad defendendum me, atque omnes illos Thgos, qui cum nulli Iureconſulto nullum vnquam didactrum debuerint, attamen de Iuridicis materijs ſcribunt. Etenim exemplum S. Thomæ, qui communis totius orbis, ac nominatim noſtræ Societatis eſt Doctor, & docentium, docendorumque norma, atque amuſſis, imitari nobis tur-

222. pe non eſt, ſed glorioſum; ſicut honeſtum eſt, Magiſtri ſententiam non modo excuſare *l. qualem autem* §. *vnde videndum ff. de arbitr.* ſeu *de recept. qui arbitr.* Sed etiam defendere, ſi defendi poſſit.

223. Cæterùm tum S. Thomæ, tum Magiſtri, & Scoti exemplum ita ſtrenuè imitati

ti ſunt eorum diſcipuli, vt hiſce quatuor proximis ſæculis omnes, aut ferè omnes materias, alterutro Iure comprehenſas explicârint, atque enucleârint. Vt Richardus de Mediauilla ſub annum 1280; Durandus, Herueus, Mayronſus, Paludanus, Occamus ſub annum 1325. Ioan. de Bacone, Holcot, Argentinenſis ſub annum Chriſti 1350; Capreolus, Alliacenſis, & maximè Io. Gerſon ſub annum Chriſti 1412; Io. Baſſolis, Dyoniſius Carthuſianus, & Marſilius ab Ingen; ille ſub annum Chriſti 1460, iſti circa 1480, ac paulò poſt Gabriel Biel.

Item prædictorum Triumuirorum diſci- 224.
pulis annumerandi ſunt Summiſtæ ſequentes: Aſteſanus, qui ſcripſit Aſtenſem, *ad dandum conſilium in foro conſcientiæ,* vt loquitur *in præfat,* & ipſo anno 1317. dedicauit Cardinali Caietano; Barthol. Piſanus. qui Piſanam anno 1335., Io. de Friburgo qui ſummam Confeſſorum anno 1420. circiter, Angelus, qui Angelicam ſub an. 1480. *principaliter pro ſimplicibus Confeſſoribus* vt ipſe loquitur; Pacificus, qui Pacificam, Bapt. Trouamala, qui Roſellã ſub idem tempus; Io. Tabienſis, qui Tabienam, Sylueſter, qui Sylueſtrinam, Cajetanus, Fumus, Toletus, Henriquez, & permulti alij, quorum princeps eſt S. An- 225.
toninus

toninus Florentinus, author tum Summulæ, quæ inſcribitur: *Defecerunt*, tum Summæ Theologicæ; in quo vtroque opere, præſertim ſecundo, vix ſcias, vtrum Theologum agat potius, quam ICtum, cum tamen non fuiſſe vulgari nomenclatura Iureconſultum oſtenſurus ſim *ſect.* 13. *n.* 287.

226. Iam verò ſi accedamus ad Thgos Scholaſticos, & Morales, hujus, & ſuperioris ſæculi, deprehendemus, eſſe, tam multos, tam varios, emunctos, elaboratos, eruditos, copioſos, planè fundamentales, & omnibus numeris abſolutos libros, tractatus, diſputationes. &c. ſingulis luſtris in lucem ab ijs editos, tum de illis ipſis quæſtionibus, quas aduerſarij volunt à Thgis præteriri, tum de alijs, a ſolo jure humano pendentibus, vt à vero non ſim aber-
227. raturus, ſi dixero, à Thgo, qui Cardinalem de Lugo, Dianam, Paſqualigum, Lezanam, Raynaudum, Ioannem de Dicaſtillo, vel alium eis ſimilem ingenij præſtantia, laboris aſſiduitate, eruditionis uarietate æquet, poſſe, ex ſolis omnino libris Theologorum conſcribi Collectanea, & Commentarios, quibus vniuerſum jus Canonicum, & multo maximam partem Ciuile planè, dilucidè, ſolidè vberrimè enarretur, atque enucleetur. Credet, qui vel ipſe euoluit Theologorum mo-

monumenta, vel luſtrauit Collectanea, & Allegationes Auguſtini Barboſæ refertiſſima Thgorum citationibus.

Ex quibus omnibus conficio hoc ſerium (tametſi de rigidè ſumpto jure præſcriptionis poſſum videri non omnino ſerio locutus) argumentum: Si jam ab anno MCC. ad MCCC. non pauci, à MCCC. ad MCCCC. multi, ab hoc ad M. D. plurimi, à M. D. ad hunc annum M. DC. LIV. quo hæc ſcribo, propemodùm innumeri Thgi, pietate, atque prudentia, Sapientiáque excellentes exiſtimarunt, & facto ipſo oſtenderunt eſſe ſibi, alijſque ſui ſimilibus fas, libris vulgatis diſſerere, ac diſputare ex profeſſo de ijs materijs Iuridicis, quas ſufficienter intelligi à ſe cenſebant, tum poſſunt, & hoc ipſo toto ſæculo potuerunt, atque in poſterum poterunt idipſum jure quam optimo præſtare, alij etiam Theologi, quos ſatis facultatis ad id adferre cenſebunt prudentes, quibus ij noti ſunt, nec poterit quiſquam æqui, bonique amans id ipſis vitio vertere; atqui verum eſt antecedens, vt conſtat ex narratis, ergo D. Manrrique, qui non ſemel profitetur, ſe tum veritatis, tum æqui, bonique ſtudioſum, poterat non toties carpere Dianam, Molinam, Leſſium, Rebellium, Palaum, & alios eis pares, aut ſup-

228.

229.

pares

pares Theologos, qui elucidant dubia de ſimonia, vſura, excommunicatione, immunitate Eccleſiaſtica, lata culpa, & alijs eiuſmodi, quæ ego atque alij Theologiæ Profeſſores noſtris auditoribus reſoluta tradidimus, accepimuſque à noſtris in Theologia Magiſtris, hi à Noſtris, Auis, iſti à Majoribus.

230. Poterat ſanè hic Doctor huc applicare legem XXXV. *ff. de legibus*, ita pronunciantem: *Sed & ea, quæ longa conſuetudine comprobata ſunt, ac per annos plurimos obſeruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus, quam ea, quæ ſcripta ſunt, iura ſeruantur.*

231. Inſtitutum Theologorum quo de loquimur, probarunt tacitè, vel apertè per tot ſæcula Pontifices, Cardinales, Epiſcopi, Reges, Principes, Theologi, Iuriſperiti, cur jam illud tantopere exagitemus?

232. Cùm præſertim videamus, materias de legibus, priuilegijs, diſpenſatione, beneficijs Eccleſiaſticis, horis Canonicis, Indulgentijs, Matrimonio, cenſuris, ſimonia voto, juramento, feſtis, jejunijs, contractib⁹, & complures alias, de quibus extant in Iure proprij tituli, eſſe à Theologis æquè ſapienter, ac ſolidè, atque ad legis latorum mentem, ad lectorum captum accomodatè explicatas, quàm ſunt expoſitæ à Iureconſultis. Proſtant horum, & illorum, mo-

monumenta: judicet æquus lector, Sed in hanc rem dicam plura *ſect.* 15.

SECTIO XI.

Adſertur cauſa, cur Theologi diſſerant, & ſcribant de materijs Iuridicis.

PRinceps ratio, quæ poſteriorum ſæculorum Theologos impulit, vt vel voce, 233.
vel calamo ediſſererent materias Iuridicas, præſertim Canonicas, fuit ipſa neceſſitas moralis, quæ & legem non habet *c. quanto de conſuet. & quod non eſt licitum in lege, licitum facit. c. quod non eſt de reg iur. in* 5.

Orta autem eſt illa neceſſitas quadru- 234.
plici ex capite, quorum vnum hac ſectione, tria ſequenti exponam.

Primò enim cum Th.gi ſæculi XI. XII. & ferè XIII. eſſent ſpeculationibus Theologicis ita immerſi, vt de rebus moralibus, & ad conſcientiam ſpectantibus pauca omnino, pro rei neceſſitate ſcriberent, aut docerent, tanta ruditas, atque ignorantia 235.
rerum practicarum corripuit ipſos etiam Confeſſarios, vt Aluarus Pelagius *de planctu* Eccleſ. *l.* 2. *c.* 20. *vers. triceſimum* ipſe Religioſus de Religioſis ſuæ ætatis ſcripſerit ſub annum Chriſti 1316. Auenione: Recurrat ergo *quilibet pro caſibus ad Iuriſperitos*

non ad Religioſos, *cum iſti*, vt mox ſubdit,
236. *communiter ignorent* Canones. Erat illa ignorantia oppidò quam turpis, & noxia multis de cauſis. I. quia Cæleſtinus Papa relatus *c. nulli. diſt.* 38. ſcripſit: *Nulli Sacerdotum* (multo minus Confeſſariorum) *liceat*
237. *Canones ignorare.* II. quia S. Auguſtinus relatus *de pænit. diſt.* 1. *c.* 1. §. *caueat* rectiſſimè ſcripſit: *Caueat ſpiritualis iudex* (id eſt Confeſſarius, nam de tali loquitur) *vt ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet vt ſciat cognoſcere, quidquid debet iudicare; iudiciaria enim poteſtas hoc poſtulat, vt quod debet iudicare diſ-*
238. *cernat.* Cum itaque Confeſſarij ſæpiſſime debeant judicare de caſibus concernentib. leges, & Canones, ſi horum ſententiam vnà cum verbis ignorent, laborant igno-
239. rantia probroſa ſimul, & noxia. III. quia Nauarrus *in cit.* §. *caueat n.* 9. meritò ſic pronunciat: *Confeſſarium vndecunque abſolutum oportet totam Theologiam Moralem, & Canõica Iura ſimul cum ciuilibus callere. Quin imò etiam conſtitutiones Synodales, & leges ciuiles particulares illius, in qua degit, prouin-*
240. *ciæ, vel diæceſis probè teneat.* Et quamuis fateor, eſſe ab hoc eruditiſſimo Sene deſcriptum talem Confeſſarium, qualem oratorem deſcribit in Bruto Tullius, id eſt, qualem fortè nunquam vidit orbis, quia tamen

men qui ad ſumma, atque prima pertingere nequit, operam dare debet, vt ſaltem ad mediocria enitatur, nam in ſecundis, & tertijs conſiſtere non modò honeſtum eſt, teſte Tullio, ſed multis Confeſſarijs neceſſarium, dubitari non debet, quin Confeſſarios, qui in vrbibus obuios quoſque Laicos, & Clericos audiunt confitentes, oporteat eſſe peritos permultorum, quæ in Iure Canonico, Ciuilique proponuntur.

At vnde acquirent illam peritiam? 241.
Proprio ſtudio? Verum quotuſquiſque tam ſecunda Lucina, & Minerua natus eſt, vt nactus ſit ingenium, quo ſolo Magiſtro talia intelligat, vt par eſt? Mittet, in- 242.
quies, cum occurrerit caſus dubius, pænitentem ad viros doctos. Hoc quidem faciendum ait Caietanus *in ſumma verb. Confeßio §. Confeßor ſacramentalis, princ.* Verum à Cano *l.* 8. *loc. Theolog. c.* 6. & Nauarro *cit. §. caueat n.* 27. meritò refutatur Caietanus; id quippe faceret Confeſſionem nimis odioſam & grauem, cum tamen reddenda ſit, quoad poteſt facillima. Granadus *part.* 5. *de Sacram. controu.* 7. *tr.* 9. *diſp.* 12. *n.* 5. Quod ipſum ferè pari ratione dico, 243.
ſi ipſemet Confeſſarius cum facultate pænitentis adeat virum doctum. Etſi quippe id quandoque faciendum eſt, ſi tamen crebrò, & in caſibus ſatis communibus

contingat, ferent pænitentes iniquiſſimo animo dilationem abſolutionis, ſuumque Parochum ſpernent ob inſcitiam.

244. Audiat, inquies, qui Confeſſarius fieri vult, priùs Iura ſaltem Canonica. Hoc quidem vellet D. Manrrique, ſed non impetrabit; quia ex 20, qui in Confeſſarios euadere cupiunt, uix vnum reperias, cui ſuppetant ſumptus neceſſarij ad tranſigendum in Academia aliqua tantum temporis, quanto opus eſt, ad excipiendam ex ore Canonum profeſſoris dimidiam partem requiſitæ doctrinæ pro Confeſſario mediocriter idoneo.

245. Nouit vniuerſus orbis, quantis ignorantiæ tenebris inuolutus fuerit Clerus, priuſquam erigerentur Gymnaſia, in quibus juxta alias inferiores diſciplinas Thgia Moralis, cum juridicarum materiarum elucidatione traderetur. Fuit certè caligo tanta, vt non modo inter malæ notæ ſcriptoris Eraſmi Roterodami adagia relatum ſit illud ſane quam probroſum, ſuóque autore dignum, *Indoctior Monacho*, ſed etiamnum inter pijſſimi, atque modeſtiſſimi Thomæ Mori Epigrammata legatur hoc diſtichon de quodam

Tam malè cantaſti, poßis vt Epiſcopus eſſe;
Tam bene legiſti, vt non tamen eſſe queas.

Et præterea teſtatur minimè arrogans P. Leſ-

Leſſius in ſuis Conſilijs *Verb, Societas* IESV *caſ. 7. n. 22.* priuſquam erigerentur ſcholæ Noſtræ Societatis, pleroſque Parochos nihil ferè, aut parum de conſcientiæ Caſibus ſciuiſſe.

Ex his conficitur, neceſſe fuiſſe, vt tum 246.
intra ipſa clauſtra Religioſorum, ſicuti jam factitabat Fr. Hieron. Cormeli, vt teſtatur ejus epiſtola præfixa Summæ Angelicæ, tum in permultis vrbibus, atque oppidis extra Vniuerſitates, & nominatim in Cathedralibus Eccleſijs juxta Trident. Synodum *ſeſſ. 5. c. 1. & ſeſſ. 23. c. 18.* renouantem antiquas ſanctiones, conſtituerentur viri ejuſmodi, qui ſine recurſu ad alios, inſtruerent ſufficiente eruditione juuenes, ad curam animarum adſpirantes.

Et nemini quidem dubium eſſe potuit, 247.
quin ad ejuſmodi prouinciam rite obeundam futuri eſſent omnium, cæteris paribus, aptiſſimi, qui ad eam capeſſendam accederent, inſtructi excellenti ſcientia, cum in primis Theologiæ, tum etiam juriſprudentiæ; rectiſſimè enim, me etiam 248.
judice, ſcripſit Nauar. *cit. §. caueat n. 12. Sicut Canonum periti Reginam hanc* (Theologiam) *veluti à dextris ſuperni Regis conſidentem ſuſpicimus, adoramus, ac veluti demiramur, ita quoque Theologi arbitrentur, non*

eam conſidere nudam, ſed veſtitu deaurato, & circumdatam varietate; & ſapientiam Canonicam, atque legalem adeo non renuere, vt ſibi ornandæ, & à frigore rerum agendarum ignorantiæ ſimul, & calore ſcientiæ plus ſatis curioſè tegendæ illam paßim requirere, maximéque deſiderare, & venerari, tanquam alterum Neptunum, qui opiniones aduerſas, & fluctus velut furentes, viſceráque diſcerpentes illius componat &c.

249. Verum, etſi vt dixi, dubitari non debuit, quin ſpartam illam, de qua ſermo eſt, optimè exornaturi forent, qui Iurium, ac Thgiæ ſimul ſcientiſſimi eſſent, quia tamen tales fuerunt ſemper aues in terris rariſſimæ, neceſſariò fuêre ſæpe operi illi præficiendi, qui altera harum quidem diſciplinarum probè imbuti, aſt non niſi al-

250. terius Elementis tincti eſſent. Vtrâ autem imbutos eſſe oportebat, cum non liceret vtraque? Sane Theologica; facilius enim qui in Lyceis Thgicis bene profecit, euadet ipſe in præſtantem Confeſſarium, ac animarum curatorem, & præſtantes formabit ipſe, quàm qui ſimiliter in phrōtiſterijs juridicis laudem boni profectus eſt promeritus. Rem per ſe claram, & authoritate Oecumenicorum Concil. Lateran. & Trident; ac præterea Baſileenſis vt vidimus *ſup. n.* 162. 163. *&* 164.

con-

confirmatam non probo, ad tria alia capita neceſſitatis gradum facio.

SECTIO XII.

Triplex alia cauſa, quæ Thgos adegit, ad tractandum voce & ſcripto de rebus Iuridicis.

VIdimus *ſect. præced.* caput vnum neceſſitatis, quæ Theologos compulit ad pertractandas materias illas, quas ICti contendunt eſſe ſui fori. Tria alia proponam hac ſectione. 251.

Fuit igitur alterum caput illius neceſſitatis, ratio proprij muneris. Etenim *Theologiæ doctores ſunt quaſi principales artifices, qui inquirunt, & docent, qualiter alij* (Epiſcopi, Parochi, Confeſſarij.) *debeant ſalutem animarum procurare.* S. Th. *quodl.* 1. *a.* 13. *corp.* ſuprà relatus. Atqui non poſſunt Theologi alios ſufficienter, & cum dignitate docere, qualiter procurent ſalutem animarum, præſertim per adminiſtrationem Sacramentorum, de qua nominatim loquitur S. Thomas, niſi eos doceant permulta deprompta ex penu vtriuſque Iuris: quandoquidem illi, quos docent, vel nolunt, vel nequeunt operam dare Iureconſultis. 252.

Tertium caput neceſſitatis conſtituunt 253.

 reſpon-

reſponſa quotidiana. Cum enim quotidie grauia dubia, de rebus, humanum jus concernentibus, conſcientias hominum premant, debent vtique illi, quibus hujuſmodi dubia proponuntur, & à quibus ea reſoluuntur, eſſe præditi ſcientia
254. neceſſaria; ſicut enim, *ſi quiſpiam imperitus Mathematis de eo ſcribat, riſui patet.* S. Hieronymus relatus *c. qui de menſa diſt.* 37; ita etiam merito riſit olim Aluarus Pelagius Religioſos, qui de caſibus Iuridicis reſpondebant *diuinando de ſenſu proprio, non de Iure*, idque faciebant *præſumptione, ne inſcij reputarentur*, vt teſtatur idem *l.* 2. *de planct. Eccleſ. c.* 20. *vers. triceſimum.* ſubdens, non eſſe majorem ſuperbiam, quam ſi quis ſuam ignorantiam agnoſcere no-
255. lit. Atqui conſuluntur hodie vt plurimum Th^{gi}, præſertim Religioſi, exemplo Dominici Soti, de quo *n.* 266. tum alijs de cauſis, quæ facilè cujuis occurrunt, tum ob illam, quam ICtus Henr. Caniſius *in præfat. ſuarum inſtitut. edit.* 2. innuit, exprimit autem Theol. Melch. Canus. *loc. Theol. l.* 8. *c.* 6. quia ſcilicet *Iureconſulti, & ſcientiam, & verba locare ſolent.* Vnde Iu-
256. lius Roſcius Hortinus in vita Mart. Nauarri. præfixa tomo 1. ejuſd. *edit. Lugdun.* de hoc ſuæ ætatis Iureconſultorum principe veluti rem cæteris Iure-
con-

conſultis inſolitam bis teſtatur, ipſum ſcilicet exemplo S. Iuonis reſponſa *nullo pretio dediſſe.* Adde quod cum *fruſtra ex-* 257.
pectetur euentus, cuius nullus eſt effectus. Dd. ex *c. cum contingat de offic. iud. deleg.* fruſtra conſulturi eſſent ejuſmodi dubitantij Iureconſultos; re enim vera plerique, qui ſe 258.
I. V. Doctores inſcribunt, rideri ſe, aut certe in ſermone tentari putarent, ſi proponerentur ipſis ſcrupuli circa materias de Simonia, beneficijs, horis Canonicis, Sacramentis, Iubilæis, & alijs pleriſque expreſſis *n.* 69. atque hoſce ſcrupuloſos rectà remitterent ad Theologos, aut ad Canonum profeſſorem.

Porro quia forte nonnulli prædicto- 259.
rum Theol. more Nauarri, vt habetur in ejus vita, reſponſum nullum, niſi ſcripto dabant, factum eſt, vt tanto maiori jure ſuas commentationes juridicas prælo ſubijcerent, Conſiliáque Moralia ederent, vt Sanchez, Cardin. de Lugo, & alij.

Quartum caput neceſſitatis fuêre mul- 260.
torum preces ſeriæ, vel etiam importunæ, atque etiam imperia, vt breuiter oſtendo nonnullorum exemplis, etſi non ignarus *non exemplis* (Solis) *ſed legibus eſſe iudicandum. l. nemo Cod. de ſentent. & interloc. omn. iud.*

In primis enim Angelus *in prologo ſuæ* 261.

ſummæ. ſic loquitur: Multorum Confratrum meorum charitatiua requiſitione compulſus decreui hanc Summam ordinare.]

262. II. Caietanus *in epiſt. dedic. ſuæ ſummulæ* ſic: Rogatus à multis Summulam col-
263. ligere decreui.] In qua quidem tam multa ſunt ex Iure Canonico deſumpta, vt ſi ea demas, magna ex parte imperfectam reperturus ſis; ſicuti obſeruauit Canus *de loc. Theol. l.* 8. *c.* 6.

264. III. Syluester etiam *in dedic. ſuæ Syluestrinæ* ſic ait: Fratrum noſtrorum ſuaſio, & orationum fidentia eò nos perpulêre, quò hoc opus aggrederemur.]

265. IV. Dominicus de Soto *in proœm. ſuorum* 10. *lib. de iuſtit.* ſic teſtatur: Cum publico ſuffragio hæc mihi prælectio de iuſtitia obtigerit, poſtulare ex me inſtantiſſimè (Patres conſcripti, & Majores mei) cæperunt, vt quæ in ſcholis dictaſſem, prælo committerem, quò & præſentes ſcribendi labore leuarentur, & abſentes ſudo-
266. re fruerentur noſtro. Annui libentiſſimè, nam jam diu ipſe hunc parturiebam partum, tanta erat eorum improbitas, qui me diuerſis ſcrupulis, ac nouorum in dies contractuum conſultationibus frequentabant. Neque vero eſt, quod Th^{gis} vitio detur, hanc ſibi aſſumere prouinciam, quæ

quæ Iuriſperitis accommodatior videri poteſt; quandoquidem Canonica Iura ex viſceribus Th^{giæ} prodiêre (arg. *cap. qualiter & quando 2. de accuſat.*) ciuilia verò, ex media morum Philoſophia; Theologi ergo eſt, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere, Philoſophique ciuilia ex Philoſophiæ principijs examinare.] Hactenus Sotus.

V. Leonardi Leſſij eſt hoc de ſeipſo teſtimonium in *præfat. ad lectorem*: Habes, candide lector, de Iuſtitia & Iure tractationem, quam Louanij publicè dictaui. Non cogitaueram initio typis vulgare; ſed crebra multorum, & diuturna flagitatio extorſit; quam non aſſentatoriam, ſed ſeriam fuiſſe, vel ex eo facilè conieci, quod à plurimis illa dictata, ſcirem magno vel labore, vel ſumptu exſcribi. His accedebat voluntas eorum, quibus meæ vitæ rationes omnes ſubieci.] 267.

VI. Ioan. Malderus *in præfat. ſui operis de virtutibus*, cujus major pars de Iuſtitia tractat, non ſolum teſtatur, ſe, quando lectionis Scholaſticæ munus in Academia Louanienſi obibat, diſcipulis prælegiſſe ea, quæ in eo volumine explicat, verum etiam addit: Superſedere equidem (editione) meo judicio poteram, ſed aliorum ceſſi ſententiæ ſecus exiſtimantium; quibus hoc meritò tribuere videbar] De- 268.

269. Denique, vt alios prætermittam, Ferdinandus Rebellius, à quo materias juridicas explicari ſingulariter ægre fert Manrrique, vt patet ex *quæſtion.* 104. Patrem Claudium Aquauiuam Soc. Generalem in epiſtola dedicatoria hiſce verbis
270. compellat: Cum Paternitatis tuæ præſcripto non ſemel admonerer, & (quod veriſſimè dixerim) inuitus penè cogerer, vt ex ijs, quæ per multos annos D. Thomam exponens, multa dictaueram, optima quæque in publicam vtilitatem conferrem, ex vniuerſa Moralis Theologiæ ſupellectile præcipuas, ac difficiliores materias, nempe Iuſtitiæ Obligationes elegi, more Theologico pertractandas.] Ita Rebellius, de quo Gutierez IC. *in præfat. de Matrim.* ita teſtatur: *Ferd. Rebellius de impedimentis matrimonij valde doctè examinat Thomam Sanchez*; quem Sanchez idem *ibid.* meritò ſcribit, *mire, & doctiſſimè.* ſuum opus de matrim. elaboraſſe.

271. Quare equidem ignoro, quo jure ſucceńſeri poſſit Rebellio, Dianæ, & alijs conſimilibus prædictas materias vel intra ſcholæ parietes explanantibus, vel publici juris facientibus, cum, ſicuti hac, & ſuperiore Sectione demonſtratum eſt, ad id præſtandum eos longæua conſuetudo, cujus *non leuis eſt autoritas c. 9. & 11. de*

con-

conſuet. alliciat, ſummorum Principum voluntas, quæ *legis habet vigorem* text. *l.* 1. *ff. de conſtit. Princ.* adigat, neceſſitas lege carens *c. quanto de conſuet.* compellat, ſcientia, vt oſtendam. *ſect. ſeq.* & 14. ſatis idoneos efficiat, tametſi nec à limine ſalutârint auditoria ICtorum, euaſuri tamen vtique excellentiores, ſi illa frequentaſſent duobus, tribuſue annis, vt patebit ex ſect. ſeq.

SECTIO XIII.

Utrum ad id, vt Theologi apte reſoluant quæſtiones juridicas, neceſſe ſit eos frequentaſſe ſcholas Iureconſultorum.

DIco I. Excellentem ſcientiam Pontificij, Ciuiliſue Iuris nanciſci abſque omni viuo præceptore, eſt mediocribus ingenijs impoſſibile, ſummis perquam difficile. Ratio petitur ex maximâ obſcuritate terminorum, ſententiarum, apparentium contradictionum, materiarum multarum ab vſu quotidiano vel remotarum, vel etiam alienarum, quibus abundant Decretales, ſcatent Pandectæ. Confirmat experientia *efficax rerum Magiſtra c. quam ſit de electione in* 6. quæ docet id eſſe verum, quod dixi; ſi qui enim euaſerunt αὐτοδίδακτοι Iureconſulti, præcellente ingenio 272.

273. genio præditi fuerunt. Et ita etiam præſumendum eſt de præſenti & futuro tempore, quia *ex præteritis fit præſumptio circa præſens & futurum. c. mandata de præſumptionibus.*

274. Dico II. Ad illam excellentem ſcientiam ſine ſumma difficultate comparandam, non eſt magnis ingenijs neceſſarium adire Lycea ICtorum; ſufficit operam quadriennem de more, diligentemque nauaſſe Theologiæ Profeſſoribus, ſaltem
275. hac ætate. Ratio eſt, quia hac ætate partim à Theologiæ Scholaſticæ, partim à Moralis, cui etiam vnum alterumue annum impendunt diſcipuli, Profeſſoribus tam multa de plurimis materijs Iuris, prius à S. Thoma vel tactis, vel etiam explicatis, & intactis quoque traduntur, explananturque, vt qui ea probè comprehenderit, poſſit deinde priuato ſtudio, & aliquot optimorum auctorum, juxta lectionem Decretalium, & Pandectarum, crebro, methodicoque vſu, magno quidem, non tamen maximo labore, ſibi comparare nomen præſtantis ICti præſertim ſi, vt fieri amat, ſæpe ſollicitetur quæſtionibus, & caſibus quotidianis. Porro ex Soto *n.* 265. Leſſio *n.* 267. Maldero *n.* 268. Rebellio *n.* 270. relatis, diſces, quam multa juridica dictari ſoleant

à

à Theologis in celeberrimis Academijs Salmantina, Louanienſi, Eborenſi.

Dico III. De plurimis quæſtionibus 276.
etiam ex ſolo jure humano pendentibus poſſunt doctè, ſolidéque diſſerere illi quoque Theologi, qui *nullos lapides diſcipulatus* poſuerunt in ſcholis Iureconſultorum. Probatur id I. euidenter, quia argumentatio ab actu ad potentiam eſt euidens 2. 277.
poſter. 10. Clamant autem Bibliothecæ, clamant ſcholæ, clamant Curiæ, acclamat orbis totus reipſa etiam ab ijs Thgis, qui pedem non poſuerunt in Auditorijs Iureconſultorum, de longè plurimis, adde difficillimis materijs vtriuſque Iuris merè humani perquam excellenter diſputatum, ſcriptumque. Inductionem paulò poſt adferam.

Probatur II. authoritate ipſius Europæ 278.
Vniuerſitatum, harumque fundatorum, qui, & quæ cathedras Theologiæ moralis, & Scholaſticæ demandant Theologis, nullo puluere juridicarum ſcholarum vnquam aſperſis. Et tamen ſciunt, tractandas eſſe ab his permultas ejuſmodi materias, & vtique tractandas pro Academiæ honore, auditorum vero fructu, ac ſolido profectu. Repete quæ de Soto, Leſſio, Maldero, Rebellio, retuli *ſect. preced.*

Probatur III. judicio ſapientiſſimorum 279.
Virorum, qui confecerunt, & ſuo etiam

cal-

calculo, exemploque approbarunt, approbantque regulas præſcriptas à Societate Noſtra Profeſſori Caſuum conſcientiæ; in quibus præcipitur diſertè, vt ejuſmodi Profeſſor explicet *Sacramenta omnia, Cenſuras, hominum ſtatus, & officia, itemque Deca-*
280. *logum, & Contractus.* In quorum omnium explicationem ſufficientem formandis peritis Parochis, ſeu Sacramentorum adminiſtratoribus (huc enim omnem ſuam operam, atque induſtriam conferre jubetur prima ſua regula Profeſſor Caſuum) quam multæ juridicæ quæſtiones, & reſolutiones incurrant, nouit, qui vel ſcit, quanta ſcientia neceſſaria ſit adminiſtratori Sacramentorum, vel legit enumerationem, quam Henr. Canilius *in præfat. ſuarum inſtitut. edit.* 2. facit, vel euoluit noſtrorum Caſiſtarum Reginaldi, Filliucij Laymanni, Palai, aut Bonacinæ, vel Sayri Theologias Morales; in ijs quippe vix tractantur aliæ quæſtiones, quàm quas ego, alijque noſtris auditoribus tradere conſueuimus, more paſſim recepto, vt teſtis eſt Filliuc. *in præfat. ad Lectorem.*
281. Et quia mihi dubium non eſt, quin cæteri Religioſi Ordines etiam quidpiam ſimile ſtatuerint ſuis alumnis, Th$\bar{g}$iæ Moralis Profeſſoribus, ideo judicio communi atque inſtitutis doctiſſimorum, prudentiſſi-

tiſſimorúmque Ordinum repugnant illi ICti qui volunt tales quæſtiones præteriri à Theologis, tanquam a minimè idoneis.

Probatur IV. facto, & calculo tot Laicorum, Eccleſiaſticorúmque Principum, Dynaſtarum, Clericorum, Plebeiorum, qui intra, & extra Confeſſionem Thgis voce, ac ſcripto proponunt dubia ex legibus, & Canonibus reſoluenda, acquieſcentes eorum reſponſis. Quot ego viuos, quot mortuos Thgos ejuſmodi nominare poſſem, ſi opus foret? Quod Sotus relatus *n.* 266. de ſeipſo dixit, hoc de Th. Sanchez, Didaco Ruiz, qui anno ætatis 14. Societati nomen dedit, hoc de plurimis alijs teſtantur varij ſcriptores. Euolue Leſſij Conſilia, ſeu Caſuum conſcientiæ Reſolutiones; fateberis, eum a longè diſſitis, a ſummis viris conſultum fuiſſe circa intricatiſſimos caſus fori externi, & quidem nonnunquam poſt jam latam ſententiam in tribunalibus, Vniuerſitatibúſque. 282.

Probatur V. judicio fidelium, qui hactenus non dubitarunt, quin illi etiam Theologi, de quibus memini *n.* 180. fuerint in Synodo Tridentina ſententiam rogati de illis quoque decretis morum, quæ tam multa, varia, grauia illic inſtaurata, recénſque ſancita ſunt. Nec dubitant pij 283.

Orthodoxi, quin ſuam illi mentem ſapienter, ſolidè, atque ad rem, veritatemque appoſitè in conſeſſu ſapientiſſimorum virorum aperuerint; nouimus enim in ejuſmodi Concilijs ſuffragia non numerari, ſed ponderari, neque illic ſolere cœcos conſuli de coloribus.

284. Probatur VI. ratione. Quia eſto, demus, pleraſque materias Iuridicas, eſſe Cimmerijs tenebris ita inuolutas, vt perſpici non queant, niſi ab eo, cui viuus præceptor collyrio quodam oculos illeuerit, attamen jam ſupra dixi, neceſſe non eſſe, vt is præceptor Iuſtinianæus (ſicut ſuos vocari mandat Iuſtinianus *in procem. ff.*) nominetur; ſufficiet Thomiſta, ſufficiet Scotiſta, ſi tradat ea, quæ abhinc annis 60. 80. 100. tradi Magiſtra voce ſolent à Theologiæ Magiſtris.

285. Probatur VII. inductione. In primis enim S. Thomas *in 2. 2.* itemque *in ſupplemento*, & *in 4. ſententiarum* haud paucas materias, quas aduerſarij contendunt, eſſe fori juridici, perquam egregiè explicauit; nec tamen vllo ICto præceptore fuit

286. vſus. Diuus Antoninus tum in Summula, quam vocant *Defecerunt*; tum in ipſa Summa Theologiæ, tam multa & varia, ex ipſis viſceribus juris vtriuſque depromit, atque ediſſerit, ac ſi Bartoli, vel Bal-

di

di Auditor aliquot annis fuiſſet. Et tamen ſe nulli Iuriſperito operam dediſſe teſtatur ipſe *in proœmio ſuæ Summæ*; deque 287.
eo lepidum illud narrat Surius, Lippelous, atque alij, cum annos 15. natus ex Ioanne Dominico, à quo in Ordinem Prædicatorum cooptari flagitabat, intellexiſſet, ſe fore voti tum demum compotem, cum totum Decretum Gratiani, cui voluendo jam aſſueuiſſe puerum inaudierat Ioan. Dominicus, & idcirco cum feſtiuo illo reſponſo eum à ſe dimiſerat, ita excuſſiſſet, vt planè imbibiſſe videretur, tam pertinaci labore in id ſtudium incubuiſſe, vt elapſo ſtatim anno ad Ioan. Dominicum reuerſus promptè, & alacriter ad omnia ſumma facilitate reſponderit.
Silueſtrum Prieratem juris apprimè peri- 288.
tum euaſiſſe teſtatur ejus Summa; frequentaſſe ſcholas Iureconſultorum neſcio, qui teſtetur. De pluribus (non dico omnibus) Summiſtis idipſum jure pronunciauerim.

De Diana, quem toties arguit, increpat D. Manrrique, fateretur puto ipſemet 289.
Manrrique, ſi Decem Dianæ partes euoluiſſet, eſſe ab hoc placidiſſimi ingenij viro plurimas juridicas quæſtiones tam peritè, & ex proprijs Iuris principijs reſolutas, vt ſi ijs in vnum volumen redactis in-

ſcriptum eſſet Manrriqueanum nomen, omnes, qui eas legerent, pronunciaturi eſſent, Doctorem Manrrique in eo volumine tueri egregiè boni IC^{ti} nomen, quod ſibi ſuarum Reſolutarum Vicarialium quæſtionum parte vtraque compararat.

290. Quam enucleatè, perſpicuè, ſolidè, & planè magiſtraliter longè plurimas, longè difficillimas materias legales & Canonicas executi ſint noſtræ Societatis Theologi, Molina, Azor, Sanchez, Leſſius, Rebellius, Palaus, Vaſquez, Suarez, Salas, Cardinalis de Lugo, Dicaſtillo, Filliucius, atque Reginaldus, vt alios plurimos ſilentio prætercam, norunt, quibus
291. liuor mentem læuam non indidit. Scimus tamen ex Patris Alegambe Bibliotheca, atque Ribadeneiræ Catalogo, Palaum, Rebellium, Salas anno ætatis 15. Sanchez 16.; Molinam 17; Vaſquez & Suarez 18; Azor pene puerum in Societatem eſſe adlectos, rudes vtique legum, & Canonum,
292. ſi Suarium excipias; cui tamen ea, quæ id ætatis, & vix mediocri ingenio tunc præditus, ex hiſce didicerat, pleraque omnia, ſi non omnia obliuione deleta fuerunt, priuſquàm ad Theologiam audiendam accederet; elapſis nimirum multis annis, quos Tirocinio Religioſo, Philoſophiæ, atque humanioribus litteris per om-

nes

nes gradus impenderat. Leſſium dediſſe 293.
Iuriſperitis operam non diſſimulaſſet Alegambe, ſi ſciuiſſet, ſciuiſſet autem, ſi verum fuiſſet. Inſignem peritiam Iuris vtriuſque, qua prędiṫus fuit P. Ioan. de Dicaſtillo, teſtãtur tum tomus de juſtitia, tum, qui recentiſſimè in lucem prodijt, tomus de Matrimonio valde eruditus. Didacus Ruiz pene 294.
puer Societatem ingreſſus *excelluit ad miraculum, & opinionem vſque infuſæ ſcientiæ, cognitione doctrinæ Moralis, atque omnium Iurium*, teſte Alegambe in Bibliotheca.

Confirmatur hæc inductio multis alijs 295.
alterius generis. Quis enim Galenum, Bartolum, Maſcardum, Menochium, Bellarminum, Gretſerum, Adamum Contzen, Abulenſem, Liranum, Cornelium à Lapide, ipſum S. Thomam, docuit quintam, decimam, vigeſimam partem eorum, quæ Galenus de Locis, Bartolus in Pandectas, Abbas in Decretales, Maſcardus de tot modis probationum, Menochius de tot præſumptionibus, deque arbitrarijs judicum, atque poſſeſſione ex vniuerſo jure vtroque; Gauantus de Rubricis Miſſalis & Breuiarij; Cochlæus, Bellarminus, & Gretſerus de Fidei controuerſijs, Contzen & Scribanius de politicis, Abulenſis, Liranus, Cornelius in Sacram Scripturam, Angelicus Doctor in totam

Theologiam ſapientiſſime, doctiſſimè commentati ſunt?

296. Cardinalis Bellarminus Scholaſticam Theologiam Louanij interpretatus eſt ſumma cum eruditionis fama, qui tamen non niſi aliquot quæſtiones ex prima, & tertia parte S. Thomæ explicari audiuerat. Habuit ergo ille quidem viuum Ma-
297. giſtrum in vna parte, aut particula eorum, quæ docuit, & ſcripſit, habuêre & illi, quos nominaui; at quomodo, vel vnde ſciuerunt tam multas alias litteras Canonicas, Legales, Theologicas, Medicas, Politicas, quas non didicerunt?

298. Confirmatur eadem inductio, & principalis concluſio authoritate ſacræ Pænitentiariæ, quæ litteras diſpenſationum exequendas committit Confeſſarijs, æquè Theologiæ, ac Canonum Magiſtris; cum tamen illæ litteræ continere ſoleant non vnam, ſed plures difficultates, non niſi ex legum Canonicarum præſcripto decidendas *cap. 1. de conſanguin. & affin. in fine.* Cenſet ergo S. Pænitentiaria etiam à Theologis, qui nullum minerual vlli Iureconſulto debent, poſſe expediri difficultates
299. Canonum. Confirmatur rurſum judicio Concilij Tridentini ac totius Eccleſiæ, quæ Theologiæ Doctores cenſet idoneos ad Epiſcopalem dignitatem, officiumque, vt

vt videbimus *Sect.* 16. Hi ſanè Epiſcopi, & eorum Vicarij, cum quotidie illis occurrant controuerſiæ forenſes, eáſque, vt ſupponit Eccleſia, poſſint communiter definire ex ſacrorum ſtatutorum norma, poterunt etiam de multis illarum doctè, prudentérque diſſerere, aut ſcribere, licet neglexerint lapides diſcipulatus in ſcholis Iuriſtarum.

Hoc tamen fateor lubens, ab ijs Theo- 300.
logis, qui tres, quatuorue annos impenderunt frequentandis priuatis, aut publicis ſcholis ICtorum, longe, (ſi cætera ſint paria) expeditius, ſecurius, certius pertractari quæſtiones juridicas, quam ab alijs; re enim vera viui præceptoris vox magis erudit, quam mortui. Plura in hanc rem *ſect.* 15; ſicuti & hactenus dicta confirmabuntur dicendis *ſect. ſeq. & 16.*

SECTIO XIV.

Proponuntur, ac diſſoluuntur argumenta, quæ contra ſuperiores reſolutiones præſertim ſect. 8. & 13. traditas obijci poſſunt.

INauditum, indefenſumque condem- 301.
nare nefas eſſe patet ex *Act.* 25. *vers.* 16. & ex certa concluſione juris, vt teſtatur Clarus *in pract. crim. q.* 49. *n.* 13; quare au-

diendi ſunt etiam in præſenti cauſa ICti nobis aduerſantes. Qui licet vix ullum pro ſe argumentum adferant, quò tamen clarior euadat veritas dictorum, agam ego ipſorum cauſam, & proferam pro ijs, quæ forte prolaturi eſſent, ſi præſentes forent. Nec timeo, ne cauſæ Theologicæ præuaricator dicar. Potiſſimùm autem petunt ij reſolutiones traditas *in ſect. præced.* *&* 8. Incipiam ab hac.

302. Obijciunt itaque I. illud triuiale: *Tractant fabrilia fabri*; quod ab Horatio *l.* 2. *ep.* 1. expreſſum videntur deſumſiſſe ex prolog. Hieron. *in Pentateuch.* quo indicatur, ea ſola tractanda eſſe à quouis, quæ ejus ſunt profeſſionis. Vtitur hoc telo perfrequenter D. Manrrique, & confirma-
303. ri inde poteſt; tum quia culpa eſt imiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti *l. culpa ff. de reg. iur.*; tum quia nemo debet falcem mittere in meſſem, quæ alteri videtur eſſe
304. commiſſa. text. *cap. ſcriptum* 6. *q.* 3; tum quia non oportet pedem in alieno choro ponere. Plutar. *in lib. de laud. ſuijpſius*; & denique non feruntur in naui, aut militia ij, qui ſe ingerunt in officium alterius.
305. Atqui Canonum, legúmque explicatio pertinet ad profeſſionem Iureconſultorum, non Theologorum. Idque probatur validè; quia prouincia explicandi leges ciui-

ciuiles eſt ab Imperatoribus, & Pontificibus demandata Iureconſultis; nam Iu- 306.
ſtinianus *in procem. Digeſtorum* ſuas Pandectas commendat Anteceſſoribus, id eſt legum Profeſſoribus. Gl. & patet ex textu.
Qua propter Vlpianus *l. 1. ff. de iuſt. & iur.* 307.
ICtos vocat Iuris ſacerdotes. Idem Iuſti- 308.
nianus ſuas Inſtitutiones inſcripſit *ſtudioſæ legum iuuentuti* vt liquet ex præf. Et 309.
Gregorius IX. ac Bonifacius VIII. ille *in procem. Decretal.* hic *in procem. Sexti* commendarunt, miſeruntque Decretales Doctoribus Bononiæ, vtique Iuris, explicandas ab ipſis. Ac denique vſus omnium Vniuerſitatum idipſum confirmat. Ergo Thgi reuera officium alienum occupant, dum leges, & Canones explicant ex profeſſo.

R. I. certum eſſe, hoc argumento nimis 310.
multum probari, ſcil. illas quoque materias, quæ de reb. Fidei decernentes habentur in Cod. & Decretal. debere præteriri à Theologis, cujus tamen contrarium oſtenſum eſt *ſect.* 8.

R. II. eo non probari, nefas eſſe Thgis 311.
tractare extra ſcholas de prædictis materijs; nec enim jus, aut conſuetudo habet, vt ſoli ICti ſcribant de quæſtionibus juridicis. Oſtendatur textus id vetans. Atqui omnia ſunt licita, quæ non ſunt lege

prohibita. Nellus *de teſtibus n.* 1. Seu expreſſe prohibita. Gl. notabilis *in c.* 2. *de traſl. Epiſcop. verb. non inuenitur.*

312. R. III. eo argumento demonſtrari, ICtos habere jus, prædictas materias tum extra, tũ ſingulariter intra ſuas ſcholas ediſſerendi ex profeſſo; cum illa tamen moderatiõe, quam circa res Fidei adhibendam dixi *n.* 128. Vnde fit, vt ſi Theologi in ſuis auditorijs eas explicarent, attrahendo ad ſe, & abſtrahendo à Iureconſultis auditores, merito querelam inſtituere poſſent ICti, ſuo officio bene, vtiliterque fungentes.

313. R. IV. eo argumento directè, & per ſe ſolum probari, eſſe officij ICtorum explicare in ſcholis totum Ius; non autem probatur, eſſe alijs illicitum, quaſdam illius partes etiam in ſcholis explanare, auditoribúſque dictare. Probo I. Quia alioqui claudendæ forent, aut potius eliminandæ ſcholæ Ethicæ; etenim in Ethica ediſſe-
314. runtur plurima contenta Iure ciuili. II. Quia ſimiliter obſerandæ forent ſcholæ Theologiæ Moralis, vt pote in quibus traduntur longe plurima, Corpori vtriuſque Iuris incluſa; has autem ſcholas ap-
315. probat vniuerſus orbis. III. Quia in toto orbe explicatur à Thgis Summa D. Thomæ, in cujus tamen parte ſecunda continetur medulla ipſius Iuris Cæſarei; Iuris vero

vero Pontificij notabilis pars exhibetur tum in eadem ſecunda parte, tum in tertia, & Supplemento. IV. Quia nemo inficiabitur, ea, quæ in alterutro Iure proponuntur ex Fidei principijs, eſſe Theologici fori, potius quam juridici. *Suprà n. 128.* Sicuti & ea, quæ ex jure naturæ manifeſtè profluunt. *Supra n. 132.*

Dices: Quas ergo materias nefas eſt Theologis tractare, intra ſcholæ parietes? 316.

R. Pleraſque illas, quæ proceſſum judicialem diſtinctè, & minutè concernunt; quæ in foro conſcientiæ non obligant; quæ in vſu raro verſantur. Ratio eſt, quia 317.
incumbunt Thgis explicandæ tam multæ aliæ materiæ vſus quotidiani, & conſcientias conſtringentes, vt ſine harum detrimento non poſſint alijs vacare. Dein- 318.
de plerarumque legum, & Canonum ex ſolo Iure humano pendentium, diſtinctam, accuratámque explicationem ita ſibi vendicarunt Iuriſtæ, vt ea abſtinere debeant in ſcholis Theologi, contenti quadam generaliore, aut ſummaria, niſi quatenus aliud circa quaſdam, non tamen vſque adeo multas obtinuit vſus, qui vti in reliquis rebus humanis dijudicandis, ita & in hac plurimum valet; cum etiam hic *conſuetudinis, vſuſque longæui non ſit leuis autoritas.* text. cap. *cum conſuetudinis de conſuet.*

319. Vrgebis: Obiectum Iuriſprudentiæ Ciuilis vniuerſim ſunt leges ciuiles, ſeu Politicæ. Tannerus Theol. *to. 1. q. 4. dub. 5. n.* 6. ſicut Iuriſprudentiæ Canonicæ obiectum adæquatum ſunt Canones Eccleſiaſtici. Idem Tanner. *n. 7.* ergo Theologi inuadunt obiectum Iuriſperitorum, quando ſcripto, vel voce exequuntur leges, vel Canones.

320. R. Non inuadunt, ſed manent in poſſeſſione juris, circa illud ſe occupandi; circa totum quidem expendendo illud ad normam Euangelicam. *Sup. n.* 100. *&* 101. circa partes vero, explanando illarum multas ſecundum dicta *ſect.* 8. ſub alia tamen ratione formali quam Iuriſtæ. *Sup. n.* 90. Nec rarò fit, vt duo habitus habeant idem obiectum materiale. Adde, quod

321. ſicuti frequenter euenit, vt Dominus certa de cauſa perficiat ea, quæ ſunt famuli, & præcingat ſe, miniſtrétque huic. *Luc.* 18. Ita etiam Theologo, cui ancillantur cæteræ ſcientiæ, S. Th. relatus *n.* 118. fas eſt, ex ijs materijs, quas ICti explicare deberent, illas ſibi explicandas deſumere, quas judicat, hic & nunc ediſſeri prudenter, vtilitérque ad ſuum finem, qui eſt procurare ſalutem animarum. *Sup. n.* 174. Manet nihilominus diſcrimen inter Theologiam, & Iurisprudentiam, quale indicatum eſt *ſect.* 6.

Obij-

Obijciunt II. Iureconſulti non tractant materias Theologicas, & ſi tractarent, ferrent perægre Theologi; ergo nec hi ferendi ſunt, quando juridicas explicant. Hoc argumento non ſemel Th̥gos petit Manrrique, & roboratur deciſione leg. 1. *ff. quod quiſque*, & *c. cum omnes de conſtit.* quibus dicitur: *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem vtatur.* 322.

R. I. Etiam ipſi IC̥ti quandoque ſaltant in choro alieno. *Infra n.* 481. II. A diuerſis non valet illatio *l. Papinianus ff. de minor.* eſt autem hic diuerſiſſima ratio; tum quia pro IC̥tis non militant ea motiua, quæ pro Th̥gis; tum quia longè majus periculum grauium, ſaluti que publicæ, & priuatæ pernicioſorum errorum ſubeſt, ſi IC̥ti tractent ſacram Doctrinam, quàm ſi Th̥gi legalem, aut Canonicam. Etenim praua explicatio Fidei articulorum, doctrinarúmque, directè concernentium ipſam conſcientiam, longè magis noxia eſt, quàm inepta, falſaque explicatio quæſtionum, forum externum directè ſpectantium, & variabilium; quippe ſicut *peius eſt errare in via morum, quam in via pedum*, vt ex aliena phraſi loquitur S. Thomas *quodlib.* 1, *a.* 13. ita peius eſt, errare in via fori interni, quam externi, quia toto Cælo errat, qui in illa errat, vt magis declarabo infrà *n.* 513. Adde

(margin: 323. 324. 325.)

326. Adde quod bono Theologo ſit, cæteris paribus, longe facilius euadere in præſtantem Iureconſultum, quam huic in præſtantem Theologum; nam ne mediocris quidem Theologus euadet, niſi qui Philoſophicis diſciplinis probe excultus, judicio, ingenio, memoria ſaltem mediocrib. inſtructus contemplationi multum
327. temporis tribuat. At quotuſquiſque ICtus Theologos æquat Philoſophicarum rerum ſcientia? quotuſquiſque labore ſpeculandi? De ingenij maturitate, memoriæ facilitate nil aſſero, nil inficior, cum non habeam, cur illos his, hos illis
328. in hoc genere præferam. Tametſi fateor, à ICtis plura, quam à Thgis dari ſpecimina memoriæ tenacis, promptæque; idque neceſſarium eſſe, tum quia eis erubeſcendum eſt ſine lege loqui. authent. *de trien. & ſem. §. conſideremus coll.* 3. tum quia Petrus Aureolus *in* 1. *Sentent. q.* 1. *prol. a.* 3. ſcripſit, ſcientiam legalem, aut Canonicam, non eſſe in poſitiuis ſcientiam, ſed memoratiuam retentionem legum. Quanquam Ponzinibus *in tract. de lamijs* operoſè, doctèque contendit, eſſe ſcientiam. Certè Iureconſultos in cauſarum indagatione longè ſuperant Theologi, vt ex Molina referam, *n.* 393.

329. Objiciunt III. Theologos ſæpe errare

in

in expoſitione legum, ergo debere his explicandis ſuperſedere.

R. Sicut non diffiteor, Theologos quandoque hallucinari in interpretatione quarundam legum, quandoquidem ipſimet ICti non rarò in earund. explicatione falluntur; ita aio, à permultis Theologis plurimas illarum æquè bene ediſſeri, quam à Iuriſtis. Credunt hoc, imo ſciunt litterati; credent hujus rei imperiti tum ex dictis *ſect. præced.* tum ex dicendis *ſect. ſeq.*

Obijci poteſt IV. ex S. Th. quod *quodlib.* 9. *q.* 7. *a.* 14. expreſſe dicat, illam quæſtionem, an mortaliter peccet, qui abſque diſpenſatione duas præbendas ſine cura animarum habet, pertinere ad Iuriſtas, in quantum ea pendet ex jure poſitiuo; ergo etiam omnes aliæ quæſtiones Iuridicæ pendentes ex mero jure humano pertinent ad Iuriſtas. 330.

R. Concedo totum. *Inſtabis*: Ergo non ad Thgos, ergo Theologi officium alienum inuadunt, dum eas explicant. Diſtinguo primum conſequens: non pertinent ad Thgos primario, Conc. ſecundario, Nego; pertinent enim talia ad Iuriſtas primario, & ita quidem vt explicandi non modo jus, ſed mandatum habeant; Theologi jus habeant ſine mandato; niſi 331. 332.

in

in quantum & deficiunt Iuriſtæ, & exigit ſalus animarum, ideo hoc ſenſu poteſt dici, tales materias pertinere ad Thgos tantum ſecundario; quamuis alio etiam ſenſu dicitur, tantū ſecundario ad eos pertinere, quia ſcil. Theologi primariò, & per ſe agunt tantum de ijs, quæ ſubſunt rationi formali Theologiæ, ſcilicet reuelationi; de alijs ſolum ſecundariò, & quaſi per accidens; ſicuti Phyſica habet alia obiecta primaria, alia ſecundaria.

333. Atque hæ ſunt præcipuæ rationes, quibus impugnari poteſt noſtra Sectio octaua, in qua docuimus, fas eſſe Thgis, verbo & ſcripto reſoluere quæſtiones, controuerſiáſque juridicas. Iam videndum eſt, quid objiciant aduerſarij contra doctrinam Sectionis præcedentis, qua diximus, ad prædictas quæſtiones reſoluendas opus non eſſe, ſcholas Iuriſtarum frequentaſſe.

334. Objiciunt itaque ICti contra Theologos id factitantes, dicuntque, vt vidimus *n.* 39. intra ſe: *Vnde iſti litteras Canonicas, & legales ſciunt, cum non didicerint?* Alludunt videl. ICti ad illud impiorum Iudæorum: *Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Ioan. 7. Quod dictum Iudæorum videtur eſſe conforme communi judicio hominum, cenſentium, neminem ſcire

re litteras, qui non didicerit ab aliquo viuo præceptore.

Confirmari id poteſt authoritate S. Hieronymi, qui *in epiſt. ad Paulinum* præfixa ſacris Biblijs ſic diſſerit: *Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philoſophis, Geometris, Aſtronomis &c. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu adminiſtrantum: Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorúmque cæſores, lanarij quoque, & fullones & cæteri, qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt, quod cupiunt: quod Medicorum eſt, promittunt Medici; tractant fabrilia fabri; Sola Scripturæ* (ſola Iuriſprudentiæ) *ars eſt, quam ſibi paſſim omnes* (Theologi) *vendicant.* 335. 336.

Et nonne videmus in vrbibus, in quib. Politia viget, non permitti, vt quiſquam exerceat opificium, quod ipſe non didicerit à Magiſtro? Nonne antiquo prouerbio fertur, remigem prius eſſe oportere, quàm clauum tenere? 337.

Rurſum confirmatur opinio aduerſariorum authoritate M. Tullij, qui de ipſa Iuriſprudentia ſcribens ad Trebatium diſertè ait, jus ciuile ex libris quaſi αὐτοδίδακτον (quanquam plurimi ſint) cognoſci haud poſſe, ſed doctorem, aut interpretem, ceu lumen requirere. 338.

339. Ad hoc ab aduerſarijs propoſitum, à nobis ita confirmatum argumentum non eſt ita difficile reſpondere; quando enim quærunt aduerſarij, vnde Theologi litteras legales, & Canonicas ſciant, cum non didicerint

R. I. Nullo modo neceſſe eſt, vt illas ipſas quæſtiones, quas Theol. IC. Medicus, Philoſophus, Mathematicus reſoluit, earumue immediata, propria, ſpecialia principia audierit aliquando ex ore cujuſquam hominis, nedum earum facultatum
340. Profeſſoris. Probat id vſus quotidianus, adſtipulatur ratio; etenim concluſiones particulares latent in principijs generalibus, nam *in toto partem non eſt dubium contineri. reg. 60. in 6.* Et quidem non in ſolis proximis & immediatis, ſed etiam in remotis, mediatis, & valde vniuerſalibus; è quibus, quia illas deduxerunt noſtri majores ſine præceptore, alioqui dabitur proceſſus in infinitum, fit, vt & nos etiam
341. poſſimus abſque Magiſtro deducere. Nec enim natura ſe nouercam adéo parcam oſtendit erga hujus ætatis Theologos, Iureconſultos, Medicos. &c. vt neget eis vim penetrandi per ſe ea, quæ priſci penetrauerunt ſolo ductu rationis, directæ generalibus principijs. Ergo potuit Diana, potuêre alij innumeri ex ſola definitione

vſuræ

vſuræ (ad quam probè intelligendam, neceſſe non eſt, Vlpiano Hecatombe litare) probabiliter pronunciare de illis duabus quæſtionib. vſurarijs, quas à Theologis non vult tangi Manrrique, & quas indicaui *n.* 49. *&* 51.

R. II. Didicerunt magnam partem à 342. ſuis in Theologia profeſſis Doctoribus, vt cum Caſſiodoro loquar. Poſſem ego exprimere aliquot cẽturias reſolutionum, ex vtroque Iure deſumptarum, & deductarum, quas à meis præceptoribus accepi. Hinc

R. III. Didicerunt, & didicimus à Iuris 343. peritis viuis, inque eorum ſcholis; ſicut enim *non verbis, ſed ipſis rebus leges imponimus* text. *l.* 2. *Cod. Communia de legat*; ita etiam illos rectè Iuris peritos nũcupamus, non qui inanes titulos I. V. Doctorum 344. pretio, vel prece emptos oſtentant, ſed etiam qui veram peritiam Iuris habẽt, habẽt autem etiam Thgiæ profeſſores; eſt enim 345. Iuriſprudentia aliud nihil teſte Vlpiano *l.* 1. *ff. de iuſt. & iur.* quam *rerum diuinarum, humanarumque notitia, iuſti & iniuſti ſcientia*; hac autem præditi ſunt Theologiæ permulti profeſſores, æque atque plerique recèns creati Doctores I. V. quos tamen Iuriſperitos nemo non vocat. Quare ſi pro- 346. priè, & non vulgari, communique modo

loquendum ſit, fuere S. Thomas, Sotus, Silueſter, Molina, Leſſius, Malderus, Diana: *& vocabulo, & merito. cap. fin. diſt. 36.* Iuriſperiti, & qui eis operam dederunt in Athenæis Theologicis, propriè dicendi ſunt, operam dediſſe Iuriſperitis, in Iuriſperitorum ſcholis; licet ea locutio à communi modo loquendi abhorreat, qui Iuriſperitum non adjectiue, ſed ſubſtantiue ſolet accipere. Verum de verbis contendendum non eſt, quando res habetur, quia *non ſermoni res, ſed rei ſermo eſt ſubiectus.* cap. intelligentia *de verb. ſignif.*

347. Nec obeſt, quod multi Thgiæ Profeſſores lõge plurima, aut etiam pleraque ignorent in Iure; ignorãt enim etiam recens creati Doctores Iuris plurima, & idquod ſcimus nõ eſſe cẽteſimam partem eorum quę ignoramus, conſtat ex Platone. Atque hinc tantum ſequitur, Theologos communiter non eſſe perfectos Iureconſultos.

348. R. IV. Didicerunt à Theologis mortuis, à ICtis mortuis. Etenim longe plurimæ difficultates legales, & Canonicæ ſunt à Theologis, & Iureconſultis tam perſpicuè, editis libris, diſſolutæ, vt talpam, non Theologum merito dixeris, qui illarum veritatem in eorum monumentis non

349. perſpexerit. Si aduerſarij perpendiſſent, quam exercitato, multarumque diſciplinarum capaci ingenio, quámque ſano judicio

dicio oporteat eſſe eum, qui omnium ſcientiarum principem in publicis Lyceis, ad formandos peritos adminiſtratores Sacramentorum, cum ſatisfactione atque laude explicat, ſanè aduertiſſent, à ſe de Thgis nimis abjectè ſentiri, dum toties inſinuant, non poſſe ab ijs rectè pronunciari de materijs juridicis, etiam poſtquam copioſiſſimi Couarruuiæ, ſole clarioris Menochij, Nauarri, Iulij Clari, Andreæ Gaill, atque aliorum ejuſmodi Practicas reſolutiones, Concilia, Caſus, Obſeruationes &c. ſuper ijs diligenter, meditateque conſuluerunt.

R. V. Diſcunt, & hauriunt ex ipſis fon- 350.
tibus; Decretalibus, inquam, Digeſtis &c. Didicerunt quippe Theologi verba latina tum inflectere, tum etiam intelligere; & ea quoque, quibus Ius conditum eſt. Quæ vt intelligant non ſolum ſenſu Grammatico, ſed legali, juxta leg. *nominis 6. §. verbum ff. de verb. ſignif.* lumen petunt ab Inſtitutionum, Gloſſarúmque lectione; ab antecedentibus, & conſequentibus, juxta doctrinam S. Auguſt. *l. 3. de doctr. Chriſtian. c. 2.* & ab ipſo ſuo ingenio tam multis alijs diſciplinis exercitato.
Non omnes leges, aut Canones ſunt ejuſ- 351.
modi nodi Gordij, vt non niſi Bartoli, Ioannis Andreæ, Felini, & aliorum colle-

garum gladijs diſſolui poſſint. Tentarunt id, & quidem feliciſſimo euentu quamplurimi Theologi, & eodem ſucceſſu perficient alij, præſertim ſi ſuos gladios acuerint cote optimorum Iureconſultorum, quos Religioſorum quoque bibliothecæ ſuppeditant. Certè Couarruuiam, & Nauarrum, vix eſt accuratus Theologiæ Moralis Profeſſor, qui non perpetuò ad manum, creberrimè in oculis habeat.

352. R. VI. Didicerunt denique à ſeipſis, adeóque nobiliſſimo modo. Etenim obſeruat ex Ariſtotele 1. *eth. c.4.* S. Th. 3. *p.q.9. a.* 4. duplicem eſſe modum acquirendi ſcientiam; ſcilicet inueniendo, & addiſcendo à præceptore; priorem modum, qui eſt per inuentionem, eſſe præcipuum; at qui eſt per diſciplinam, eſſe ſolùm ſecundarium.

353. Hinc Ariſtoteles *loc. cit.* refert ex Heſiodo hoſce verſus:

Optimus eſt, ſeſe qui nouit cuncta magiſtro.
Ille etiam bonus eſt, alium qui recta monentem
Audit, & inuentis ponit veſtigia lætus.

Scimus, facile eſſe inuentis addere. Quidni igitur poſſint Theologi principijs, quæ à Iureconſultis tam præclarè explicata ſunt, addere ſuopte Marte concluſiones in nul-

354. lo autore lectas? Nonne *miſerrimi ingenij eſt, nolle, aut non poſſe niſi inuentis vti?* Boetius de *diſcipl. ſcholaſt.*

Nec

Nec obſunt huic reſponſioni ea, quæ 355.
tum ex communi judicio hominum, tum
ex S. Hieronymi enumeratione protuli *n.*
335. Etenim in primis non eſt commune
hominum judicium, quod planè nemo litteras ſciat, id eſt intelligat, qui non didicerit ab alio; nam, vt cæteros taceam,
S. Auguſtinus Categorias Ariſtotelis ſine præceptore intellexit, vt teſtatur ipſe
in lib. Confeſſ. Deinde S. Antoninus *in* 356.
proœmio ſuæ Summæ teſtis locuples eſt, ſe in nulla facultate præceptorem vllum habuiſſe, præterquam in Grammatica, &
parte Dialecticæ. P. Leonardus Leſſius 357.
Græcas Litteras nullo doctore addidicit teſte P. Alegambe *in bibliotheca Societatis*; ſed ſolum hoc eſt commune judicium, neminem facilè, qui abſque doctore multum litteratus euadat, neminem abſolutè, qui abſque doctore legere ſciat, reperiri.
Dicitur verò is litteras neſcire, qui nec le- 358.
gere, nec ſcribere nouit. *l. athletæ. §. fin. ff. de excus. tutor.*

Nec mirabantur tantoperè Iudæi, 359.
quod Chriſtus Dñus vtcunque aptè diſſereret de diuinis oraculis, pro quibus diſcendis nec ad Gamalielis, nec ad alterius Scribæ, aut Phariſæi pedes ſederat, ſed id mirabantur, quod S. Auguſtinus *tr. 29. in Ioannem* expreſſit hiſce verbis: *Cum doce-*

ret, mirabantur Iudæi; ſed vnde admiratio? Quia multi nouerant, vbi natus, quemadmodum fuerit educatus. Nunquam eum viderant litteras diſcentem: audiebant autem de lege (ſubtiliſſimè) *diſputantem, legis teſtimonia proferentem, quæ nemo poſſet proferre, niſi legiſſet; nemo legeret, niſi litteras* (id eſt alphabetum) *didiciſſet.*

360. Deinde verum eſt, neminem forte excellere in ijs liberalibus, & mechanicis artibus, quas exprimit S. Hieronymus, qui nunquam vllum in ijs magiſtrum habuerit; at non pauci in ijs excellunt, qui non niſi paucas præceptiones, pauca elementa acceperunt à Magiſtris. Et quia fateor, neminem Theologum euadere in præſtantem ICtum, ſi nulli planè Iuriſperito Iuſtinianeo, Thomiſtico, aut Scotiſtico. &c. operam vllam dedit, idcirco nil momenti contra me habet authoritas S. Hieronymi.

361. Adde quod, qui legerit ea, quæ de rerum inuentoribus ſcribunt Polydorus Virgilius, Majolus, atque alij, dicturus ſit, S. Hieronymi ſententiam eſſe cum auxeſi, aut hyperbole prolatam. Tulit ſanè noſtra ætas homines, qui abſque Magiſtro didicêre Muſicas cantiones componere, imagines æri incidere, vel coloribus exprimere, perſpicilia conficere, ædes ſa-

cras

cras & profanas ſtruere &c. idque affabre, & ex arte ſine præceptis artis.

Ad Tullij authoritatem reſpondeo, jus 362.
ciuile totum haud poſſe à quoquam, qui diuino ingenio præditus non ſit, intelligi abſque omni Magiſtro, atque interprete; poſſe autem magna ex parte. Et, amabo, quis primo interpreti legum ſingularum fuit interpres?

Ex hactenus diſputatis inferes, lau- 363.
dandos quidem Theologos & Confeſſarios, qui pro occurrentibus dubijs circa materias juridicas, conſulunt viuos Iureconſultos, quoad commode poſſunt; attamen raro id neceſſarium eſſe; quandoquidem ſuppetunt tot mortui ICti, tot viui
Theologi. Et verò non facilè ſuaſerim, 364.
vt quis in dubio concernente ſacros Canones à ſtrepitu forenſi liberos, adeat Iureconſultum conſilij cauſa, niſi hic profeſſor juris ſit; pauci enim è ceteris Doctoribus, aut Licentiatis juris ejusmodi Canones callent; nam & pauci in ſcholis Canonicis tantum profecerunt, quantum in Iuſtinianeis; & plerique in lites profanas excitandas, dirimendas intenti ſunt. Queſtus fuit olim Tullius *in 3. de Oratore, neminem diſcere Pontificium ius*; meritò querimur, à paucis etiam Iureconſultis illud diſci, vt par eſt.

SECTIO XV.

De authoritate Theologorum in materijs juridicis.

365. QVæritur hic I. *Vtrum ſequi tutò quis valeat* Theologorum *opiniones de materijs* Iuris *diſſerentium.*

Negat apertè ſatis Garcia, & Manrrique, vt oſtendi *n.* 76. Videtur & negare Aluarus Pelagius *de planctu.* Eccleſ. *l.* 2. *c.* 20. *vers.* Triceſimum dicens: *recurrat igitur quilibet pro caſibus ad* Iuriſperitos, *non ad* Religioſos, *quia tractant fabrilia fabri.*

366. Confirmari poteſt hæc negatiua pars inde, quod in obſcuris inſpiciamus, & ſequamur id, quod plerumque fieri ſolet. *c. inſpicimus in 6. & l. in obſcuris. ff. de reg. iur.* Cum ergo plerumque fieri, opinione horum Doctorum, ſoleat, vt Thgi labantur in materijs Iuris, debemus, quoties aliunde nobis de contrario non conſtat, meritò habere Theologos ſuſpectos de errore, & lapſu circa illas materias, & proinde illos non ſequi, præſertim cum ſoleant ſine fundamento loqui, & omnes prudentes nôrint, in ſequendis tutò opinionibus non eſſe numeranda ſuffragia, ſed ponderanda.

Reſpondendum tamen eſt, falli haud dubiè aduerſarios.

I. Quia

I. Quia repugnant judicio ipſorummet. 367.
ICtorum Scholaſticorum, ſeu Claſſicorum. Etenim Nauarrus, Couarruuias, Zerola, Graffijs, Vgolinus ſuas ſententias Canonicas firmant autoritate S. Thomæ, Caietani, Sylueſtri, Armillæ, Emanuel Rodriquez, Gutierez, Bonacina, Laymannus, Barboſa, Moronus ſuas itidem à jure Canonico pendentes opiniones calculis plurimorum Theologorum aſſiduè roborant, ſicuti & perpetuo in materia de irregularitate Riccius; id minimè facturi, ſi cum Manrrique, & Garcia putarent, Theologos in materia juris ſolerè ſine fundamento loqui. Sed & videmus ſcholas Theologorum à Iuris ciuilis ſtudioſis magno numero frequentari tunc, cum ab ijs materia de iuſtitia explicatur. Et nonne eruditiſſimi ICti Ingolſtadienſes, atque (vt ſtylo Iuſtinianeo ſe inſcripſit ejuſdem Academiæ præclarum ſidus Nicol. Euerhardus) Anteceſſores D. Ferdin. VVaizenegger, D. Arn. Rath, D. Caſp. Manzius in ſuis ſanè quam elaboratis libris, tractatibus, diſputationibus, & diſſertationibus, ſuarum opinionum ſeu anteſignanos, ſeu aſſeclas crebrò laudant Molinam Theologum, Leſſium Theologum? Alios?

II. Quia repugnant judicio Iuriſtarum 368.
forenſium, & practicorum, Audi, quid de

de Ludouico Molina noſtro, quem Manrique non præfert cuiquam Legulæo primum heri nato, teſtetur Silueſter Maurolycus *lib. 1. Oceani Relig. Ipſe vero Molina,* inquit, *in Theologia Morali tantæ eſt autoritatis, tantæque æſtimationis in tribunalibus, & apud Iuriſtas, vt ſine vllo adminiculo, aut copia aliorum autorum adferat lumen veritati, deciſionem cauſæ, terminum litigijs.* Ita Maurolycus. Et certe ſi quis conſideret, quam erudite, ac ſapienter doctrinas juridicas ad ſua principia reducat Molina, quam exactas definitiones poſſeſſionis, aliarumque rerum tradat, explicet, defendat, fateri cogetur eſſe ab ipſo magnopere illuſtratam Iuriſprudentiam.

369. Leſſium quoque permagni fieri à Iureconſultis ipſis perſpicuum eſt ex ſingularibus elogijs, quibus omnia ejus opera condecorant tres celeberrimi ICti, Iuſtus Lipſius in peculiari Epigraphe, Andreas Valerius Deſſelius in ſua Bibliotheca Belgica, & Nicolaus Vernuleus in ſua Academia, vbi inter reliqua de Leſſio hæc leges: *Quidquid publici iuris ſcribendo fecit, omnium Applauſum tulit; quidquid è Cathedra dictauit, ab omnibus quæritur, deſcribitur, aſſeruatur. Ita dignum prælo iudicatur, quidquid ab eius ore, vel calamo prodit.* Quis jam dicat Leſſium, & ei ſimiles Thgos *ſolere ſine fun-*

fundamento loqui, ſcribereque de Iuſtitia & jure, de contractibus, de beneficijs Eccleſiaſticis &c.

Adde quòd ipſemet Leſſius *in præfat. ſui operis de iuſtit.* teſtetur, antequam illud imprimeretur, fuiſſe magno labore, vel ſumptu à plurimis deſcriptum. Et audiui ego abhinc annos 32. quendam Syndicum referentem, ſe in pleriſque dubijs, quæ ratione officij coram Capitulo Cathedrali N. cui ſeruiebat ipſe, reſoluenda erant, confugere ad Leſſium, ab eo ita juuari, atque doceri, vt non ſine commendatione doctrinæ, & prudentiæ audiretur. 370.

Quin locuples teſtis eſt Riccius *in praxi irregularitatis deciſ.* 424. fuiſſe ob autoritatem Suarij, Emanuelis Sa, & Henriquez Theologorum in curia Neapolitana contra Nauarrum, alióſque Iuriſtas reſolutum, homicidam eſſe, & fuiſſe capacem penſionis Eccleſiaſticæ. 371.

Caroli Scribanij judicium, & ſententiam fuiſſe omnibus mercatoribus Antuerpienſibus, in difficultatibus mercatorijs pro norma irrefragabili affirmat Alegambe in Bibliotheca. 372.

Non ignoro, eſſe, fuiſſéque complures Profeſſores, Doctoreſque juris, qui ne quidem nictante oculo inſpiciant, aut inſpexerint Sotum de Iure & juſtitia, Suarium 373.

rium de cenſuris, & legibus, Molinam de contractibus, alios Theologos de alijs argumentis juris, quaſi vel puderet eos, à Theologis quidpiam diſcere, aut deſperarent, poſſe ſe quidquam ab ijs doceri. Verum hos erroris damnant periti rerum, illos rideret Veſpaſianus, ſi viueret, cujus illa gnome : Ex *quouis lucro bonus odor.*

374. III. Quia repugnant judicio omnium Theol. hujus atque ſuperioris ſæculi; illi enim omnes, dum ſuas opiniones, & judicia de quæſtionibus juridicis proponunt, aliorum quoque Theologorum ar-
375. bitrijs eas firmant. Neque idcirco Theologos alios in ſuum patrocinium aduocant, & laudant, quod ea ratione laudari & ipſi, citarique cupiant, ſicuti de ſuæ ætatis Iureconſultis ſentit Ferrarius *in pract. Crim. in form. product. teſt. ad æternam rei memor. verb. vſque ad Calendas n.* 8. facta enim *quæ dubium eſt* (multo magis quando dubium non eſt de bono.) *quo animo fiant, in meliorem partem interpretari debemus.* reg. 2. de reg. jur. in 5.

376. IV. Quia repugnant judicio ipſorummet Summorum Pontificum, adeoque apertæ deciſioni Clement. *etſi principalis de reſcriptis*, vbi ſtatuitur, & in hodiernum vſque diem obſeruatur, vt Superiores Religioſorum, Priores Conuentuales, Guardiani,

diani, Rectores aſſumantur in judices cauſarum Apoſtolicarum; ſciunt autem Pontifices, pleroſque ex his Superiorib. eſſe Theologos, non autem ICtos.

V. Quia repugnant judicio totius Europæ Vniuerſitatum, ſapientiſſimorum Religioſorum, Principum, Epiſcoporum, ſacræ Pœnitentiariæ, totius Eccleſiæ, vt deduces ex dictis, probatiſque *Sect.* 12. 13. 14. 377.

VI. Quia repugnant rationi: ſiquidem ex parte illorum, qui ſententiæ cuipiam probabilitatem ſua autoritate conciliare debent, ſufficiunt tres conditiones, vt ſcil. ſint pij, prudentes, & docti in ea materia, in qua conciliare debent probabilitatem. Dd. *in materia de opinione probabili* cum Sanchez *lib.* 1. *mor. c.* 9. Atqui aduerſarij non negabunt vtique Theologis eam pietatem, & prudentiam veram, quam nos vltro fatemur præſumi debere de quouis IC. de quo nil conſtet in contrarium. De doctrina, quam haud dubie inficiabuntur aduerſarij, probo, tum judicio omnium, quos paulo ante nominaui, tum rationibus hactenus factis, tum quia licet argumentum à potentia ad actum communiter non valeat, vt norunt etiam rudes, valet hic tamen, & valide ſtringit; eámque ob rem ſic argumentor: Theologi, 380.
qui

qui ſuum judicium proferunt de materijs Canonicis, & Ciuilibus poſſunt, ſi velint, illas materias bene intelligere, & de ijs prudenter judicare, ergo reipſa illas ſaltem à toto genere intelligunt, & prudenter de ijs communiter, & à toto genere judicant, quando de ijs ſuam ſententiam, præſertim ſcripto promunt.

381. Antecedentis veritas patet ex hactenus dictis. Conſequentia probatur, quia alioqui non leuiter DEVM offenderent, ſi ferrent publicum teſtimonium atque judicium de rebus, quas non intelligunt; non enim ignorant illam regulam juris *Imperitia culpæ annumeratur. l.* imperitia *ff. de reg. iur.* ſicut nec illam: *Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet. reg. 19. in* 6. qui, inquam, ſuſcipit tractandum negotium deſtitutus ſcientia debita, ſicuti exemplo Iudicis, de quo *l. ſi iudex ff. de var. cogn.* Medici, de quo *l. illicitas §. ſicuti. ff. de offic. præſid.* Artificis, de quo *l. ſi quis fundum. ff. de locat.* Aſſeſſoris, de quo *l. 11. ff. quod quiſque iur.*; declarant Dynus *in cit. reg. 19.* & Ferrarius *in l. culpa eſt ff.*

382. *de reg. iur.* Non neſciunt illud S. Hieronymi: *Puerile eſt, docere quod ignores.* Sæpè expẽderunt illud Oſeæ. 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti.* &c. Sed & ſciunt, longè plurimos viros bonos, ac prudentes ſen-

tire,

tire, atque loqui de ſe melius, quam ſcribant Garcia, & Manrrique, ac proinde eſſe plurimos, qui acquieſcant in praxi deciſionibus juridicis Theologorum, quique ſint conſequenter in pernicioſum errorem inducendi, ſi Theologi ſcribant, quæ non intelligunt. Atqui, ſicuti de 383.
nullo alio facilè debemus præſumere delictum, *l. merito. ff. pro ſocio*, ſed quemque reputare bonum, donec probetur eſſe malus, *l. omnimodo. ff. de inoff. teſtam. & l. cum, quidam. ff. de legat.* 2. Dynus, & Caniſius *in c. ſemel malus. de reg. iur. in 6.* ita etiam de Theologis non eſt præſumendum, quod negligant intelligentiam legum, & Canonum, quam tenentur habere, dum de illis ferunt judicium, argum. c. *in noſtra de procurat.*

Non obeſt, quod Thgi quandoque ad- 384.
modum ineptè, & ridiculè, improbabiliterque nonnullas leges intelligant, atque explicent. Non enim hinc ſequitur, eorum autoritatem eſſe communiter nihili, aut parui faciendam. Tum quia ipſimet 385.
conditores legum quandoque turpiter in ijs condendis errarunt, vt dum approbant concubinatum, vſuras, repudium, præſcriptionem cum mala fide, deſtitutionem liberorum ex inceſto concubitu natorum, atque alia, quæ Henricus Caniſius IC. *in*

præfat. ſuarum inſtit. edit. 2. Io. Azor Theologus *part.* 1. *inſtit. moral. l.* 5. *c.* 20. congerunt; Tum quia & ipſi ICti, intérque
386. eos Gratianus ipſe, quandoque cum bono Homero dormitant, ac proinde ab alijs excitantur conuitio; & ferè ſinguli Sanctorum Patrum nonnulla improbabilia docuêre; nec tamen inde ſequitur, horum, aut illorum autoritatem eſſe vilipendendam.

387. Nego autem id, quod cum ſuo Nicolao Garcia toties ingerit Manrrique, ſcil. Theologos *ſolere ſine fundamento loqui*. Niſi fortè eo ſenſu hoc de ijs pronunciet, quo
388. Gelaſius Papa relatus *c. fin.* 25. *q.* 2. pronunciauit, duorum Epiſcoporum cædem à proprijs ſubditis patratam, eſſe vſum, & conſuetudinem mactandi, ſcil. pro-
389. prios Epiſcopos. Bis, ter, decies, quin & vicies erraſſe Theologos in interpretatione Canonum, & legum facilè do; at nihilominus ſexcenties rem acu tetigiſſe contendo, indeque infero, eorum reſponſa eſſe pro ſanis, jurique conformibus habenda, quoties non conſtat, eſſe difformia. juxta *l. ſemper in ſtipulationibus ff. de reg. iur. l. in obſcuris. eod. c. inſpicimus eod. in* 6.

Patebunt hæc omnia magis ex reſponſis ad quæſtionem ſequentem.

Quæ-

Quæritur enim II. *ſitne Theologorum iudicium de materijs alterutro iure comprehenſis, præferendum, poſtponendum, æquiparandum iudicio ICtorum.* 390.

Silueſter *verb. opinio. quæſ.2.* Nauarrus *in manuali c. 27. n. 287.* Paſqualigus *in decis. moral. decis.* 366. Baldellus *in Theolog. Moral. lib. 4. diſp. 11. n. 16.* alijque plures, abſolutè dicunt, Canoniſtas in materia Canonica, legiſtas in legali præferendos eſſe Thgis. Emanuel Rodr. *tom. 1. qq. regul. q. 11. a.* 4. Hieron. Rodr. *reſol. 90. n.* 47. Azor. *part. 1. l. 2. c. 17. quæſt.* 3. Henriq. *l. 7. c. 29. n.* 3. *litt.* T. dicunt, Theologos anteponendos in caſibus conſcientiam concernentibus; at in dubijs inſurgentibus circa Canonum, & iurium declarationem, ſi Theologus non eſt ſufficienter in hac Iuriſperitia inſtructus, videtur, quod ſit præferendus Canoniſta, inquit, vterque Rodriq. *loc. cit.* Quo ſenſu videtur etiam locutus Azor, cùm *l. c.* ſcripſit, in re iuris Canonici, quales ſunt cenſuræ, & pœnæ Eccleſiaſticæ, *aliquando* iuris Pontificij interpretum opinionem præponi Theologorum ſententiæ. Ego vero

391. Dico I. In quæſtionibus fidem Catholicam concernentibus audiendi ſunt Theologi præ Canoniſtis, eſto illæ quæſtiones fortè contineantur in iure Canonico. Ita

Canus *lib.* 8. *loc.* *Theol.* *c.* 7. *concl.* 1. nec diſſentinnt citati. Ratio eſt, quia principia, è quibus illæ quæſtiones reſoluendæ ſunt, proprio jure ſpectant ad Theologos. *Supr.* *n.* 127. & longè penſiculatius examinantur ab his, quam à ICtis, vt demonſtrant eorum libri; adferuntque plus facultatis ad peruestigandam veritatem illorum, quam ICti; ergo Theologis eſt multo major fides habenda circa hæc, quàm Canoniſtis.

392. Dico II. Circa debitum, tolerabilem, ſeu vitio carẽtem ſenſum legum, & Canonum pendentium è lumine naturæ, præferenda quoque eſt opinio, & expoſitio Theologorum, opinioni & interpretationi Iuriſperitorum. Ita in reipſa ſentit Canus *l. c.* *concl.* 2. itemque Rodriq. Azor, Henriquez, Paſqualigus ſuprà relati, poſt S. Tho-

393. mam citatum *n.* 130. Ratio eſt, quia manifeſta experientia docet, verum eſſe, quod Ludou. Molina *tract.* 1. *ante diſp. primam* ſcripſit his verbis: *Theologi via, & ratione, ex ſuiſque prrncipijs res* (ad leges, juſtitiamque ſpectantes) *intelligunt, atque in hoc lon-*

394. *go interuallo Iuriſperitos ſuperant.* Quo etiam ſenſu locutus eſt grauiſſimus Præſul Ioan. Malderus *in proœm. tractat.* 1. *de iuſtit.* cum dixit: De iuſtitia (addo ego de voto, to, juramento, vi, metus ve cauſa factis,

ſacri-

ſacrilegio, matrimonio &c.) multa quæ apud ICtos intacta, vel minus explicata erant, ad normam diuinæ doctrinæ, ea methodo ex fundamentis, & principijs proprijs tradiderunt Thgi, vt vel hoc ipſorum exemplo commodius, breuius, abſolutius, perſpicacius, quantum praxi Theologicæ ſufficiat, iſtud ſubſidij conſcientiarum directores petere jam poſſe ex Theologica inſtitutione ſatis jam compertum ſit. Ita Malderus. Non tamen nego, 395.
quin Ponzinibus *tract. de Lamijs*, rectè oſtendat, ipſos etiam ICtos non rarò argumenta ducere à veris cauſis. Quia tamen Thgi magis penetrant fundamenta legum, ex jure naturæ clarè, vel probabiliter deductarum, ſicuti oſtendit vſus; quia inſuper ipſi illas proprio jure explicant. *Suprà n.* 129. fit, vt earumdem honeſtatem ac turpitudinem, ſi qua inſit, certius deprehendant; ergo maiorem fidem merentur.

396. Dixi autem: *circa debitum, tolerabilémque ſenſum &c.* quod eſt perinde, ac ſi dixiſſem, quando quæritur quomodo interpretandæ ſint leges, vt peccatum non contineant, ſtandum eſſe judicio Theologorum; re enim vera ipſorum propriè, præcipuéque eſt definire, vtrum hoc, aut illud ſit peccatum, nec ne; totáq; Eccleſia in ſurgeret

in Iureconſultos, ſi ſibi arrogarent jus ejuſmodi definitionis. Si verò ſolùm quæratur, quomodo eæ ſint interpretandæ litteraliter, & præciſè ex mente legislatoris, abſtrahendo, vtrùm inde ſequatur quidpiam, legi naturali, aut diuinæ repugnans, necne, tum per ſe loquendo amplectenda eſt interpretatio Iureconſultorum.

397. Probatur exemplo deſumpto e materia ſequentis concluſionis, declaraturo vtramque. E. G. quæritur vtrum leges 20. 22. 23. *ff. de adult.* diſponentes de patre, deprehendente filiam in flagranti adulterio, intelligendæ ſint eo ſenſu, vt per eas fiat poteſtas patri necandi adulterum, & adulteram, an vero, ita vt præciſè indicetur, ei non poſſe actionem vllam intentari, etſi vtrumque perimat. In hoc caſu ſi dicant

398. Legiſtæ, eas leges eſſe intelligendas primo ſenſu, patebit ex dicendis *num. ſeq.* eſſe eis credendum; quod ſi vero vlterius quæratur, vtrum illæ leges eo ſenſu intellectæ contineant iniquitatem, necne, credendum eſt Theologis poſt S. Th. *in 4. diſt.* 37. *q.* 2. *a.* 1. contra Iulium Clarum §. *homicidium n.* 48. *& ſeqq.* aſſerentibus, eſſe vt ſic iniquas. Rationem attuli in ipſa concluſione.

399. Dico III. Per ſe loquendo eſt Iureconſultorum autoritas in explicatione legum,

&

& Canonum è mero jure humano penden-
tium pluris facienda, quam Theologo-
rum. Ratio eſt, quia cuilibet perito in ſua 400.
ſcientia credendum eſt. *c. fraternitatis de
frig. & malefici. l. 1. ff. de ventr. inſpic. l. ſepti-
mo menſe ff. de ſtat. hom.* & Gloſſ. *ibid.* Sunt 401.
autem Iuriſperiti periti, & experti in ejuſ-
modi legibus, & Canonibus, vt demon-
ſtrant doctiſſimi eorum commentarij, &
quidem tanquam in propria ſcientia.
Supra ſect. 14. Vnde vnam legem per 402.
aliam, vnum caſum per alium ſimilem de-
clarare poſſunt conformiter *l. non poſſunt
ff. de legibus*; & quidem melius quam
Thgi, cùm leges habeant in longe prom-
ptiore memoria, quemadmodum teſtan-
tur libri, & tractatus ſiue à Claſſicis, ſiue e-
tiam à Proletarijs ICtis conſcripti. Ad- 403.
de, quod cum optima legum interpres
ſit conſuetudo. *cap. cum dilectus de conſuet.*
cenſendi ſint illi per ſe loquendo, melius
interpretari leges, qui conſuetudines, &
praxes earum melius nôrunt; norunt au-
tem communiter ICti melius quàm Theo-
logi; quia ad tribunalia Principum ſe-
cularium ſedent Iureconſulti ferè ſoli; &
in Curijs, Conſiſtorijſque Epiſcopalibus
reperire eſt non paucos ex eorundem nu-
mero. Accedit rurſum, quod longè maxi- 404.
ma pars Theologorum, qui libros Theo-

logicos conſtantes quæſtionibus juridicis ediderunt, fuerint Religioſi, Religioſorumque ſeptis concluſi, vt quiſque rerum peritus nouit; pleríque autem è ICtis, qui typis illuſtrarunt illas quæſtiones, ſunt ſæculares, verſantes perpetuò inter ſeculares, inuolutos litibus; vt proinde longè melius, quam Theologi, ſciant quid ſacrorum, profanorumque tribunalium vſu, moreque particulari, vel vniuerſali receptum ſit.

405. Dico nihilominus IV. Fit per accidens, vt non raro ſint Theologi Iureconſultis anteponendi etiam in interpretatione legum, Canonumque, prouenientium ex
406. libera voluntate legis latorum. Ratio eſt, quia quandoque Thgi, meliores, aut plures rationes, pro ſua interpretatione adferunt, quam Iureconſulti; quandoque multò plures, grauioréſque Theologi, quam ICti tractant ex inſtituto aliquam quæſtionem Canonicam; quandoque Iureconſulti aliquas interpretationes defendunt idcirco ſolùm, quod ſentiant, nihil ex ijs inferri poſſe aduerſus naturale, aut diuinum jus; Theologi autem eaſdem interpretationes ideo refellunt, quod cenſeant, leges ſic intellectas repugnare legi naturali, vel diuinæ; In his omnibus judico, eſſe amplectendas explicationes potius

tius Theologorum, quam Iuriſperitorum.

Probo de primo; quia ſi Thgorum 407.
rationes ſunt meliores, tum patrocinatur
eis deciſio, quæ habetur. *§. item precium.*
inſtit. de empt. & vendit. vbi Proculi ſen-
tentia dicitur idcirco meritò præua-
luiſſe oppoſitæ Sabini, *quia validioribus ra-*
tionibus argumentabatur Proculus. Si vero 408.
non ſint quidem nec meliores, nec dete-
riores, attamen ſint plures, facit pro Theo-
logis illud Eccleſ. 4. *Funiculus triplex diffici-* 409.
lè rumpitur; quo argumento probat Na-
uarrus *c. 27. n.* 286. illam ſententiam (ſi
cætera ſint paria) præferendam, quæ plu-
ribus fundamentis, & rationibus nititur,
licet ſatis apertè diſſolui queant.

Probo de ſecundo; quia licet *ex multi-* 410.
tudine auctorum iudicare non oporteat, quod
melius, aut æquius eſt. text. *l.* 1. *Cod. de vet. iur.* 411.
enucl. attamen notabilis exceſſus in multi-
tudine, & grauitate eorum, qui aliquam
opinionem ſequuntur, non tanquam oues
aliæ alias, quæ præcedunt, ſine iudicio
ſequentes, vt loquitur Nauarrus *loc. cit. n.*
289. ſed eius fundamenta perſcrutantes,
& expendentes, addit tantum pondus illi
opinioni, vt præferatur prudenter contra-
riæ, à multò paucioribus (ſi cætera ſint
paria) traditæ, juxta doctrinam *Gl. c. fin.*
diſt. 1. *verb. tota fert.* Nec videtur huic ex- 412.

ceſſui tantopere derogari ob imparitatem interuenientem ex eo, quod ICti ſoleant eſſe magis practici, quam Thgi; etenim & Theologis, intra, extraque forum ſacramentale proponuntur plurimi caſus planè practici cum ſuis omnibus circumſtantijs, & legunt ipſi ea, quæ ICti referunt de varijs conſuetudinibus; quæ duo ſimul iuncta videntur ſufficienter defendere allatam reſponſionem.

413. Probo de tertio; quia Thgi poſſunt a toto genere melius quam ICti judicare, vtrum aliquid repugnet legi diuinæ, aut naturali, vt patet ex dictis tum paulò ſuperius, tum *ſect.* 8. ergo quando dicunt, leges, eo modo, quo explicantur à ICtis, eſſe contrarias legi diuinæ, vel naturali, oportet fidem habere Theologis, & conſequenter admittere eorum communem interpretationem, non repugnantem principijs fidei, aut luminis naturalis; quandoquidem *in ambigua voce legis ea potius eſt accipienda ſignificatio quæ vitio caret.* text. *l.* 19. *ff. de legibus.*

414. Et profectò, qui abſque inuidiâ, æmulatione, aut præjudicio legit, quæ varij Theologi de varijs argumentis Iuris prælo ſubiecerunt, de ijs pronunciabit, quod Clemens VIII. de P. Thoma Sanchez, videlicet, *nullum vnquam autorem extitiſſe, qui*

dubias

dubias de Matrimonio. (legibus, contractibus, cenſuris, horis Canonicis, jejunijs Eccleſiaſticis, Rubricis Breuiarij & Miſſalis, indulgentijs, immunitate Eccleſiaſtica &c.) *controuerſias vberius, & accuratius enodaſſet*, quemadmodum refertur in præfat. præfixa tomo primo Summæ Sancheзianæ.

Scio equidem, plurimas Iuris Canonici, ac Ciuilis materias eſſe à Iureconſultis tam copioſè, diſtinctè, eruditè enucleatas, vt hactenus non emerſerit Theologus, qui eos æquauerit; at ſimul etiam non ignoro, poſſe texi longiuſculum Catalogum earum, in quarum explanatione Theologos præripuiſſe palmam Iuriſperitis, nemo cum veritate negare poſſit. 415.

SECTIO XVI.

Oporteatne in Epiſcopum eligi Theologum, an Iuriſperitum.

TEſtatur Azor 1. *p. l.* 2. *c.* 17. *q.* 3. *& p.* 2. *l.* 3. *c.* 28. *q.* 10. Pontificij Iuris conſultorum communi conſenſu teneri, in creandis, & eligendis Epiſcopis, Canonici juris peritum præferri debere Theologo tanquam digniorem, & magis idoneum; contra verò Theologos omnes exiſtimare, Theologum Iuriſconſulto eſſe aptiorem, 416.

& digniorem, atque idcirco anteponendum. Sotus de iuſtit. *l.* 3. *q.* 6. *a.* 2. hujus litis, & controuerſiæ autorem nominat Hoſtienſem, ignorans quo jure ſit ipſe eam conteſtatus.

417. Et videtur probari poſſe ICtorum opinio I. quia Tridentinum Conc. *ſeſſ.* 24. *c.* 16. *de reform.* ſtatuit, vt Capitulum Cathedrale mortuo Epiſcopo conſtituat Vicarium *qui ſaltem iu Iure Canonico ſit Doctor, vel Licentiatus.*

418. II. Quia Vicarius Generalis Epiſcopi, quando ex licentia hujus ſubſtituit ſibi quempiam, debet hic ſubſtitutus eſſe Doctor, aut Licentiatus juris, vt fuſè contendit Manrrique *p.* 1. *q.* 89. poſt Riccium *in praxi fori Eccleſ. tit. Vicariatus decis.* 473. *n.* 2.

419. III. Quia quando alicui Theologo aliqua cauſa delegatur a ſede Apoſtolica, tenetur is, adhibere aſſeſſorem Iureconſultum, niſi ipſemet ſit graduatus, aut licentiatus in altero Iurium, ſicuti in caſu qui contigit, faciendum reſpondit idem Riccius *tit. cauſarum delegat. decis.* 619. eò quòd Leo X. in Concil. Lateran. in Bulla, quæ incipit. *Regimini*, ita ordinauerit.

420. IV. Quia Epiſcopi ratione ſui officij tenentur longe plures, & grauiores actiones, requirentes ſcientiam alterutrius Iuris,

ris, vel vtriuſque obire, quam requirentes ſcientiam Theologiæ; ergo quando nequit haberi Epiſcopus, qui vtraque ſcientia ſit præditus, eligendus eſt is, qui magis neceſſariâ. *c. bonæ* 1. *de poſtulat. prælat.* & argum. communis axiomatis: E duobus malis minus eſt eligendum. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.*; eſt autem hîc minus malum ignorantia Theologiæ, quam Iurium.

Dicendum nihilominus eſt, cæteris paribus, eſſe in Epiſcopum eligendum Theologum potius, quam ICtum. Ita cum Theologis arbitratur nobilis ICtus Iacobus Menoch. *de arbitr. iud. l. 2. cent. 5. caſu* 425. *n.* 25. 421.

Probo I. Quia Theologia eſt neceſſaria Epiſcopis. *Supra. n.* 145. & 149. ex Paulo *ad Titum. c. 1. vers.* 7. itémque Chryſoſt. Hieron. Auguſt. *ibid.* relatis. Et magis neceſſariam eſſe, quam jurrſprudentiam patebit ex dicendis. 422.

Probo II. Quia Trident. Concil. *ſeß.* 24. *c. 1. de reform.* renouat omnes priſcos Canones, ſtatuentes de ſcientia neceſſaria Epiſcopo creando; atqui *cap. omnes* 6. *diſt.* 38. quod deſumptum eſt ex Synodo 7. ſtatuitur, vt diligenter à Metropolitano inquiratur, an is, *qui ad Epiſcopatûs prouehendus eſt gradum, in promptu habeat legere* 423.

ſcru-

ſcrutabiliter tam ſacros Canones, & S. Euangelium, quam omnem diuinam ſcripturam;
424. móxque ſubditur: *Subſtantia enim ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita, id eſt vera diuinarum ſcripturarum diſciplina* Quibus verbis manifeſtum eſt, à Concilio requiri in Epiſcopo magis ſacrarum litterarum, adeóque Theologiæ notitiam,
425. quam ſacrorum Canonum. Vnde etiam à pluribus jam ſæculis obſeruatum fuit, vt ordinandus in Epiſcopum interrogaretur, vtrum ſciret nouum, & vetus Teſtamentum. Quare Richard. *quod lib.* 4. & poſt illum Silueſter. *verb. Epiſcopus. q.* 4. quærit, an peccet mortaliter ordinandus in Epiſcopum, ſi ad prædictam quæſtionem reſpondeat aſſertiuè, cum fortè non ſciat illud totum.

426. Probo III. Ex eod. Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *c.* 2. *de reform.* vbi decernit, vt *quicunque poſthac in Eccleſias. Cathedrales* (regendas, atque adeò ad Epiſcopatum, vti intelligunt Azor *cit. q.* 10. Laymann. *qq. Canonicarum q.* 180.) *erit aſſumendus, antea in Vniuerſitate ſtudiorum Magiſter, ſiue Doctor, aut Licentiatus, vel in ſacra Theologia, vel in iure Canonico meritò ſit promotus, aut publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur.*

427. Ex quibus verbis infero I. illam ſaltem do-

doctrinam exigi in Epiſcopo, quæ exigitur in Canonico Cathedrali, ſi quidem velis illam ſanctionem Tridentini directè intelligere de aſſumendo in Canonicum Cathedralem; tum quia ſecundum Iura *c. cum inter de elect.* & Gl. *ibid. litt. d.* Rectores Eccleſiarum, non niſi ex gremio ſuæ Eccleſiæ debent eligi; tum quia habent plures functiones magnam doctrinam poſtulantes, quam habeant Canonici. Vnde vlterius

Infero II. Epiſcopum eſſe debere potius Doctorem Theologiæ, quam Canonum. Confirmatur hæc conſequentia, tum quia ex ipſo modo loquendi patet, à ſacra Synodo Theologum Canoniſtæ præponi, ſicuti etiam præponitur tum ab eodem Concilio *ſeſſ. 23. c. 18. ſeſſ. 24. c. 12. & 18. de reform.* vbi ſtatuit de doctrina neceſſaria Scholaſtico, Archidiacono, Examinatori parochorum, tum à Concil. Baſileenſi *ſeſſ. 31.* præferente in hac ipſa materia ſub diſiunctione Theologos Iureconſultis, hos Medicis, iſtos Magiſtris artium; tum denique quia verba ambigua vnius diſpoſitionis explicanda ſunt per clariora alterius diſpoſitionis. *l. 1. ff. de reb. dubijs.* & *l. hæredes palam. §. ſi quid ff. de teſtibus,* conſentiente S. Auguſt. *qui lib. 3. de doctr. Chriſtian. c. 26.* ſic pronunciat: *Cum verba Scriptu-* 428. 429.

Scripturæ apertius in vno loco loquuntur, ibi diſcendum eſt, quomodo in locis intelligatur obſcuris.
430. Atqui idem Concil. Baſil. *ead. ſeſſ.* 31. poſt diſpoſitionem ſub dicta diſiunctione factam ita concludit: *Exhortamur tamen ordinarios collatores, quòd in conferendis beneficijs eiuſmodi, præſertim quoad dignitates, reſpectum habeant ſingularem ad Magiſtros, nec non Licentiatos, & Baccalaureos formatos in Theologia.*

431. Probo concluſionem IV. ex vniuerſaliſſima, antiquiſſima praxi Eccleſiæ. Etenim ſanctitate clari Epiſcopi, qui à S. Petro ad noſtra vſque tempora, vel Romanam, vel alias Patriarchales, Archiepiſcopales, Epiſcopales Eccleſias rexerunt, fuêre plerique aut omnes ſtudioſiores, peritioreſque Diuinæ ſcripturæ, & conſequenter veræ Theologiæ, quàm Cano-
432. num. Qua de cauſa etiam fit, vt Romæ Examini Epiſcoporum præficiantur Theologi potius, quàm Iureconſulti.

433. Probo conclus. V. quia in Epiſcopum eligendus eſt is per ſe loquendo, qui eſt præditus ſcientia requiſita ad magis neceſſarias, primariáſque functiones Epiſcopales, argum. cap. *bonæ* 1. *de poſtul. Præl.* & Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reform.* aliorumque jurium ſtatuentium, vt in Epiſcopos eligantur digniores. Atqui fun-

functiones illæ, ad quas requiritur in Epiſcopo Theologiæ ſcientia, ſunt magis neceſſariæ functiones, quàm illæ ad quas exigitur juriſprudentia. Siquidem pri- 434.
mariæ functiones Epiſcopi ſunt verbo, & exemplo ſubditos ad DEI timorem adducere; Sacramenta per ſeipſum adminiſtrare; horum vim, & vſum Populis explicare. Probo ſingula ex Trident. Concil. In primis enim Epiſcopos teneri per 435.
ſeipſos verbum DEI prædicare, traditur in Trident. *Seſſ. 5. C. 2. ſeſſ. 23. C. 1. de reform. ſeſſ. 24. c. 4.* De bono exemplo ſimiliter traditur. *ſeſſ. 23. c. 1. & ſeſſ. 25. c. 1. de reform.* De Sacrament. adminiſtrat. *cit. ſeſſ. 23. c. 1, & 3. de reformat.* Denique de explicatione vis & vſûs Sacramentorum habetur *ſeſſ. 24. c. 7. de reform. & c. cum ſit de ætat. præfic.* Et hæc ferè omnia exprimuntur *cit. c. 1, ſeſſ. 23.* hiſce verbis.; *Cum præcepto* 436.
diuino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere. &c.
Accedit hiſce, quod Epiſcopi ſingulari 437.
ſtudio cauere teneantur, & ne hæreſes in eorum diœceſibus pullulent, & vt exortæ eradicentur juxta illud Pauli *2. ad Tim. 1. Argue, obſecra, increpa; erit enim tempus*

438. *cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt &c.* Demum S. Bernardus ad Eugenium multa de functionibus Epiſcopalibus differens concludit, *Summam munij Epiſcopalis contineri verbo prædicationis, & vitæ exemplo.*
439. Conſtat vero ad hæc omnia longe magis neceſſarium eſſe, quadriennem operam impendiſſe ſtudijs Theologicis, quam Iuridicis, præſertim hac ætate, qua ſolent à Theologiæ Moralis, & etiam Scholaſticæ Profeſſoribus tam multa de legibus, juſtitia, Sacramentis, præſertim Matrimonio, forum externum reſpicientia tradi, vt qui ea probè, ſicuti ſine ſcholarum juridicarum frequentatione fieri poteſt, comprehenderit, poſſit facili negotio, ſuopte Marte intelligere in Theologorum, Iuriſconſultorum, aut Decretalium libris ea omnia, quæ ad indicatas functiones rite obeundas ſcitu neceſſaria ſunt.

440. Fateor quidem eſſe ab Epiſcopo tractandas multas, crebras, frequentes cauſas forenſes, quæ rectè terminari non poſſint abſque Iuris vtriuſque, ſingulariter autem Canonici ſcientia. Verum hæc res non pertinet ad primarias functiones
441. Epiſcopi, ſed ad ſecundarias. Vnde rectè monet Sotus *l. c.* ſi Epiſcopus non ſit par obeundis, tum illis prioribus functionibus, tum hiſce forenſibus ſimul, conſentaneum

taneum eſſe rationi, vt exemplo Moyſis *Exod.* 18. tractet ipſe ea, quæ ſunt ad Deum, Sacratiora, inquam, ſalutemque animorum propius, vniuerſaliuſque concernentia, at reliqua per miniſtros idoneos expediat.

Quod quidem ſi præſtitiſſent Antiſti- 442.
tes ſuperioris ſæculi, de ijs Ioannes Eckius *in Concione Germ. de S. Stephano* non ſcripſiſſet: *Epiſcopi noſtri aiunt, ſibi incumbere nimis multas functiones ſpirituales. Quare Pontificales Vicario in Pontificalibus, Spirituales Vicario in Spiritualibus, forenſes Officiali, conciones Monachis, abſolutiones mœſtorum peccatorum Pœnitentiario demandant. Vbi autem de cenſibus, & peculio Epiſcopali agitur* das muß man an meinen Gnädigen Herren bringen. *deferri res debet ad ipſum meum* R^dmum^ Dominum.

Ad rationes pro Iureconſultis ſuperius 443.
allatas non eſt difficile reſpondere.

Ad primam dico, licet D. Manrrique *cit. q.* 89. abſolutè pronunciet, Vicarium Generalem Epiſcopi ex diſpoſitione Tridentini *cit. ſeſſ.* 24. *cap.* 16. eſſe debere Doctorem in jure Canonico, vel licentiatum,
ego tamen id nego. Illa enim clauſula 444.
Saltem, qua, vt vidimus *cit. n.* 417. vtitur ſacrum Concilium, non ſolet eſſe abſolutè exigitiua qualitatis adiectæ, ſed tantum

approbatiua illius, & improbatiua deterioris, atque melioris optatiua, vt conſtat tum ex omnibus linguis, in quas vertitur particula *Saltem*; tum ex Seruio, cæteriſque Grammaticis dicentibus, ea deſignari defectionem; tum ex varijs exemplis, quæ habemus *Geneſ.* 16. 2. *Act.* 5. 15. atque alibi; tum ex hoc familiari: Si enim a
445. Pontifice ferretur hæc lex: Calix pro ſacrificio Miſſæ ſit *ſaltem* argenteus, nemo dubitaret, quin ea locutione indicaretur, optari quidem aureum, approbari tamen, & in defectu aurei ſufficere argenteum, non ſufficere vero viliorem argenteo.

446. Ita in propoſito judicat Concilium, non eſſe in Vicarium Generalem Epiſcopi aſſumendum quemquam, qui ſuæ doctrinæ minus teſtimonium habeat, quam ſit titulus Doctoris, vel Licentiati in jure Canonico; vt ſi e. g. ſit Doctor ſolius juris Ciuilis, Medicinæ aut Philoſophiæ; fore autem tanto aptiorem, quantò habeat aliud teſtimonium majus iſto, ſcil. Doctoris vel Licentiati in Theologia.

447. Confirmo hanc explicationem I. quia quando ſtatuitur, vt non conferatur aliquod certum beneficium Eccleſiaſticum vlli, qui non ſit ſaltem in Philoſophia Magiſter, nemo dubitat, quin inſinuetur eſſe longè promptius conferendum illis, qui

qui ſunt Magiſtri, ſeu Doctores in Theologia, Iure, aut Medicina; quam poſtremam qualitatem pro quibuſdam beneficijs Cathedralib. & Collegiatis ſub diſjunctione exigit Concil. Baſileenſe *ſeſſ.* 31.

Confirmo II. quia Tridentini Patres 448.
non vtique ſtrictiùs requirunt, à Vicario Generali Epiſcopi ſcientiam Iuris, quàm ab Archidiacono, vt pote quem non modò ijdem *ſeſſ.* 24. *c.* 12. *de reform.* nuncupant Oculum Epiſcopi, ſed etiam priſci Canones *c.* 1. *&* 7. *de offic. Archid.* vbi ejus officia recenſentur, nominant tum abſolutè Vicarium Epiſcopi, tum cum addito Vicarium Epiſcopi *in omnibus.* Atqui ab, & pro Archidiacono non requirunt, niſi vt ſit Magiſter in Theologia, ſeu Doctor, aut Licentiatus Iuris. *cit. c.* 12.

Verum hæc dicta velim animo potius 449.
oſtendendi, non rectè adductam fuiſſe *n.* 443. autoritatem Tridentini, quàm abſolutè inficiandi, Vicarium Generalem eſſe debere potius Canoniſtam, quàm Theologum, in qua quidem controuerſia, a me in medio relicta, ſentiunt cum Manrrique Barboſa *de off. & pot. Epiſc. allegat.* 54. *n.* 54. & alij.

Itaque directè, & abſolute reſpondendo 450.
ad argumentum *n.* 443. allatum dico, non valere argumentum: Vicarius Epiſcopi

in ſpiritualibus Generalis debet eſſe potius Canoniſta, quam Theologus; ergo etiam ipſe Epiſcopus. Etenim primariæ functiones ejuſmodi Vicarij verſantur magis circa obiecta fori externi, quam primariæ Epiſcopi; vt judicabit, qui ea, quæ de primarijs, & quaſi eſſentialibus actionibus Epiſcopi dixi *ſupra n.* 434. *& ſeqq.* contulerit cum fine, ob quem creantur Vicarij Generales, quique exprimitur in procemio formæ Vicariatûs deſcriptæ ab Azor *p.* 2. *l.* 3. *c.* 46. poſt Rebuffum. *tract.*
451. *de beneficijs.* ne videl. ob Epiſcopi occupationes alias, Eccleſia ipſius Epiſcopi *in defenſione ſuorum iurium, & ſubditi in auditione cauſarum, & redditione iuſtitiæ, non modicum recipiant detrimentum, ac læſionem.*

452. Ad alterum argumentum de Subſtituto Vicarij Generalis, nego, quod ibi aſſeritur, quia nullo jure probatur.

453. Ad tertium argumentum ſimiliter nego id, quod ibi abſolutè aſſeritur; ſiquidem Bulla Leonis, quam allegat Riccius, ita habet: *Iudices, & conſeruatores à Sede Apoſtolica deputati, ſi in altero iurium graduati non fuerint, aſſeſſorem partibus nõ ſuſpectum, ab his partibus, vel earum altera requiſiti aſſumere, & ſecundum eius relationem iudicare te-*
454. *neantur.* Vbi in primis vides, non abſolutè ſtatui vt adhibeatur aſſeſſor, ſed tunc,

cum

cum partium vna, aut altera id petit. Vides deinde non dici, illum aſſeſſorem debere eſſe Iureconſultum; ſufficit modo ſit præditus ea doctrina, vſuque rerum, vt notabiliter ſuperet delegatum. Certe aſſeſſor nil 455. aliud hic ſignificat quam conſiliarium. Gl. *in c. ſtatutum §. aſſeſſore de reſcript in 6.* Atqui nullum jus ſtatuit, vt conſiliarius delegati Apoſtolici ſit IC. Quapropter meo judicio, Riccius adegit Theologum illum ad aliquid, ad quod non tenebatur, contra doctrinam cap. vnic. *de plus petitionibus.*

Ad quartum argumentum reſpondeo, 456. licet plures functiones Epiſcopales requirant ſcientiam Canonum, quam Theologiæ, primariæ tamen, & quaſi eſſentiales exigunt peritiam ſacræ doctrinæ, vt patet ex dictis *n.* 433. Quapropter ignorantia Canonum eſt in Epiſcopo minus malum, quam ignorantia Theologiæ.

Hoc tamen argumento rectè probatur, 457. verum eſſe, quod docet Laym. *l. c.* videl. ad Epiſcopatum, vel Epiſcopatûs adminiſtrationem plerumque non ſatis idoneum cenſeri poſſe, niſi qui vtrâque tum ſacræ Thgiæ, tum ſacrorum Canonum peritia inſtructus eſt; & proinde ſi commodè fieri queat, quærendos eſſe ad Epiſcopatum, aut Vicariatum Generalem, tales, qui in vtroque ſtudio verſati ſunt; Certe in E- 458. piſ-

piſcopo requiri tantam ſcientiam, adjuncta prudentia, & rerum experientia, vt errorib. & deceptionibus obnoxius non ſit, ſed inter bonum, & malum, aptum & ineptum à ſuis adjutoribus, ſeu officialibus ſuggeſtum conſilium diſcernere queat. Ita ſapienter Laymannus. Adde his quod dixi *n.* 182. & 183.

SECTIO XVII.

Quid cenſendum de alijs, quæ à ICtis aduerſus Theologos dici retuli ſect. 3. & 4.

459. EXpeditis præcipuis controuerſijs, & litibus, quas ICti nonnulli immerito mouent Theologis, breuiter reſpondebo ad alia, quæ illos de his aſſerere, ab his requirere, in ijſdem carpere oſtendi *ſect. 3. & 4.*

460. I. Itaque falluntur, dum aſſerunt *n.* 22. 23. *&* 24. à Diana, & alijs Theologis *ſtatim*, atque adeo præcipitanter componi ſententias noxias bono communi; id enim nullo argumento probant; cum tamen accuſator non niſi legitimis probationibus inſtructus comparere debeat. text. *in l. fin. Cod. de probationibus.*

461. II. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 25. Theologos ſolere *ſine fundamento* loqui in

mate-

materijs juridicis. Falli patet ex dictis *n.* 393.

III. Falluntur, dum aſſerunt modo, quem retuli *n.* 26. non eſſe mirum, quod 462.
Theologi in materijs juris labantur. Cauſam, ob quam id aſſerunt, ſatis confutaui *ſect.* 15.

IV. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 27. 463.
quidquid Theologi de materijs Canonicis ſcribunt, delibare à regulis juris & Dd. Contrarium de materijs juris à lumine Fidei, vel naturæ pendentibus oſtendi *ſect.* 7. & 8.

V. Falluntur, dum generatim & in- 464.
diſtinctè aſſerunt *n.* 28. Thgos non eſſe præferendos ICtis in materijs juris. Contrarium demonſtraui *ſect.* 15.

VI. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 29. nihil 465.
poſſe à Theologis de immunitate Eccleſiaſtica dici, niſi ex regulis juris; nam immunitas Eccleſiaſtica eſt DEI ordinatione conſtituta. Tridentin. *ſeſſ.* 25. c. 20. Et Ec- 466.
cleſiæ, eccleſiaſticæque perſonæ, ac res ipſarum non ſolum iure humano, quin & diuino à ſæcularium perſonarum exactionib. ſunt immunes. text. c. *quamquam. de cenſibus in* 6. Adeoque Eccleſiaſtica libertas eſt juris diuini. Canoniſtæ plerique apud Azor *p.* 1. *l.* 5. *c.* 12. & plurimi Theologi; ergo poteſt, ac debet Theologus de illa diſputare ſine regu-

lis juris, ſicut diſputauit Suarez in Defenſione Fidei contra Regem Angliæ.

467. VII. Falluntur, dum aſſerunt, *n.* 30. 32. & 35. Theologos a Iuriſperitis conuinci de falſitate, introducere, probare, & ſuadere fraudes in foro conſcientiæ; & non comprehendere facillimas quæſtiones de iuſtitia. Etenim hæc omnia aſſeruntur ſine vlla legitima probatione. Atqui actore non probante abſoluitur Reus. *cap. cum*
468. *eccleſia de cauſ. poſſ. & propr.* Certe non probabit quiſquam IC. ſuaderi a me fraudem in foro conſcientiæ, ſi cum Diana, Reginaldo, Bonacina *de contractibus diſp.* 3. *q.* 2. *p.* 5. *n.* 14. atque alijs negauero, à te delinqui aduerſus iuſtitiam, dando hodie Caio centum aureos numos in ſolutionem, dando, inquam, ipſi ſecundum taxam hodie currentem, cum interim ſcias, poſt duos, treſue dies illorum nummorum aureorum pretium notabiliter minutum iri; non enim *videtur quiſquam dolo facere, qui iure ſuo vtitur. l. non videtur. ff. de reg. iur.*

469. VII. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 31. Theologos conari ſuffocare juriſprudentiam. Non enim conantur directè; alioquin non impenderent operam illi explicandæ, vel in ſuarum aſſertionum robur
470. adſciſcendæ. Non indirectè, eo modo, quem indicat Manrrique; nam reuera Theo-

Theologi non interponunt ſe tanquam Patres, & magiſtri juriſprudentiæ; edat aduerſarius nomen vnius puri Theologi, qui id agat. Agit id quidem Silueſter, agit Sotus; agunt Molina, Azor, Leſſius, Palaus &c. ſed hos eſſe puros Theologos, & non præſtantes jureconſultos nemo rectè dixerit.

IX. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 33. nullum fere illorum, qui hac ætate Summas ſcribunt, eſſe in Iure verſatum. Nam fuiſſe in Iure verſatos Toletum, Henriq. Sanchez, Portel, Lezanam, qui Summas ſcripſêre, nôrunt omnes eruditi. Et Laymanni Theologia Moralis quid aliud eſt quam Summa? An Manrrique negabit ei locum in ſubſellijs ICtorum? An inficiabitur Palaum fuiſſe juris peritiſſimum? Qui omnes plane, quos citat (citat autem innumeros) textus Iuris, ſuis oculis legit in ipſo Corpore juris, vt teſtatur ipſe *in præfat.* 1. *partis.* Et quid eſt, amabo, eſſe in Iure verſatum? An non ij ſunt in Iure verſati, qui & legerunt magnam partem illius, & nôrunt longè plurimas ejuſdem deciſiones, & generaliores titulos legum Canonumúe ita habent comprehenſos memoria, vt in occurrentibus dubijs ſciant crebrò, quo ex titulo petenda ſit reſolutio. Certe vulgò dicimus, illum eſſe in

471. 472. 473.

S. Scriptura verſatum, qni magnam ejus partem ita legit, vt memoria teneat multas ejus ſententias, hiſtorias, parabolas &c. licet neque quouis nominato capite, quid in eo contineatur, extemplo referre queat, vt poterat Arnoldus Cathius, neque etiam nominare queat caput, aut librum, quo ea continentur. Vnde autem conſtat, nullum fere Summiſtarum modernorum legiſſe Decretales? nullum tenere memoria complures reſolutiones Canonicas? nullum ſcire, petere lumen ex jure Canonico in dubijs de materia præſumptionum, teſtium, accuſationum, adulteriorum, qualitatibus ordinandorum &c. Sunt ſane Summiſtarum álij in jure Canonico verſati, alij optimè verſati.

474. X. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 34. Theologos tractantes de materijs fori externi velle fieri per ſaltum Doctores juris. Poſſunt quippe, & optimè quidem multô plurimæ quæſtiones forum externum ſpectantes reſolui à Theologo, qui Doctoralem annulum induit nunquam. Patet id euidenter tum ex libris Theologorum, qui ſunt præ oculis, tum ex demonſtratis *ſect.* 13. 14. 15.

475. XI. Falluntur, dum à Thgis requirunt ea quæ indicaui *n.* 36. *&* *ſeqq.* Oſtendi quippe *ſect.* 13. *&* 14, haud quaquam neceſſe

ſe eſſe, vt Theologi ad fores ICtorum veluti ad Delphicum oraculum ſupplices accedant, dum proponuntur ipſis dubia concernentia materias juris. Poteſt ſæpe in- 476.
ſtar trium Iuriſconſultorum eſſe Molina, eſſe Azor, eſſe Baſil. Pontius, eſſe Sanchez, eſſe Sayrus, eſſe ipſiſſimus Diana, tametſi nec in juriſprudentia educatus, nec in ipſius Gymnaſijs diſcipulus factus, lapides diſcipulatus juridici neglexerit, vt verbis aduerſariorum vtar; ſi tamen neglexiſſe dicendus eſt is, qui operam dedit illis Doctoribus, quos nominaui *n.* 346.

XII. Falluntur, dum putant reprehen- 477.
ſione dignos Thgos, qui reſoluunt quæſtiones indicatas *ſect.* 4. ſiquidem ſufficienter oſtenſum eſt, nulla lege, aut conſuetudine eſſe id vetitum Theologis, quinimo ſaltem titulo præſcriptionis competere ipſis id juris. Et nominatim certum eſt er- 478.
rare, quiſquis aſſerat, Theologos in alieno choro ſaltare, quando ex inſtituto diſſerunt de illis quæſtionib. vſurarijs, de quibus diximus *n.* 49. & 51. Exploratum 479.
quippe eſt, vſuras eſſe vetitas *iure naturali, & pagina vtriuſque Teſtamenti.* text. c. 4. *de vſuris.* & proinde Theologos longe potiore jure de ijs diſputare, quam diſſerant ICti; ſicuti patet ex dictis *ſect.* 8. Imo, ſi- 480.
cuti jus ciuile permittens vſuras correctum

eſt

eſt per jus Canonicum, ita ICti à Theologis corrigendi ſunt ſæpe circa palliatas vſuras, & tenentur illi horum judicio tanquam legitimorum Cenſorum acquieſcere; eſt enim Thgi definire, vtrum hoc aut illud ſit diuina, naturaliue lege interdictum S. Th. relatus *n.* 135. Et videbimus *ſect. ſeq.* quam grauiter in hac ipſa materia vſurarum errent nonnulli Iureconſulti.

SECTIO XVIII.

Oſtenditur breuiter, Iureconſultos nonnunquam immittere falcem in meſſem Theologicam.

481. NOrunt omnes illud triuiale:
Turpe eſt Doctori, cũ culpa redarguit ipſũ.
Theologici inſtituti impugnatores redarguit eadem culpa, cujus inſimulant Theologos mittentes tunc, vt quidem contendunt ipſi, manum in meſſem alienam, quando materias juridicas explicant ex inſtituto. Attingam nonnullas quæſtiones fori plane Theologici, quas tamen à ICtis ex inſtituto tractatas, & quidem pleraſque infelici ſucceſſu loquuntur eorum libri.

482. Prima quæſtio eſt, an baptiſmus valeat, à Latino miniſtro adminiſtratus ea forma, qua Græci vtuntur. Valere negat

In

Innocentius *c.* 1. *de Baptiſmo*, alijque plures ICti; quam tamen opinionem omni probabilitate carere merito aſſerit Sotus *in* 4. *diſt.* 3. *q.* 1. Nam in eſſentialibus Sacramentorum non eſt diſtinctio Iudæi, & Græci, *Rom.* 10. 12.

II. Vtrum teſtes jure diuino teneantur jurare. Teneri docet Crottus *part.* 7. *de teſtibus n.* 228. cum alijs, etſi obiter hanc materiam tangens, probátque ſuam ſententiam ex *Geneſ.* 31. vbi Laban à Iacob genero exegit juramentum; quæ probatio minimè Theologica eſt. Quaſi verò factum hominis Idololatræ condat, vel demonſtret jus diuinum. 483.

III. De qua culpa in foro conſcientiæ teneatur, qui damno, vel injuria quempiam affecit. Hanc quæſtionem ventilari à pleriſque ICtis docebit te Clarus *in pract. crimin. q.* 62. *n.* 5. 484.

IV. An ſit hæreſis, negare vſuras eſſe illicitas. De quo diſſerunt Iaſon, Ancharanus, alij ICti cum Ludou. Carerio *tract. de vſuris n.* 9. negantque eſſe hæreticum, qui aſſerat, vſuras inter Chriſtianos & Iudæos eſſe licitas. Et addit idem Carerius *n.* 10. licere Iudæo errare in fide, & Sacramentis Eccleſiæ. Quam hæc aliena à vera Theologia? Quæ ex mente S. Pauli *Rom.* 3. 8. negat, cuiquam licere facere mala, 485.

mala, error autem in fide & Sacramentis Eccleſiæ eſt *grauißimum malum.* S. Th. 2. 2. *q.* 10. *a.* 3. *in Corp. & ad* 2.

486. V. An ex Pontificis diſpenſatione licitè exerceantur vſuræ. Licitè exerceri tradit contra expreſſam deciſionem cap. *ſuper eo. de vſur.* Iaſon in *l. cunctos populos* (. *de ſum Trinit.* Carerius *l. c. n.* 10. & plures alij ICti negante verâ Theologia poſt S. Th. 1. 2. *q.* 100. *a.* 8. poſſe à quoquam diſpēſari in actionibus intrinſecè malis.

487. VI. An ſit hæreſis, negare Imperatorem eſſe Dominum, & Monarcham totius orbis. Eſſe forte hæreſin cenſet Bartolus. *in l. hoſtes ff. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Eſſe hæreſin abſolutè pronunciant Carerius *l. c. n.* 15. alijque ICti apud ipſum, nitentes probare ex Matth. 22. Marci 12. Luc. 2. & 22. Ioan. 19. ad Rom. 13. Verùm Couarruuias *in reg. peccatum part.* 2. §. 9. *n.* 7. affirmat, Bartolum nimis audacter de hæreſi locutum, nec ſatis intellexiſſe, quid ſit hæreſis. Azor autem *part.* 2. *l.* 10. *c.* 7. *q.* 4. a fortiore teſtatur, opinionem Carerij appellari ridiculam a quibuſdam Theologis. Certè contraria eſt communi expoſitioni ſcripturæ interpretum, qui ſunt hac in re Magiſtri, & audiendi, vt loquar cum D. Manrrique.

488. VII. An ſimiliter ſit hæreticus, qui inuo-

inuocat dæmonem, vt ex eo diſcat futura. Hæreticum eſſe tradit Carerius *l. cit. n.* 23. probans ex nouo, & veteri teſtamento. Verùm ejus probationes infirmas eſſe aiunt Theologi, docentes cum S. Th. 2. 2. *q.* 10. *a.* 2. *&* *q.* 95. *a.* 3. atque alibi, hæreſin ab inuocatione dæmonis differre genere, obiecto, ſubiecto adæquato.

Alias permultas de hæreſi, & Sacramentis quæſtiones ex reuelatione diuina pendentes, & proinde à ſolis Thgis expediendas, à cæteris ICtis tamen operoſè, & vitioſè tractatas prætereo, vt referam, quas propoſuit, reſoluitque D. Manrrique. Suppono autem, ipſum Manrrique non fuiſſe Theologum; quod quidem videtur ipſemet fateri *q.* 75. *n.* 8. *q.* 109. *n.* 8. & alibi, dum aſſerit, à ſe Iureconſulto eſſe in materia Theologica erroris conuictos Theologos, Certè ſi ipſe fuit ICtus ſimul & Theologus, non habuit, cur per modum gloriantis diceret, à ſe ICto conuictos Thgos. Hæc ipſa ſuppoſitio confirmabitur, proferendo in medium nonnullas ex ijs quæſtionibus Theologicis, quas hic Doctor tractauit, & reſoluit contra veram Thgiam errando vel in ipſa reſolutione, vel in ratione reſolutionis. 489.

I. *Quæſt.* 80. docet, Confeſſarium debere abſolutionem negare pœnitenti homici- 490.

micidæ, qui non vult curare fieri Miſſas pro illo, quem occidit, ſi hic non habeat neceſſarios hæredes. Eſt hæc reſolutio contra Thgiam, docentem debere pœnitenti ritè diſpoſito non negari abſolutionem. Vide autores apud Henriquez *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 5. Eſt autem talis ritè diſpoſitus, cum nulla lex eum adigat id præſtare; hic vero *erubeſcendum ſit ſine lege loqui.* auth. *de trient.* §. *conſideremus.* Coll. 3.

491. II. q. 81. Contra Dianam negat, licere etiam ad grauiſſimum malum euitandum commodare alicui cubiculum ad fornicandum. Et probat hoc argumento, quod ſcil. illa commodatio ſit cooperatio ad peccatum, & proximam occaſionem peccati præſtet; quorum vtrumque ſit in-
492. trinſecè malum, ac nullo caſu licitum. Addit quoque negari non poſſe, quin præbere occaſionem peccati ſit actus cooperatorius, & affirmatiuus; & clarum eſſe, *quod tunc formaliter, & non tantum materialiter cooperemur ad peccatum, qnando materia & occaſio peccati miniſtratur.* Vnde inferes, Deum cooperari formaliter ad peccatum, quia dat occaſiones, & materiam multiplicem peccandi; ſicut & qui vendit vinum, carnes, & ſimilia ad peccatum ſeruientia. Conſequenter ſubinferes, Deum eſſe propriè cauſam peccati. Hæc autem

ad-

aduerſantur veræ Theologiæ, vt videre licet partim apud S. Th. *1. 2. q. 79. a. 1.* partim apud Thomã Sanchez *l. 1. Moral. c. 7.*

III. *q.* 84. negat, excommunicationem ferendæ ſententiæ obligare ad mortale, eo quod ejuſmodi excommunicatio ſit ferenda in futurum, & proinde non poſſit obligare de præſenti, cum ipſa de præſenti non ſit. Theologi, qui negant cenſuram ferendam obligare ad culpam mortalem, nec nituntur nec niti poſſunt illo fundamento, quod cenſura talis de præſenti non ſit. Vide Palaum *tr. 3. d. 1. punct. 15. n. 3.* 493.

IV. *q.* 94. docet, idem eſſe jus de cauſa, & cauſato, & proinde vbi peccat contra iuſtitiam is, qui eſt cauſa remota damni, peccare quoque illum, qui eſt cauſa proxima ejuſdem damni. Quæ doctrina refutatur vel inde, quod dux belli non ſoluens ſtipendia, cum poſſet, ſit cauſa remota injuſti damni, quod ejus milites inferunt amicis, ad depellendam extremam neceſſitatem; hi enim non peccant, peccat tamen ille grauiſſimè. Lege Coninck *de charit. diſp. 31. dub. 7.* 494.

V. *q.* 104. docet reddendam eſſe Deo rationem ad ſatisfactionem, & pænam non ſolum de peccatis venialibus, ſed etiam de imperfectionibus, idque patere ex illo pſal. 138. *imperfectum meum viderunt oculi* 495.

tui; & in libro tuo omnes ſcribentur; idque ideo docet, vt euertat opinionem Theologorum, negantium oriri in conſcientia obligationem ex culpa leuiſſima, niſi de hoc inter partes conuenerit. Theologi aiunt, à Deo puniri ſola peccata juxta illud Rom. 4. *vbi non eſt lex, nec præuaricatio*, & conſequenter nec pœna.

496. VI. *q.* 107. diſſentit à Salas, Diana, & alijs docentibus, ſi in aliqua regiõe res aliqua parui æſtimaretur, poſſe paruo emi, ſicut fecerunt Hiſpani ementes aurum apud Indos. Probat ſuam opinionem hoc argumento, quod ſcil. emptor debeat venditorem monere de valore ſuæ rei. Sed neque Theologi ſcribentes in 2. 2. *q.* 77. neque ipſe S. Th. ibidem tale debitum tam latè patens agnoſcunt.

497. VII. *q.* 112. docet, materiamSacramenti pœnitentiæ eſſe quoad ſigna doloris à Pontifice inſtitutam, atque ei derogaſſe Clementem VIII. quando dedit abſolutionem homini cadenti è tecto Vaticani; nulli autem Sacerdoti permitti à Pontifice, vt in ejuſmodi caſu abſoluat. In hac reſolutione duplicem grauiſſimum errorem Theologicum contineri, nemo eſt Thgus

498. qui non videat; Cui addit ibid. tertium, dum ad abſolutionem etiam ſub conditione requirit materiam certam, negans

ſuffi-

ſufficere dubiam, etiam in extrema neceſſitate, niſi forte tunc abſoluat Summus Pontifex. Vbi vides non tertium, ſed quartum errorem addi, dum Pontifici plus poteſtatis concedit hic, quam cuiquam alteri Sacerdoti. Vera Theologia poſt S. Th. *3. p. q. 60. a. 5. in Corp.* docet, materias Sacramentorum non poſſe mutari à Papa; & abſolutionem inferioris Papa poſſe ſe, æque ac Papæ, extendere ad dubiam materiam, pręſertim in articulo mortis in quo ceſſat omnis reſeruatio. Trident. *ſeſſ. 14. c. 7.*

IIX. *q. 114. n. 15.* tradit, non eſſe graue onus denuo confiteri peccata jam ſemel confeſſa, licet ſint atrociſſima; probatque hoc argumento, *quia ſcil. omnes Confeſſarij ſub ſigillo manent incluſi.* At Theologi negant conſequentiam, docentq; iterationem confeſſiōis non eſſe imponendam, niſi clara neceſſitas exigat. Filliuc. *tr. 7. n. 151. & 154.* 499.

IX. *q. 119.* Dianam *p. 1. tr. 2. miſcel. reſol. 47.* cum permultis Theologis negantem, teneri quem vitare occaſionem proximam peccandi, quando nequit ſine magno detrimento in vita, honore, aut pecunia, refutat hac ſola ratione, quod proxima occaſio ſit perinde ac peccatũ ipſum; & quemadmodum hoc, ſic illa præciſè vitan- 500.

501. da ſit. Et tamen illâ eadem quæſt. circa illum caſum, an filius, qui cum matre ter, vel quater in anno peccat carnaliter, teneatur illam dimittere, dicit; *Sic exequendus hic caſus eſt, vt medius poßibilis diuertendi aſſumatur ſtatim; quod ſi nullus ſit, ſuſpendatur abſolutio, per aliquod tempus, & pœnitentia grauis imponatur in Confeßione.* At hunc inſtructorem non admittent Confeſſarij, vtpote qui neſcire videatur, pænitentiæ injunctionem eſſe ab abſolutione ita pendentem, vt conformiter etiam legi: *Nemo*, 37. & *ff. de reg. iur.* qui hic & nunc abſoluendi poteſtatem non habet, careat jure imponendi pœnitentiam; poſſitque pœnitens reſpuere omnem pœnitentiam injunctam à Confeſſario, à quo non abſoluitur.
502. Etenim ſine abſolutione non conſiſtit Sacramentum pœnitentiæ, cum illa ſit hujus pars eſſentialis. Trident. *ſeſſ.* 14. c. 3. pœnitentia vero eſt ipſius Sacramenti pars ſaltem integralis. Trid. *ibid.* & Dd. communiter; igitur habet talem reſpectum ad ipſam abſolutionem, vt illi, cui non impertitur beneficium abſolutionis, non poſſit injungi onus ſatisfactionis. Vide P. Dicaſtillo *de pœnit. d.* 14. *n.* 166.

503. Ex his, alijſque vltrò omiſſis inferes I. non debuiſſe toties, argui ab hoc Doctore Theologos, quaſi mittentes manum in

meſſem

meſſē alienam, quando materias juridicas exequuntur, quandoquidem hic ipſe Doctor tam multas merè Theologicas ex inſtituto ventilauit, inſuper diſputans contra Theologos *q.* 41. an delectatio vnius conjugis ſit licita in abſentia alterius; *q.* 71. an per fricationem liceat expellere ſemen corruptum; *q.* 75. an peccet offerens occaſionem peccati propter bonum finem; *q.* 81. an delinquat, qui *minata, vel, non minata* morte defert litteras ſui heri ad amaſiam; *q.* 85. an ſimiliter culpæ ſit reus, qui alteri mortem optat, vel ea gaudet ob ſperatam hæreditatem; *q.* 112. *&* 113. an Confeſſarius poſſit abſoluere moribundum, qui non dedit vllum ſignum contritionis, nec petijt Confeſſarium.

Inferes II. ſummo jure negatam eſſe à nobis *n.* 373. illam conſequentiam: Meritò ægre ferunt Theologi, quando ICti tractant materias Theologicas; ergo viciſſim meritò queruntur ICti, quando Theol. juridicas tractant. Siquidem vel ex allatis hic exemplis liquet, errores, quos cōtra Theologiā admittunt juriſperiti, extra orbitam juridicam procedentes, multo pernicioſiores eſſe ijs, quos committunt Theologi, malè explicantes Canones, aut leges ex ſolo jure humano profectas. 504.

Fundamentum eſt, quia omnes leges diuinæ obligant ſub reatu culpæ. Va- 505.

lent. *tom.* 2, *d.* 7. *q.* 7. *p.* 2. & quidem nonnullæ cum neceſſitate Medij, excludente excuſationem omnis ignorantiæ. At nulla humana obligat cum neceſſitate medij; multę etiam immediatè ad ſolam pœnam.
506. Nauarr. in Man. c. 23. n. 55.

Atque hæc ſcripta ſunt ad ſolam defenſionem Theologorum, à quibuſdam ICtis turbatorum in poſſeſſione, aut quaſi, diſputandi ex inſtituto, voce, vel ſcripto, intra, vel extra ſuas ſcholas, de quæſtionibus, & argumentis, quorum *tituli*, vel deciſiones continentur in Corpore Iuris ſeu ciuilis, ſeu Canonici.

507. Ex quibus omnib. demum concludes, decipi illos, qui ſentiunt, & dictitant, Theologiam Scholaſticam parum, aut nihil conducere ad decidendas cauſas fori Eccleſiaſtici. Repugnant enim hi in primis judicio omnium illorum, qui Doctores Theologiæ tam in Epiſcopos, quam in horum Vicarios Generales ritè eligi ſentiunt; ſentiunt autem & illi, de quibus ſuprà *ſect.* 16. & illi, qui hoſce eligunt, ac creant, etiam cum poſſent abſolutè habere
508. Canoniſtas. Repugnant deinde duplici rationi. Prima eſt, quam attuli *n.* 439. de multitudine materiarum etiam forenſium, quæ hac ætate dictantur à Theologiæ Scholaſticæ Profeſſoribus. Altera eſt, quod Theol. Scholaſticæ ſtudium mentem hominis

minis ita illuſtret, vt dum bonos tractatores cauſarum fori Eccleſiaſtici meditatè conſulunt, & legunt Theologi, abſque grandi labore, ac citra graue periculum erroris poſſint perſpicere, quid in hoc, illoue particulari caſu faciendum ſit, præſertim poſtquam nacti ſunt nonnullam praxin, ſine qua ne Canoniſtæ quidem ſemper rem acu tangunt. Sane hoc ipſo, quòd præſtantes Theologi aſſueti ſint ſpeculationi, vera fundamenta, principiáque Iuris facili negotio capiunt, & ex ijs veras practicas concluſiones deducunt forte certius, quam deducat Canoniſta vel Legiſta.

AD MAIOREM DEI NATI GLORIAM.

✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶✶

INDICVLVS.

A. B. C.

ACcuſator debet eſſe legitimis probationibus inſtructus *num. margin.* 460. actore non probante abſoluitur reus 467. actus merè interni non poſſunt lege humana imperari 98. æquipollentium eadem eſt ratio 107. aduocatus & procurator audiendus non eſt, qui rogatus non ſit 12. anteceſſor eſt juris profeſſor 306. S. Antoninus ſine magiſtro didicit jura 236. item philoſophiam, & Theologiam 356. notabile ejus factum 287. D. Arnoldus Rath laudatur 192. Arnoldi Cathij memoria excellens 473. aſſeſſor eſt idem, qui conſiliarius 455. S. Auguſtinus fuit iudex 169.

Baptiſmi inſtitutionem malè intelligunt nonnulli Iureconſulti 482. Bellarminus vix habuit magiſtrum in Theologia 296. quiſque reputatur bonus donec probetur eſſe malus 383.

Caietanus cur ſcripſerit ſummulam 262. cauſa propria quæ ſit 16. Chriſtum Dominum ſcire literas cur mirabantur Iudæi 359. non oportet pedem in alieno choro ponere 304. S. Chryſoſtomus fuit Iureconſultus 186. Clerici olim valde ignari 245. cogitationis pœnam nemo patitur 98. in concilijs œcumenicis quinam habeant ſuffragium 180. condemnare inauditum & indefenſum nefas 301. confeſſarius non tenetur conſulere juriſtas, etiam circa materias juridicas 363. nequit pœnitentiam imponere illi, quem abſoluere non vult 501. confeſſarius eſt iudex 237. canones tenetur ſcire 175. & 236. qualem exigat Nauarrus 239. quàm olim indocti. 245. confeſſio iterata nemini imperanda ſine euidenti neceſſitate 499. confeſſio propria facit plenam probationem 196. corollaria Theologis probroſa, bono communi aduerſantia deducuntur ex dictis Iureconſultorum 65. & *ſeqq.* culpa eſt immiſcere ſe rei, ad ſe non pertinenti 381.

D. E. F.

DEfinitio rei naturam explicat 84. ab ea ordienda rei tracta-

tractatio 83. omnis definitio in jure ciuili periculoſa eſt 108. nemo litis alienæ idoneus defenſor ſine ſatiſdatione intelligitur 15. Diana vilifit, & carpitur à Manrrique 23. 36. 38. 40. 43. 61. laudatur ab autore 74. 289. diſcendi modus duplex 352. à diuerſis non valet illatio 57. puerile, & circulatorum ac ludo ſimile eſt, docere quod neſcias 175. in dubio præſumitur id factum, quod de jure erat faciendum. 185. facta, quæ dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretari debemus 375.

Epiſcopi debent habere cooperatores 165. quos? 166. jam olim fuerunt judices etiam cauſarum ciuilium 367. debent eſſe Theologi 422. & *ſeqq.* & quidem magis quàm juriſtæ. 421. quanquam etiam debent eſſe periti juris. 456. & 457. quid quæratur ex Epiſcopo ordinando. 425. ejus officia. 435. quid de ſuæ ætatis Epiſcopis ſcripſerit Pelagius? 137. quid Morus? 245. quid Eckius? 442. pejus eſt errare in via morum, quàm in via pedum 325. experientia eſt efficax rerum magiſtra. 272.

Tractant fabrilia fabri. Vnde deſumpta hæc gnome. 302. & 335. attendere debemus non ſolùm quid factum, ſed potiùs quid faciendum ſit 209. nemo debet falcem mittere in meſſem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. 303. bona fides requiſita in præſcriptione. 204. præſumitur, niſi probetur contrarium. 205. fruſtra exſpectatur euentus, cujus nullus eſt effectus. 257.

G, H, I.

GArcia malè ſentit de Theologis 4.

Habitu ſcientifico præditi acquirunt alium non ſcientificum 130. S. Hieronymus fuit juris peritus 186.

Immunitas Eccleſiaſtica eſt juris diuini. 466. non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. 198. Imperatorem eſſe orbis dominum cenſent de fide eſſe nonnulli Iureconſulti. 487. refutantur. *ibidem.* imperitia, culpæ annumeratur. 80. infuſum & inditum differunt. 214. nequit à Deo infundi error. 219. miſerrimi ingenij eſt non poſſe niſi inuentis vti. 354. Ingolſtadienſes doctores laudantur. 367. injuria quid ſit. 190. judex cauſarum Apoſtolicarum non tenetur

tur

tur accipere aſſeſſorem Iureconſultum 453. judiciaria poteſtas hoc poſtulat, vt, quod debet quis judicare diſcernat. 178. jus canonicum quid ſit. 94. ejus finis *ibid.* obiectum. 319. prodijt ex viſceribus Theologiæ 266. pauci ſtudent illi. 364. jus ciuile quid ſit. 95. ejus objectum. 319. prodijt ex Ethica 134, quod quiſque juris in alterum ſtatuerit, eod. ipſe vtatur. 322. quàm malè de Theologis ſentiant quidam Iureconſulti 4. & 349. quàm perniciosè. 8. & 10. quàm abſurdè. 9.

Iureconſultorum definitiones ſunt vicinæ ruinæ. 95. debét ij parce tractare de quibuſdam materijs juris 127. ſcientiam & verba locare ſolent. 255. ſunt vocandi Iuſtinianæi. 284. ſunt juris ſacerdotes. 307. habent jus explicandi omnes materias juris. 312. non excludendo Theologos 331. non expedit eos conſulere in quauis materia canonica. 258. & 364. claſſici magni faciunt Theologos etiam in materijs juridicis 367. & nominatim Ingolſtadienſes *ibid.* ſicuti & forenſes. 369. & 371. magis norunt conſuetudines particulares, quàm Theologi 403. procedunt etiam per cauſas. 395. præclara multa ſcripſerunt. 415. quid de juriſtis ſui æui ſcribat Ferrarius. 375. peccant periculoſiùs in Theologicis quam Theologi in juris prudentia. 505. committunt graues errores in Theologia. 482. & *ſeqq.* & 490. ad 503. juriſprudentiæ definitio non exacta 95. differentia à Theologia 96. ejus omnes actus ſpectant ad Theologiam 99. an habeat aſſenſum ſupernaturalem 102. an ſit ſcientia. 328. canonicæ obiectum. 93. juriſprudentia neceſſaria Epiſcopo. 456. & 457. an ſine magiſtro diſci queat. 272. & *ſeqq.* & 338. & 362.

L. M. N.

ILlius eſt legem interpretari cujus eſt condere. 179. in ambigua voce legis ea potiùs eſt accipienda ſignificatio, quæ vitio caret. 413. erubeſcendum eſt ſine lege loqui 49. leges quædam ciuiles impiæ. 363. non verbis ſed reb⁹ ipſis leges imponimus. 385. legib⁹, non exemplis judicandum eſt 260. ſcire leges, non eſt earum verba tenere, ſed vim ac poteſtatem 115. legum conſideratio ſpectat ad Theologiam 99, & 101. intellectus legum de patre occiden-

occidente filiam adulteram. 397. Leſſius ſingulariter parui ſit à Manrrique. 2. magni ab alijs. 367. & 369. non audiuit jura 293. ſcripſit compulſus. 267. didicit litteras græcas proprio marte. 357. omnia ſunt licita, quæ non lege prohibita. 311. an litteræ ſine magiſtro diſci poſſint. 335. & ſeqq. item 355. 359. quis dicatur neſcire litteras. 358. ex quouis lucro bonus odor. 373.

Magiſtri ſunt patres. 14. & 201. magiſtri ſententiam excuſare honeſtum eſt. 222. exempla illorum qui abſque magiſtro didicerunt. 286. & *ſeqq.* optimus eſt ſe ſe qui nouit cuncta magiſtro. 353. Malderus ſingulariter parui ſit à Manrrique. 2. cur ſcripſerit Malderus. 268. malum publicum quod ſit. 9. ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus. 76. Manrrique quid ſcripſerit. 1. quos Theologos nominatim parui faciat. 2. quid generatim ſentiat de Theologis. 3. quid de ijs aſſerat. *à num.* 23. *ad* 35. quid ab ijs requirat *à n.* 36. *ad* 44. quid in ijs reprehendat. *à num.* 46. *ad* 64. cur ſolus ferè citetur. 20. non fuit Theologus 489. & tamen ventilauit multas quæſtiones merè Theologicas 490. commiſit multos errores contra Theologiam 490. *& ſeqq.* Martinus Nauarrus gratis reſponſa dabat. 256. at non niſi ſcripto 259. bulla excommunicans ingredientes monaſteria monialium quomodo intelligenda. 22. dubium de reuocatione monetæ 41. gradus in medicina etiam conſideratur in ordine ad beneficia Eccleſiaſtica. 448. Molina ſingulariter parui ſit à Manrrique. 368. magni ab alijs. 367. ejus encomium. *ibid.* qua ætate Societatem ingreſſus 291.

Oportet priùs eſſe remigem, quàm nauclerum. 337. quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit 233. neceſſitas non habet legem. *ibid.*

O. P. R.

INſpicimus in obſcuris, quod plerumque fieri ſolet. 366. cùm verba ſcripturæ apertiùs in vno loco loquuntur, ibi diſcendum eſt, quomodo in locis intelligantur obſcuris. 429. opinio vna cur alteri præferenda. 406. & *ſeqq.*

Palaus ſingulariter parui ſit à Manrrique. 2. quàm

fuerit

fuerit peritus Juris. 471. in toto partem non eſt dubium contineri. 340. cuilibet perito in ſua arte creditur. 400. poſſeſſio rerum incorporalium definitur. 194. immemorialis quæ ſit. 209. præſcriptionis conditiones. 192. non debet faciliter dari præſumptio delicti. 206.

Rebellius ſingulariter vilifit à Manrrique. 2. laudatur à Gutierez. 270. coactus imperio ſcripſit. *ibid.* qua ætate ſocietatem ingreſſus. 291. Reginaldus ſingulariter parui fit à Manrrique. 2. regula quid ſit. 106. regulæ profeſſoris caſuum quid ſtatuant. 279. religioſi olim indocti. 235. non res ſermoni ſed rei ſermo eſt ſubjectus. 346. Ruiz Societatem Ieſu ingreſſus anno 14. ætatis. 294. quàm excelluerit ſcientia juris. *ibid.*

S.

SAEculum nonum valde obſcurum. 147. Salas ſingulariter parui fit à Manrrique. 2. vti & Sanchez *ibid.* laudatur Sanchez à Clemente VIII. 414. ſicut & à Gutierez. 270. qua ætate Societatem ingreſſus. 291. clauſula, *Saltem*, quid denotet. 444. etſi deſideranda eſt eminens ſcientia in paſtore, in eo tamen eſt competens toleranda. 183. in ſcientijs tractantur multa non ſcientifica. 88. idque per diuerſum habitū. 89. comparātur dupli ci modo. 352. Scholaſticus in eccleſia cathedrali quis ſit. 163. ſcripturam ſacram quam exactè tenuerit Arnoldus Cathius. 473. Scribanij autoritas quanta apud mercatores. 372. ſententiam vnam quæ reddant probabiliorem. 378. & *ſeqq.* ſimoniæ tractatio ſpectat ad Theologos 133. ea corrupti Hiſpaniæ Epiſcopi. 137. an ſine ſimonia poſſit quis paciſci de temporali pro ſpirituali 47. Societatis Ieſu Theologi qui ſcripſerunt de materiis juris. 290. quod bis factum, dicitur ſolere fieri. 388. Sotus parui fit à Manrrique. 2. magni ab alijs. 266. Suarez qua ætate Societatem ingreſſus. 291. ſtuduit juri ciuili. 292. vix mediocri ingenio. *ibid.* in materia juris præfertur Juriſtis. 371. ſubrogatum habet naturam illius, cui ſubrogatur. 166. Summiſtæ grauiter carpuntur à Manrrique. 31. & 37. qui illorum tractarunt materias juridicas 224. & qua ætate. *ibid.* malè negat Manrrique eos eſſe in jure verſatos. 471. non eſt ma-

jor ſuperbia, quàm nolle cognoſcere ſuam ignorantiam 254.

T.

Theologiæ generatim ſumptæ definitio. 85. & 147. ſpeciatim moralis. 86. eſt hæc vera Theologia 87. ejus objectum 90. & 332. patet latiùs quàm juriſprudentiæ. 97. quomodo actus humanos dirigat ad finem ſupernaturalem. 91. vtitur alijs ſcientijs vt ancillis. 118. corrigit leges humanas. 100. præſtat juriſprudentiæ. 102. ac cæteris omnibus ſcientijs. 103. eſt earum regina. 117. ei neceſſaria juriſprudentia. 248. eſt eccleſiæ neceſſaria. 147. & doctoribus ejus. 149. triplici modo eſt tradita in eccleſia. 150. quando cæperit in Scholis tradi à Græcis. 156. quando à Latinis. 160. Theologia ſcholaſtica quantum proſit ad decidendas cauſas forenſes. 507. quantum illuſtret intellectum. 508. de Theologis mirifica judicia quorumdam Iureconſultorum. *ſect.* 3. & 4. Theologi meritò vſurpant regulas juris. 109. & *ſeqq.* quas materias juridicas meritò explicent. 125. & *ſeq.* 135. 316. in officio inquiſitionis præferendi Iureconſultis 126. debēt defēdere principia fidei 130. ſunt quaſi principales artifices. 136. fuerunt ſemper in eccleſia 144. jam à temporibus apoſtolorum fuerunt periti juris. 173. tenentur ſcire ſacros canones 175. & 248. item ciuiles leges. *ibid.* quomodo. 182. debent eſſe judices cauſarum ciuilium & eccleſiaſticarum. 177. condiderunt ſacros canones. 179. interfuere concilijs generalibus præ Iureconſultis 179. quot concilio Tridentino. 180. tractant materias juridicas à tempore immemoriali 209. nominantur multi, qui id præſtitere. 210. & 223. ex eorum ſcriptis poteſt totum jus canonicum explicari. 227. & explicarunt tam bene quam juriſtæ. 232. cur ſcribant de materijs juridicis. 234. Sæpe circa eas conſuluntur. 253. ſcripſerunt adacti precibus 260. è Theologo fit faciliùs Iureconſultus, quàm ex hoc Theologus. 326. Theologi Iureconſultos ſuperant philoſophiæ ſcientia. 327. vnde didicerint juriſprudentiam. 339. & *ſeqq.* ſunt propriè juriſperiti. 344. & 346. eorum ſcholæ ſunt ſcholæ juris. *ibid.* quanti eos circa materias juridicas fa-

faciat ſacra pœnitentiaria.298. & Tridentinum Concilium.299.& Pontifices.376. eorum iudicium quatenus præferendum, vel poſtponendum iudicio ICrum.390& *ſeqq.*materias iuſtitiæ meliùs, quam iuriſtæ tractant ex principijs.393. & melius, quam Iuriſconſulti ſciunt, quid repugnet legi diuinæ, aut naturali.413.quid de S. Thoma aſſerat Manrrique 212. quo ſenſu Eccleſia dicat eſſe S. Thomæ omnia Diuinitus tradita.214. non ſunt omnia ipſi diuinitus infuſa. *ibid.* aliqua reuocauit, 215. nec omnes Thomiſtæ ſequuntur ſemper illum.218.

V.

VErba obtinent inter homines principatum ſignificandi. 142. quid ſit eſſe verſatum in jure, vel S. Scriptura. 472. *&* 473. an liceat pluris vendere merces meliores. 36. Vicarius generalis Epiſcopi an debeat eſſe potiùs Theologus quàm Iureconſultus. 443. *& ſeqq.* vindex & vindiciæ quid ſignificent, 6. *&* 7. Vlpianum vocat Seuerus Imperator patrem 201. vniuerſitates, in quibus profeſſores Theologiæ copioſe dictant materias juris. 275. vſuræ ſunt vetitæ jure naturali. 479. de ijs non vult à Theologis agi Manrrique 49. Theologi de ijs meliùs loquuntur, quàm *Iureconſulti*. 479. errant circa eas grauiter nonnulli Iureconſulti 485. *&* 486. eſt potiùs Theologorum quàm Iureconſultorum ſcribere de ijs.133. & 479.

MENDA	EMENDA;
num. marg: 4. qublico	publico
107. ex	eſt
138. poſitium	poſitiuum
209. f. poſtul. præl,	electione.
221. nullum	vllum
367. Armillæ,	Armillæ: *punctum.*

Reliqua leuia, & paucula corriget Lector.

67081Б

3766